

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин і соціальних наук

Кафедра психології

Дерев'янка Людмила Іванівна

Кваліфікаційна робота

на тему: **«Вплив онлайн – навчання на мотивацію
студентів»
(на прикладі ПВНЗ «Університет сучасних знань»)**

Група ТУбц-8-24-М₁ПС (2,0 здс)

Спеціальність: 053 Психологія

Спеціалізація: -

Рівень вищої освіти: магістр

*Дипломна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Науковий керівник

Кандидат

психологічних наук

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Л.І. Дерев'янка
(прізвище та ініціали)

О.І. Алексєєва
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Допущено до захисту в ЕК

Завідувач кафедри

Д.пс.н., професор

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

В.Б. Синякова
(прізвище та ініціали)

Київ 2026 р.

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

**Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин і соціальних наук**
(назва навчального підрозділу)
Кафедра психології

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Галузь знань: **05 «Соціальні та поведінкові науки»**
Спеціальність: **053«Психологія»**
Спеціалізація: _____

«Затверджую»
Завідувач кафедри

(підпис, ПІБ)
«___» _____ 20___ р.

Завдання
на дипломну (магістерську) роботу студента

Дерев'янка Людмила Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема дипломної (магістерської) роботи
«Вплив онлайн – навчання на мотивацію студентів»

Керівник дипломної (магістерської) роботи

Кандидат психологічних наук

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Алексєєва Олена Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

2. Строк подання студентом дипломної (магістерської) роботи на попередній захист: « 07 » травня 2026 р.

3. Вихідні дані до дипломної (магістерської) роботи (рекомендовані науковим керівником та відповідним методичним забезпеченням (окремі аспекти роботи, обсяги роботи)): вивчити теоретичні підходи до розуміння навчальної

мотивації; проаналізувати особливості онлайн-освіти та її відмінності від традиційної форми навчання; дослідити рівень мотивації студентів до навчання в онлайн-форматі; виявити основні чинники, що впливають на зниження або підвищення мотивації; розробити рекомендації для підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання.

4. Необхідний графічний та аналітичний матеріал за темою дослідження: діаграма рівня навчальної мотивації студентів до і після переходу на онлайн-навчання; гістограма розподілу студентів за типами мотивації на основі результатів методик Ільїної, Алексєєвої, Замфіра/Реана; графік лінійний динаміки змін мотивації протягом семестру (або року) в умовах онлайн-навчання; SWOT-аналіз сильних та слабких сторін, можливостей й загроз онлайн-навчання; аналітична таблиця порівняння результатів мотиваційного профілю студентів різних курсів або спеціальностей; крос-таблиця залежності рівня мотивації від технічних умов навчання; інфографіка чинників впливу на підвищення або зниження мотивації під час дистанційного навчання; діаграма Венна, схема впливу онлайн-навчання на структуру мотиваційної сфери студента.

5. Календарний план виконання дипломної (магістерської) роботи

№ п/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Строки виконання		Примітки
		Планові	Фактичні	
1	2	3	4	5
1.	Вступ	05.01.26		
2.	Розділ 1.	05.02.26		
3.	Розділ 2.	05.03.26		
4.	Розділ 3.	06.04.26		
5.	Висновки	30.04.26		

6. Дата видачі завдання « 05 » грудня 2025 р.

Студент

(підпис)

Л.І. Дерев'янка

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник:

Кандидат психологічних наук,

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

О.І. Алексєєва

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Дерев'янка Л.І., «Вплив онлайн – навчання на мотивацію студентів» (на прикладі ПВНЗ «Університет сучасних знань») – кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки. – ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук.

У дипломній роботі розглядається проблема впливу онлайн-навчання на мотивацію студентів в умовах цифрової трансформації освіти. Актуальність теми зумовлена стрімким поширенням дистанційного формату навчання, зокрема після пандемії COVID-19, що потребує глибшого аналізу мотиваційних механізмів у новому освітньому середовищі.

Метою дослідження є виявлення особливостей впливу онлайн-навчання на мотивацію студентів та розробка рекомендацій щодо її підвищення. У роботі проаналізовано теоретичні підходи до поняття мотивації, охарактеризовано чинники, які сприяють або перешкоджають формуванню мотивації в умовах дистанційного навчання.

У процесі дослідження використано теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення) та емпіричні методи (анкетування, спостереження), а також методи статистичної обробки даних. На основі отриманих результатів розроблено практичні рекомендації для викладачів та студентів щодо підтримки й підвищення навчальної мотивації в онлайн-форматі.

Результати роботи можуть бути використані в практиці вищої освіти, зокрема в удосконаленні дистанційних курсів та розробці педагогічних стратегій, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності студентів.

Ключові слова: онлайн-навчання, навчальна мотивація, студенти, COVID-19, воєнний стан.

ABSTRACT

Derevyanko L.I., “The Impact of Online Learning on Student Motivation” (using the example of the Higher Educational Institution "University of Modern Knowledge") – a qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of “Master” in the specialty 053 “Psychology” in the field of knowledge 05 – Social and Behavioral Sciences. – PrJSC “Higher Education Institution “Interregional Academy of Personnel Management” Educational and Scientific Institute of Psychology and Social Sciences.

The thesis examines the problem of the impact of online learning on student motivation in the context of the digital transformation of education. The relevance of the topic is due to the rapid spread of the distance learning format, in particular after the COVID-19 pandemic, which requires a deeper analysis of motivational mechanisms in the new educational environment.

The purpose of the study is to identify the features of the impact of online learning on student motivation and develop recommendations for its improvement. The paper analyzes theoretical approaches to the concept of motivation, characterizes factors that contribute to or hinder the formation of motivation in distance learning.

The research process used theoretical (analysis, synthesis, generalization) and empirical methods (questionnaires, observations), as well as methods of statistical data processing. Based on the results obtained, practical recommendations for teachers and students on supporting and increasing learning motivation in an online format were developed.

The results of the work can be used in the practice of higher education, in particular in improving distance courses and developing pedagogical strategies aimed at activating students' cognitive activity.

Keywords: online learning, learning motivation, students, COVID-19, martial law.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	11
1.1 Загальна характеристика навчальної мотивації студентів вищих навчальних закладів.....	11
1.2 Особливості онлайн-навчання під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану.....	16
1.3 Моделі підвищення у студентської молоді мотивації в навчанні під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану в Україні.....	29
Висновок до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ.....	41
2.1 Характеристика методики дослідження та групи досліджуваних.....	41
2.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	46
2.3 Порівняльний аналіз даних емпіричного дослідження.....	61
Висновок до розділу 2.....	80
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ОНЛАЙН - НАВЧАННЯ.....	82
3.1 Психолого-педагогічні умови підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання.....	82
3.2 Практичні рекомендації щодо впровадження мотиваційних стратегій в онлайн-освітньому середовищі.....	84
Висновок до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	95
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі цифровізація охоплює всі сфери життя, зокрема й освіту. Онлайн-навчання стало одним з головних трендів останнього десятиліття, а після пандемії COVID-19 — необхідною реальністю для більшості навчальних закладів. Така трансформація системи освіти суттєво вплинула на навчальний процес, зокрема на мотивацію студентів до здобуття знань. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання впливу онлайн-формату на мотиваційну сферу студентів.

Мотивація — ключовий фактор, що визначає рівень успішності навчання, саморозвитку та самореалізації особистості. У науковій літературі мотивація розглядається як внутрішній психічний стан, що спонукає людину до дії (А. Маслоу, Ф. Герцберг, К. Роджерс). В українському контексті вагомий внесок у вивчення навчальної мотивації зробили такі вчені, як Т. Ільїна, С. Максименко, О. Савченко, Л. Карамушка, Л. Прокопенко, які розглядали мотиваційні механізми в освітньому середовищі [1].

Онлайн-навчання як формат навчального процесу досліджували М. Скотт, Дж. Андерсон, Ю. Громико, І. Тріска, О. Спирін, С. Шишкіна. Вони аналізували як переваги дистанційного навчання (доступність, гнучкість, індивідуалізація), так і його виклики — зокрема, зниження залученості та мотивації студентів, дефіцит соціальної взаємодії, труднощі з організацією самодисципліни.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю глибшого розуміння того, як саме онлайн-навчання впливає на внутрішню й зовнішню мотивацію студентів, які чинники сприяють або перешкоджають ефективному засвоєнню знань у цифровому форматі. Вивчення цієї проблематики дозволить розробити конкретні педагогічні стратегії для підвищення мотивації здобувачів освіти [3].

Мета дослідження: визначити особливості впливу онлайн-навчання на мотивацію студентів та розробити практичні рекомендації для її підвищення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-теоретичні підходи до розуміння мотивації у навчанні.
2. Розглянути переваги та недоліки онлайн-навчання з точки зору студентів.
3. Визначити основні чинники, що впливають на мотивацію студентів в онлайн-середовищі.
4. Провести емпіричне дослідження рівня мотивації студентів, які навчаються онлайн.
5. Розробити рекомендації щодо підвищення мотивації студентів в умовах онлайн-навчання.

Об'єкт дослідження: процес навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: мотивація студентів у контексті онлайн-навчання.

Експериментальна база дослідження: Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань».

Гіпотеза дослідження: якщо врахувати психологічні та соціальні чинники впливу онлайн-навчання на студентів, то можливо створити умови, які сприятимуть підвищенню рівня їх мотивації до навчання в дистанційному форматі.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення літературних джерел;
- емпіричні: анкетування, інтерв'ю, спостереження;
- статистичні: кількісний аналіз, обробка результатів з використанням математичних методів.

Інформаційною базою даного дослідження стали наукові джерела, нормативно-правові акти, статистичні матеріали та результати емпіричних досліджень, що стосуються проблематики онлайн-навчання та навчальної мотивації студентів. Зокрема:

1. Наукова література – монографії, наукові статті, дисертаційні дослідження в галузі педагогіки, психології та освітніх технологій, в яких висвітлюються теоретичні підходи до вивчення мотивації навчальної діяльності та особливості її формування в умовах дистанційного навчання [5].

2. Нормативно-правові документи – закони України («Про освіту», «Про вищу освіту»), постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, що регламентують організацію освітнього процесу, зокрема в дистанційному форматі під час пандемії COVID-19 та воєнного стану.

3. Матеріали офіційної статистики – аналітичні звіти, опубліковані Міністерством освіти і науки України, Державною службою статистики, міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, OECD), які містять дані щодо впровадження онлайн-освіти та її впливу на студентську аудиторію.

4. Результати власного емпіричного дослідження – опитування, анкетування, інтерв'ю, проведені серед студентів закладів вищої освіти з метою виявлення змін у рівні їхньої навчальної мотивації в умовах онлайн-освіти.

5. Цифрові освітні платформи та ресурси – матеріали про використання платформ Moodle, Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams тощо, а також дослідження ефективності цифрових інструментів у підтримці мотивації студентів [7].

Таким чином, інформаційна база дослідження є комплексною та включає як теоретичні, так і практичні джерела, що забезпечують повноцінне вивчення проблеми впливу онлайн-навчання на мотивацію студентської молоді.

Теоретичне значення дипломної роботи полягає в поглибленні наукових уявлень про мотиваційну сферу особистості студента в умовах онлайн-навчання. У роботі систематизовано сучасні підходи до вивчення мотивації в освітньому процесі, а також проаналізовано специфіку дії мотиваційних чинників у дистанційному форматі. Узагальнено наукові погляди на переваги та недоліки онлайн-освіти з позиції впливу на пізнавальну активність, емоційне залучення та саморегуляцію студентів.

Результати дослідження розширюють теоретичну базу психології та педагогіки в частині розуміння змін у навчальній мотивації під впливом цифрового освітнього середовища, що може бути корисним для подальших досліджень в галузі дистанційної освіти, психології навчання та освітніх технологій.

Практичне значення дипломної роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів для підвищення ефективності освітнього процесу в умовах онлайн-навчання. На основі емпіричного дослідження було розроблено рекомендації щодо формування та підтримки мотивації студентів у дистанційному форматі, які можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти, адміністрацією, кураторами академічних груп, а також самими студентами для підвищення їх навчальної активності та самодисципліни [9].

Результати дослідження можуть бути використані при розробці навчальних програм, створенні мотиваційно-орієнтованого контенту в системах дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom тощо), а також у тренінгових програмах з підвищення педагогічної майстерності викладачів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ містить теоретичні засади дослідження мотивації та онлайн-навчання. У другому розділі представлено аналіз результатів емпіричного дослідження. У третьому — практичні рекомендації щодо підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

1.1 Загальна характеристика навчальної мотивації студентів вищих навчальних закладів

Навчальна мотивація є однією з провідних психологічних умов ефективного засвоєння знань і формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти. Вона визначає внутрішню готовність особистості до навчання, її активність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні результатів, а також стійкість до труднощів у навчальному процесі.

У науковій літературі мотивація трактується як система внутрішніх та зовнішніх спонукань, що зумовлюють поведінку людини, спрямовану на досягнення певної мети (О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, А. Маслоу, Ф. Герцберг). Зокрема, навчальна мотивація — це комплекс мотивів, що активізують та регулюють навчально-пізнавальну діяльність студента. Вона може бути [11]:

- внутрішньою — коли студент навчається заради власного розвитку, інтересу до предмета, бажання самореалізуватися;
- зовнішньою — коли мотивація зумовлена зовнішніми факторами: оцінками, визнанням, вимогами батьків, страхом покарання тощо.

Для здобувачів вищої освіти характерною є мотиваційна багатовимірність, тобто поєднання різних типів мотивів: пізнавальних, професійних, соціальних, статусних, утилітарних. На різних етапах навчання співвідношення цих мотивів може змінюватися. На початкових курсах переважають зовнішні стимули, тоді як у старших курсах зазвичай формується більш усвідомлена внутрішня мотивація, пов'язана з професійною орієнтацією.

Значний вплив на мотивацію студентів мають такі чинники, як [13]:

- стиль викладання,
- рівень організації освітнього процесу,

- соціальне середовище,
- рівень самостійності й залучення до прийняття рішень,
- технології навчання, зокрема використання інтерактивних і цифрових ресурсів.

За результатами досліджень українських учених (Т. Ільїна, О. Савченко, С. Максименко), високий рівень навчальної мотивації забезпечує глибше засвоєння матеріалу, сприяє розвитку когнітивних стратегій, підвищує самодисципліну та відповідальність студентів.

В умовах переходу до онлайн-формату навчання змінюються умови взаємодії між студентом і викладачем, що може як посилити, так і знизити мотиваційні процеси. У зв'язку з цим вивчення навчальної мотивації здобувачів вищої освіти набуває особливої актуальності в контексті цифрової трансформації освітнього середовища [15].

Онлайн-навчання як форма організації освітнього процесу має свої особливості, які істотно впливають на мотивацію здобувачів вищої освіти. На відміну від традиційного навчання, дистанційний формат значною мірою змінює характер взаємодії, способи подачі матеріалу, контроль за навчальними досягненнями та загальний досвід студентів.

Умовно всі чинники, що впливають на мотивацію в онлайн-навчанні, можна поділити на внутрішні (особистісні) та зовнішні (організаційні, соціальні, технічні) (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Чинники, що впливають на мотивацію в онлайн-навчанні [17]

1. ВНУТРІШНІ (ОСОБИСТІСНІ) ЧИННИКИ	
Самотивація та самодисципліна	Онлайн-навчання передбачає високий рівень самостійності, тому здатність студента до саморегуляції є критично важливою
Інтерес до предмету	Сильний пізнавальний інтерес стимулює глибше залучення навіть в умовах браку безпосереднього контакту з викладачем
Уміння працювати з інформацією	Цифрова грамотність, вміння користуватися ресурсами, пошук джерел впливають на успішність та мотивацію

Установки на успіх / уникнення невдачі	Впевненість у власних силах стимулює до активної участі в онлайн-заняттях
--	---

Продовження таблиці 1.1

2. ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ:	
Якість організації освітнього процесу	Чітка структура занять, зрозумілі завдання, наявність зворотного зв'язку з боку викладача позитивно впливають на мотивацію
Педагогічна взаємодія	Емпатійна, підтримувальна комунікація викладача зі студентами сприяє збереженню зацікавленості та відчуттю залученості
Інтерактивність платформи	Використання мультимедійних засобів, віртуальних дошок, інтерактивних тестів та гейміфікації підвищує інтерес до навчання
Соціальне середовище	Можливість працювати в групах, брати участь у дискусіях, зберігати зв'язок з одногрупниками має важливе значення для підтримки мотивації
Технічне забезпечення	Доступ до якісного інтернету, наявність техніки та базових навичок користування платформами визначають комфортність навчання
Зовнішні стимули	Наприклад, оцінювання, рейтинги, доступ до додаткових можливостей (стипендії, сертифікати, обміни) виступають як додаткові мотиватори

Онлайн-навчання створює нові виклики для формування навчальної мотивації, але водночас відкриває й нові можливості для її стимулювання за допомогою технологій та гнучких форм навчання. Ефективна мотивація у дистанційному форматі можлива за умови поєднання внутрішніх прагнень студента та добре організованого освітнього середовища.

Мотиваційна сфера студентів — це багатовимірна система, яка визначає характер і стійкість навчальної діяльності. Вона формується під впливом соціального, емоційного, когнітивного та особистісного досвіду. Виділяють п'ять ключових складових, що визначають рівень та якість мотивації здобувачів вищої освіти [19]:

Пізнавальний інтерес. Це внутрішня потреба в отриманні нових знань, яка є одним з найсильніших мотивів у навчальній діяльності. Пізнавальний інтерес активізує розумову діяльність, сприяє самостійному пошуку інформації, глибшому засвоєнню матеріалу та підвищенню особистісної залученості до навчання.

Ціннісно-смилова орієнтація. Вона відображає усвідомлення студентом значущості навчання для особистого і професійного зростання. Якщо навчальна діяльність співвідноситься з життєвими цілями, майбутньою професією та

самореалізацією, мотивація стає глибшою, стабільнішою та внутрішньо детермінованою.

Емоційне ставлення до навчання. Позитивне емоційне тло (інтерес, задоволення, натхнення) сприяє підтримці мотивації, тоді як хронічна втома, тривога чи байдужість знижують навчальну активність. Емоції формуються під впливом стилю викладання, атмосфери на заняттях, характеру завдань та взаємодії з одногрупниками [21].

Самооцінка та рівень домагань. Віра у власні сили, адекватна самооцінка і чітке уявлення про очікувані результати формують установку на успіх. Студенти з високим рівнем саморегуляції та внутрішньою мотивацією частіше проявляють ініціативу, наполегливість і не уникають складних завдань.

Зовнішні стимули та соціальна підтримка. Хоча внутрішня мотивація вважається більш стійкою, зовнішні чинники — як-от оцінювання, схвалення викладача, змагальний дух, стипендії чи майбутні кар'єрні перспективи — також відіграють роль. Не менш важливими є підтримка батьків, викладачів, друзів, що створює відчуття безпеки та значущості зусиль студента [23].

Формування мотиваційної сфери є динамічним процесом, що залежить як від індивідуальних психологічних характеристик студента, так і від зовнішнього середовища, зокрема — специфіки навчального процесу, включаючи онлайн-формат. Ефективне педагогічне середовище має враховувати всі ці складові для підтримки сталого інтересу до навчання.

Мотивація студентів у навчальній діяльності визначається взаємодією кількох ключових компонентів, що сприяють активізації пізнавальної діяльності та ефективному засвоєнню матеріалу. Зокрема, на мотиваційну сферу студента вищої освіти суттєво впливають п'ять основних складових: студент, викладач, зміст, метод/процес та середовище навчального процесу [25].

1. Студент. Студент є головним суб'єктом навчальної діяльності, і саме його особистісні характеристики, такі як мотивація до навчання, інтерес до предмету, самооцінка, рівень самодисципліни, внутрішні прагнення до

досягнення успіху, визначають характер його навчальної діяльності. Мотиваційна сфера студента формується під впливом його психоемоційного стану, інтелектуальних можливостей, життєвих цілей та очікувань від освіти.

Індивідуальні відмінності, такі як наявність внутрішньої мотивації до навчання, здатність до самоконтролю та саморегуляції, здатність до управління своїм часом і зусиллями, відіграють ключову роль у формуванні ефективної мотиваційної діяльності студента [27].

2. Викладач. Викладач є важливим чинником, що формує мотиваційну атмосферу в групі. Його педагогічна майстерність, стиль викладання, здатність до адаптації матеріалу, вміння підтримати студентів, заохочувати їх до активної участі у навчальному процесі, встановлювати конструктивний зворотний зв'язок — усе це безпосередньо впливає на мотивацію студентів.

Викладач повинен бути не лише фахівцем своєї справи, а й психологом, здатним зрозуміти потреби своїх студентів, мотивувати їх до глибшого пізнання предмету та допомогти в подоланні труднощів [29].

3. Зміст навчального процесу. Зміст навчального процесу включає в себе вибір навчальних матеріалів, навчальну програму, модулі курсів та практичні завдання. Актуальність, доступність, логічна структура та зрозумілість матеріалу є важливими факторами для підтримки зацікавленості студентів. Мотивація буде вищою, якщо студент вбачатиме зв'язок між теоретичними знаннями і практичним застосуванням здобутих навичок у майбутній професії.

Важливою є також інтеграція між дисциплінами та створення міждисциплінарних проектів, що стимулюють когнітивну активність та сприяють формуванню загальних навичок.

4. Метод/Процес навчання. Методи навчання — це інструменти, через які викладач організовує взаємодію зі студентами. Сучасні методи, які сприяють активізації навчальної мотивації, включають інтерактивні технології, кейс-методи, проектні методи, гейміфікацію, групову роботу та самостійну діяльність студентів [31].

Процес навчання має бути не лише інформативним, а й мотивуючим, цікавим та надихаючим. Методи повинні відповідати рівню підготовки студентів і сприяти розвитку їх критичного мислення, креативності та самостійності.

5. Середовище навчального процесу. Середовище навчального процесу — це як фізичне, так і соціально-психологічне оточення, в якому проходить навчання. У традиційному навчанні це аудиторії, лабораторії, кабінети, а в умовах онлайн-навчання — це цифрові платформи, програмне забезпечення, доступ до навчальних ресурсів, технічна підтримка. Сприятливе середовище повинне забезпечувати комфортні умови для навчання, бути адаптованим до потреб студентів і мати зручний доступ до всіх навчальних матеріалів [33].

Соціальна підтримка, відносини між студентами, взаємодія в навчальних групах також відіграють важливу роль у створенні мотиваційного середовища. Позитивний мікроклімат у колективі може підвищити мотивацію і сприяти розвитку колективної активності.

Узагалі, взаємодія всіх п'яти складових створює комплексну мотиваційну атмосферу, що сприяє розвитку особистості студента, його активності та залученості до навчального процесу, підвищуючи рівень успішності та задоволення від навчання [35].

1.2 Особливості онлайн-навчання під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану

Дистанційне навчання, як складна і багатогранна галузь, дійсно не має єдиного загальноприйнятого підходу до планування, практики та оцінки. Це пов'язано з тим, що кожен аспект дистанційного навчання залежить від численних факторів, таких як технічна інфраструктура, освітні традиції, педагогічні методи, а також соціокультурні особливості кожної країни чи регіону. Важливо розуміти, що різні національні та наукові традиції в освітній

сфері, а також філософські підходи до навчання, можуть значно впливати на розвиток і впровадження дистанційного навчання.

Особливості планування та впровадження дистанційного навчання в різних національних традиціях [37]:

Технічні можливості та доступність інтернет-ресурсів. В деяких країнах, де інтернет-зв'язок і технічне забезпечення є обмеженими, дистанційне навчання може бути складним для впровадження на всіх рівнях освіти. Проте в країнах з розвиненою інфраструктурою це є природною частиною освітнього процесу. Наприклад, в Скандинавських країнах та Північній Америці, де доступ до технологій є майже універсальним, дистанційне навчання може бути ефективно інтегроване у всі етапи освітнього процесу.

Культурні та соціальні фактори. Освітні традиції можуть значно різнитися в залежності від культурного контексту. В деяких країнах традиційно переважає персоналізоване навчання з сильним акцентом на індивідуальні зустрічі та пряме спілкування між студентом і викладачем, що може бути складно реалізувати в онлайн-середовищі. Водночас, у інших країнах, де більший акцент на самостійну роботу та незалежне навчання, дистанційне навчання може бути більш органічним і природним [39].

Філософські підходи до навчання. Різні освітні системи можуть мати різні філософії навчання, які впливають на методи дистанційного навчання. Наприклад, країни з традицією конструктивістської педагогіки, такі як США або Великобританія, часто використовують інноваційні підходи до створення інтерактивних онлайн-курсів і гнучких навчальних програм. В той же час, в країнах з більш традиційними освітніми системами, де роль викладача визначена чіткіше, дистанційне навчання може зустрічати опір через неприязнь до нових методів викладання та навчання.

Методики оцінювання та контроль за навчальним процесом. Оцінка результатів навчання в дистанційному форматі може варіюватися в залежності від освітньої системи. У деяких країнах акцент робиться на традиційні методи оцінювання, як-от письмові іспити, тоді як в інших — на постійну оцінку через

виконання завдань і участь у форумах та обговореннях. Підхід до оцінювання в онлайн-освіті залежить від філософії навчання, яка існує в кожній країні [41].

Наукові традиції в освітній галузі. Наукові дослідження в галузі педагогіки та дистанційної освіти в різних країнах часто відрізняються залежно від історичних, культурних та соціальних умов. Наприклад, дослідження в Європі часто спрямовані на інтеграцію інноваційних технологій в навчальний процес, тоді як в інших країнах більше уваги приділяється психолого-педагогічним аспектам дистанційного навчання, таким як мотивація студентів, саморегуляція та емоційна підтримка.

Дистанційне навчання є складною і динамічною галуззю, яка вимагає уважного підходу до її організації, впровадження та оцінювання. Різні національні та наукові традиції значно впливають на його розвиток і практичну реалізацію. Потреба у створенні інклюзивних, гнучких і доступних навчальних програм, які враховують культурні, соціальні та технічні особливості кожної країни, стає важливою умовою для успішного розвитку дистанційного навчання в глобальному масштабі [43].

Пандемія COVID-19, що розпочалась наприкінці 2019 року, спричинила серйозні зміни в освітньому процесі по всьому світу. Університети і школи були змушені перейти на онлайн-формат навчання, щоб мінімізувати фізичний контакт і забезпечити безпеку студентів та викладачів. В Україні цей перехід відбувся в березні 2020 року, коли були введені жорсткі карантинні обмеження.

Основні особливості онлайн-навчання під час пандемії розкриті в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Особливості онлайн-навчання під час пандемії [45]

Швидкий перехід до онлайн-формату	В умовах пандемії університети були змушені швидко адаптувати навчальний процес до нових умов. Більшість закладів освіти вже мала певний досвід використання цифрових технологій, але масовий перехід до повного дистанційного навчання став випробуванням для багатьох інститутів
-----------------------------------	--

Продовження таблиці 1.2

Необхідність у технічному забезпеченні	. Для багатьох студентів і викладачів пандемія стала випробуванням не лише з точки зору адаптації до нової форми навчання, а й через необхідність наявності стабільного доступу до Інтернету та відповідної техніки. Підвищення рівня цифрової грамотності стало необхідністю
Адаптація змісту та методів навчання	Через перехід до онлайн-формату виникла потреба в адаптації навчальних матеріалів і методів викладання. Викладачі повинні були перенести лекції, семінари, лабораторні роботи та практичні заняття на цифрові платформи, використовуючи відеоконференції, форуми, тести і домашні завдання через системи управління навчанням (Moodle, Google Classroom)
Соціальна ізоляція та її вплив на мотивацію студентів	Одним з негативних аспектів онлайн-навчання під час пандемії стала соціальна ізоляція, яка знизилася рівень взаємодії між студентами та викладачами, а також серед самих студентів. Це могло знижувати мотивацію до навчання та впливати на емоційний стан
Проблеми з дисципліною і саморегуляцією	Онлайн-формат вимагав від студентів високого рівня самодисципліни. Без безпосереднього контролю з боку викладача, багато студентів зіштовхнулися з труднощами у плануванні свого часу і виконанні завдань, що в свою чергу впливало на якість навчання

З початком повномасштабної війни в Україні у лютому 2022 року, ситуація в освіті зазнала нових трансформацій. Університети і школи знову були змушені адаптувати навчальний процес до екстремальних умов. Онлайн-навчання стало основною формою освіти, оскільки фізичні навчальні заклади були або закриті, або перебували під загрозою обстрілів і руйнувань.

Особливості онлайн-навчання в умовах воєнного стану [47]:

1. Адаптація навчальних закладів до екстремальних умов. На початку війни багато навчальних закладів були змушені терміново переходити до онлайн-формату або гібридного навчання. Навчальні програми та курси були скориговані, враховуючи нові реалії та обмеження.

2. Проблеми з інфраструктурою та технічними засобами. У зв'язку з війною, виникли проблеми з технічним забезпеченням — нестабільний Інтернет, відсутність належного технічного обладнання, а також постійні відключення електроенергії в деяких регіонах, що ускладнювало навчальний процес.

3. Емоційний і психологічний стан студентів. Воєнний стан створює стресові умови, що впливають на емоційний стан студентів. Багато студентів переживали психологічний стрес через нестабільність ситуації, втрату

близьких, руйнування їхнього звичного середовища. Це значно знижувало рівень їхньої мотивації до навчання.

4. Зміни в змісті навчання. В умовах воєнного стану з'явилася потреба в терміновій підготовці фахівців для конкретних потреб воєнного часу. Наприклад, багато університетів впровадили курси, спрямовані на надання першої допомоги, військову підготовку, управління кризовими ситуаціями, інформаційну безпеку тощо.

5. Збереження педагогічної ефективності. Викладачі в умовах війни намагалися підтримувати зв'язок зі студентами через онлайн-курси, відеозаняття та інші дистанційні засоби, але через обмеження та стресовий стан це було значно складніше. Багато викладачів потребували додаткової підтримки та ресурсів для ефективного проведення навчання [49].

6. Гнучкість навчального процесу. В умовах війни стало очевидним, що традиційні форми навчання не є достатньо гнучкими. Тому було необхідно впроваджувати більше адаптивних і гнучких підходів до організації навчального процесу, дозволяючи студентам самостійно обирати час і формат виконання завдань.

Онлайн-навчання під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану виявилось важливим інструментом для збереження безперервності освітнього процесу. Проте обидві ці ситуації показали необхідність вдосконалення технологічної інфраструктури, підтримки психоемоційного стану студентів та викладачів, а також гнучкості і адаптивності навчальних програм. Онлайн-формат навчання, хоч і став вимушеним, продовжує розвиватися і в умовах повоєнного відновлення та післяпандемічного періоду, стаючи невід'ємною частиною освітнього процесу [2].

За словами одного з відомих фахівців у галузі дистанційного навчання, Тоні Бейтса, дистанційне навчання є набагато більш широким поняттям, ніж просто використання технологій для проведення занять в Інтернеті. Бейтс підкреслює, що дистанційне навчання охоплює не тільки сам процес навчання через цифрові засоби, але й включає різноманітні аспекти, такі як організація

освітнього процесу, підтримка студентів, методики навчання, а також стратегічне управління і оцінка ефективності навчання.

В таблиці 1.3 розкрито термінологічне розмежування дистанційного навчання за Бейтсом.

Таблиця 1.3

Термінологічне розмежування дистанційного навчання за Бейтсом [4]

1.	Широке розуміння дистанційного навчання	За Бейтсом, дистанційне навчання — це всеохоплюючий процес, який включає використання технологій для надання знань і підтримки студентів. Це не обмежується лише онлайн-курсами або навчанням через інтернет, а охоплює всі види освіти, де використовуються технології для зменшення фізичної присутності студентів на заняттях. Включає в себе як синхронне (вебінари, онлайн-лекції), так і асинхронне навчання (самостійне навчання через онлайн-матеріали, записи лекцій, форми зворотного зв'язку)
2.	Дистанційне навчання в ширшому контексті	Бейтс вважає, що дистанційне навчання — це не просто використання онлайн-курсів, а ціла система, яка включає всі форми взаємодії між викладачем і студентами, в тому числі через різноманітні платформи, інструменти для створення контенту та онлайн-завдання. У цьому контексті, дистанційне навчання є стратегічним підходом до організації навчального процесу, де технології використовуються для оптимізації і покращення доступу до освіти
3.	Інтеграція онлайн-і офлайн-форм	Бейтс також акцентує увагу на інтеграції традиційних методів навчання та сучасних технологій. Йдеться про поєднання онлайн-навчання з очними заняттями, змішане (гібридне) навчання, яке дозволяє студентам отримувати знання як в класі, так і дистанційно, зберігаючи при цьому інтерактивність та особистісний підхід

Значення дистанційного навчання за Бейтсом:

Гнучкість і доступність. Однією з ключових переваг дистанційного навчання є можливість доступу до матеріалів та занять у будь-який час і з будь-якого місця, що забезпечує більшу гнучкість для студентів.

Індивідуалізація навчання. Технології дозволяють створювати персоналізовані навчальні траєкторії, де студент самостійно може визначати темп навчання, отримувати індивідуальну підтримку та ресурси відповідно до своїх потреб [6].

Розвиток технологічних навичок. У процесі дистанційного навчання студенти набувають важливих технологічних навичок, які є необхідними у сучасному світі для подальшої кар'єри.

Розширення доступу до освіти. Дистанційне навчання знижує бар'єри доступу до освіти, такі як географічні, економічні та фізичні обмеження, дозволяючи навчатися тим, хто не може відвідувати традиційні навчальні заклади [8].

Таким чином, дистанційне навчання за Бейтсом — це не лише використання онлайн-інструментів для надання освіти, але й комплексний підхід, який включає в себе нові організаційні стратегії, підтримку студентів, взаємодію між учасниками навчального процесу і забезпечення доступності навчальних ресурсів через сучасні технології. Це дозволяє створювати більш адаптивне, доступне та ефективне навчальне середовище, що є важливим для розвитку сучасної освіти.

Дистанційне навчання, яке раніше вважалося «факультативним» або додатковим варіантом для студентів, що не можуть відвідувати традиційні заняття, в останні роки перетворилося на основний метод організації освітнього процесу. Зокрема, після глобальних змін, спричинених пандемією COVID-19, дистанційне навчання стало єдиним засобом надання освіти для мільйонів студентів по всьому світу. Це викликало потребу у перегляді традиційних підходів до навчання і перевизначенні ролі онлайн-освіти у системах освіти.

Причини переходу дистанційного навчання до основного формату [10]:

Пандемія COVID-19. Карантинні заходи, що були введені для стримування поширення коронавірусної інфекції, змусили заклади освіти по всьому світу, включаючи університети, школи та інші навчальні установи, терміново перейти на дистанційне навчання. Це стало необхідністю для продовження навчального процесу, збереження здоров'я учасників освітнього процесу та забезпечення безперервності навчання. В результаті дистанційне навчання стало основною формою освіти, а не просто доповненням.

Технічний прогрес. Підвищення доступності технологій і зростання швидкості Інтернету стали важливими факторами, які дозволили дистанційному навчанні стати повноцінною частиною освітнього процесу. Це дозволило не лише транслювати лекції, але й створювати інтерактивні платформи для студентів, підтримувати зв'язок через онлайн-семінари, відеоконференції, тести, завдання та інші ресурси.

Гнучкість і доступність освіти. Дистанційне навчання дозволяє зробити освіту більш доступною для тих, хто з різних причин не може відвідувати традиційні заняття. Це може включати студентів, які живуть у віддалених районах, людей з обмеженими фізичними можливостями або тих, хто поєднує навчання з роботою. Онлайн-формат забезпечує гнучкість у виборі часу і місця для навчання, що робить освіту доступною для більшої кількості людей [12].

Ефективність та інтерактивність. Нові технології дозволяють зробити процес навчання більш інтерактивним та персоналізованим. Віртуальні платформи для навчання дають змогу викладачам створювати мультимедійні ресурси, організовувати групові проекти, проводити онлайн-обговорення, чим збільшується залученість студентів та підвищується ефективність навчального процесу.

Масштабованість. Дистанційне навчання дозволяє охопити велику кількість студентів, незалежно від їхнього місцезнаходження. Це створює можливість для організації великих масових онлайн-курсів (МООС), що дозволяє здобувати освіту великій кількості людей одночасно, за умови наявності доступу до технологій [14].

Дистанційне навчання, яке раніше обмежувалося факультативними курсами або окремими дисциплінами, тепер стало центральним елементом освітньої системи. Це вимагало змін у методах викладання, оцінки та взаємодії викладачів зі студентами (таблиця 1.4):

Таблиця 1.4

Зміни у методах викладання, оцінки та взаємодії викладачів
зі студентами у процесі онлайн-навчання [16]

1.	Методи навчання	Впровадження дистанційного навчання потребувало адаптації традиційних педагогічних методів до нових умов. Викладачі почали використовувати нові технології для створення інтерактивних уроків, мультимедійних матеріалів, онлайн-дискусій, а також для здійснення моніторингу прогресу студентів через тести, онлайн-завдання та домашні роботи
2.	Оцінювання	Оцінка студентів в онлайн-середовищі також зазнала змін. Потрібно було розробити нові критерії для визначення рівня знань, оскільки традиційні методи (наприклад, письмові іспити) не завжди можуть бути ефективними у цифровому форматі. Це спричинило впровадження нових методів, таких як онлайн-екзамени, інтерактивні тести та виконання завдань на платформах з автоматизованим оцінюванням
3.	Взаємодія та підтримка студентів	Онлайн-формат також став вимагати нових підходів до підтримки студентів. Важливою частиною стало забезпечення регулярної комунікації з викладачами, взаємодія з однокурсниками через онлайн-форуми, чати і відеоконференції. Водночас, для підтримки мотивації студентів у дистанційному навчанні, викладачі мали активно впроваджувати методи зворотного зв'язку, а також організовувати мотиваційні заходи

Перехід дистанційного навчання від факультативної до основної форми організації освіти свідчить про те, що освітні системи повинні бути гнучкими та здатними адаптуватися до змін у світі, що швидко змінюється. Пандемія COVID-19 стала каталізатором цих змін, але, ймовірно, цей процес продовжуватиметься і в післяпандемічний період. Онлайн-освіта може стати незамінним інструментом для забезпечення рівного доступу до знань, покращення гнучкості навчального процесу та підвищення ефективності навчання[18].

Процес навчання, який раніше переважно зосереджувався на традиційних методах (лекції, практичні заняття, семінари), під впливом пандемії COVID-19 та розвитку технологій поступово перемістився в площину інтернет-комунікацій. Це стало наслідком необхідності швидкої адаптації освітніх установ до нових реалій, де головним інструментом для забезпечення навчання став Інтернет. Кожна навчальна установа, залежно від своїх ресурсів, досвіду та

технічної бази, зробила певні переваги у виборі інструментів дистанційного навчання, щоб забезпечити безперервність освітнього процесу.

Особливості вибору інструментів дистанційного навчання:

Платформи для відеоконференцій. Одним з найбільш популярних інструментів для дистанційного навчання стали відеоконференції, які дозволяють організувати синхронні заняття. Платформи, такі як Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype та інші, надають можливість проводити онлайн-лекції, семінари, практичні заняття в реальному часі. Вони стали основним засобом для комунікації між викладачами та студентами, дозволяючи зберегти інтерактивний формат навчання, обговорення питань і проведення консультацій [20].

Платформи для управління навчальним процесом (LMS). Щоб організувати дистанційне навчання в більш структурованому форматі, багато навчальних закладів почали активно використовувати платформи для управління навчальним процесом, зокрема Learning Management Systems (LMS), такі як Moodle, Blackboard, Canvas, Google Classroom. Ці платформи дозволяють викладачам публікувати навчальні матеріали, організовувати тести, завдання та оцінки, а також здійснювати моніторинг успішності студентів. Вони надають студентам доступ до лекційних матеріалів, форумів для обговорень та можливість зворотного зв'язку з викладачами.

Інтерактивні інструменти для навчання. Важливими інструментами стали також сервіси для створення інтерактивного контенту та навчальних матеріалів. Наприклад, Kahoot, Quizlet, Padlet, Mentimeter дозволяють створювати інтерактивні тести, вікторини, опитування та завдання, які заохочують студентів до активної участі в навчальному процесі. Ці інструменти сприяють підвищенню мотивації студентів і полегшують процес засвоєння матеріалу завдяки гейміфікації та інтерактивним підходам [22].

Віртуальні лабораторії та симулятори. Для спеціальностей, де потрібна практична діяльність, наприклад, в галузі інженерії, медицини, фізики, віртуальні лабораторії та симулятори стали важливими інструментами для

відтворення практичних занять в онлайн-форматі. Це дає змогу студентам виконувати лабораторні роботи та інші практичні завдання, не маючи фізичної доступності до навчальних лабораторій.

Електронні бібліотеки та ресурси. В умовах дистанційного навчання студентам було важливо забезпечити доступ до наукових статей, підручників, монографій та інших навчальних матеріалів. Це стимулювало використання електронних бібліотек і онлайн-ресурсів, таких як Google Scholar, JSTOR, ResearchGate, а також доступ до конкретних університетських бібліотек та спеціалізованих баз даних. Онлайн-ресурси дозволяють студентам швидко знайти необхідну інформацію і покращити самостійне навчання [24].

Засоби зворотного зв'язку та підтримки студентів. Оскільки дистанційне навчання передбачає менше безпосереднього контакту між студентами і викладачами, важливою частиною ставала організація постійного зворотного зв'язку. Інструменти, як-от чат-боти, форуми, електронна пошта, а також спеціалізовані платформи для допомоги студентам (наприклад, Slack або Trello для командної роботи) дозволяють організувати консультації, обговорення та допомогу в реальному часі.

Зміни у методах викладання та комунікації [26]:

1. Синхронне та асинхронне навчання. Різноманітні інструменти дозволили реалізувати дві основні форми дистанційного навчання: синхронне (реальний час) і асинхронне (без прямого контакту). Синхронне навчання зазвичай здійснюється через відеоконференції та онлайн-семінари, в той час як асинхронне — через платформи для самостійного навчання, тестування, завдань і лекцій у записі. Комбінація обох форм дозволяє створити гнучкий навчальний процес.

2. Інтерактивність і студентська активність. Дистанційне навчання потребує більшої активності з боку студентів. Завдяки інтерактивним інструментам і платформам, викладачі мають можливість підтримувати активне залучення студентів до процесу через інтерактивні завдання,

обговорення і групову роботу. Це дозволяє створити більш динамічне навчальне середовище, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

Вибір інструментів дистанційного навчання залежить від багатьох факторів: технічної оснащеності, специфіки навчальної програми, мети навчання і потреб студентів. Усі ці інструменти дають можливість адаптувати навчання під нові умови, створити гнучке середовище для самостійного навчання, а також підтримувати інтерактивну взаємодію студентів і викладачів. У майбутньому, навіть з поверненням до традиційного навчання, багато з цих інструментів продовжуватимуть використовуватися для поліпшення якості освіти та розширення можливостей для студентів [28].

Одні з найвідоміших зарубіжних сучасних електронних інформаційно-освітніх середовищ — це платформи дистанційного навчання, які широко використовуються як у закордонній, так і в українській системах освіти. Ці платформи створюють умови для повноцінного організованого онлайн-навчання, забезпечуючи доступ до якісного освітнього контенту, інтерактивності, комунікації між викладачами та студентами, а також автоматизації процесу оцінювання.

Найпопулярніші платформи дистанційного навчання показані в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Найпопулярніші платформи дистанційного навчання [30]

1.	Coursera	Створена у 2012 році викладачами Стенфордського університету, Coursera є однією з найбільших міжнародних платформ для онлайн-навчання. Вона пропонує курси від провідних університетів та компаній світу (Stanford, Yale, Google, IBM та інші) у різних галузях знань: від технічних спеціальностей до гуманітарних наук. Coursera дозволяє отримати сертифікати, пройти спеціалізації, а також здобути повноцінні академічні ступені
2.	edX	Заснована Массачусетським технологічним інститутом (MIT) і Гарвардським університетом, платформа edX пропонує безкоштовний доступ до курсів світового рівня. Вона охоплює широкий спектр дисциплін і підтримує як асинхронне, так і синхронне навчання. Користувачі можуть проходити курси у своєму темпі або за розкладом, а також отримати сертифікати чи дипломи

Продовження таблиці 1.5

3.	Udemy	Udemy — це платформа, орієнтована на неформальну освіту, з величезною кількістю курсів, створених як фахівцями з академічного середовища, так і практиками з різних сфер. Тематика охоплює бізнес, програмування, маркетинг, особистісний розвиток, дизайн тощо. Однією з особливостей Udemy є доступність курсів за порівняно невеликі кошти та можливість довічного доступу до придбаного матеріалу
4.	Khan Academy	Неприбуткова освітня платформа, орієнтована на надання безкоштовних знань школярам і студентам у доступному форматі. Khan Academy пропонує відеоуроки, вправи, інтерактивні завдання та систему відстеження успішності. Платформа особливо популярна серед учнів початкових та середніх шкіл у США та інших країнах
5.	FutureLearn	FutureLearn — британська освітня платформа, створена консорціумом університетів Великої Британії. Пропонує широкий спектр безкоштовних і платних курсів, а також можливість здобуття академічних сертифікатів та ступенів. Її відрізняє інтерактивний стиль навчання, орієнтований на обговорення, рефлексію та співпрацю
6.	LinkedIn Learning (раніше Lynda.com)	Платформа професійного навчання від компанії LinkedIn. Орієнтована переважно на розвиток навичок, що мають прикладне значення: менеджмент, ІТ, дизайн, комунікація, робота з програмним забезпеченням. Користувачі можуть створити власні плани навчання та інтегрувати сертифікати у свій професійний профіль

Ці електронні інформаційно-освітні середовища відіграють ключову роль у розвитку дистанційної освіти. Вони не тільки сприяють підвищенню доступності знань, а й активно формують нові підходи до навчання — гнучкі, технологічні та персоналізовані. Використання таких платформ є надзвичайно корисним у періоди кризових ситуацій (пандемія, війна), а також як елемент змішаного навчання в мирний час.

Дистанційне навчання — це не нова концепція. Його елементи існували задовго до появи інтернет-технологій. Зрештою, звичне домашнє завдання, яке учні регулярно виконують поза межами академічного розкладу, є своєрідною формою навчальної діяльності поза класом і може вважатися попередником дистанційного формату [32].

Ще в XIX столітті активно розвивалося кореспондентське навчання, коли студенти отримували навчальні матеріали поштою, опрацьовували їх самостійно та надсилали виконані завдання викладачам для перевірки. Такий

формат забезпечував освітні можливості людям, які з різних причин не могли відвідувати навчальні заклади очно.

З розвитком радіо, телебачення, а згодом і комп'ютерних технологій, дистанційне навчання зазнало якісних трансформацій. Особливо важливим етапом стала поява інтернету та віртуальних освітніх середовищ, які надали змогу інтегрувати інтерактивність, зворотний зв'язок, мультимедійні матеріали та елементи самотійного контролю знань.

У сучасному вигляді дистанційне навчання перетворилося на цілісну систему, яка включає як синхронну (у реальному часі), так і асинхронну взаємодію, дозволяючи навчатися у будь-якому місці та в зручний час. Таким чином, хоча ідея дистанційного навчання має давнє коріння, лише сьогодні вона отримала масштабну реалізацію, особливо в умовах пандемії COVID-19 та інших кризових ситуацій [34].

1.3 Моделі підвищення у студентської молоді мотивації в навчанні під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану в Україні

У кризових умовах — таких як пандемія COVID-19 чи воєнний стан — навчальний процес стикається з численними викликами, які негативно впливають на мотиваційну сферу студентів. Основними чинниками зниження мотивації є відчуття ізольованості, невизначеність майбутнього, технічні труднощі, зниження якості зворотного зв'язку та психологічне виснаження. Саме тому в умовах дистанційного формату навчання та соціальних обмежень постає необхідність у впровадженні моделей, що сприятимуть підтриманню та підвищенню внутрішньої мотивації студентів до освітньої діяльності [36].

1. Модель самоорганізованого навчання (Self-Directed Learning Model)

Ця модель базується на розвитку самотійності студентів, формуванні навичок управління власним часом та відповідальності за результати навчання.

Під час пандемії та війни саме автономність студентів відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталості освітнього процесу. Основні елементи моделі:

- планування навчального процесу студентом самостійно;
- постановка індивідуальних цілей;
- самоконтроль і самооцінювання результатів;
- доступ до електронних ресурсів і відкритих курсів.

2. Модель підтримувального навчального середовища (Supportive Learning Environment Model) [38]

У межах цієї моделі пріоритетним є створення умов, у яких студент відчуває емоційну, психологічну та академічну підтримку. Це можливо завдяки:

- регулярному зворотному зв'язку з викладачами;
- функціонуванню онлайн-груп підтримки;
- залученню психологів до освітнього процесу;
- впровадженню менторських програм;
- гнучкості у термінах виконання завдань.

3. Модель гейміфікованого навчання (Gamification Model) [40]

Гейміфікація сприяє підвищенню залучення студентів до навчального процесу шляхом використання ігрових елементів:

- системи балів, рівнів, досягнень;
- інтерактивних тестів і вікторин;
- рейтингів і змагань між студентами;
- використання ігрових платформ (Kahoot, Quizizz, Classcraft тощо).

Ця модель є особливо ефективною для молоді, яка активно користується цифровими технологіями.

4. Модель соціального конструктивізму (Social Constructivist Model) [40]

Ця модель передбачає активне залучення студентів до взаємодії через групові обговорення, проєктну діяльність, колаборації, спільні дослідження. Основна ідея — навчання як процес соціальної взаємодії. Під час дистанційного навчання це може реалізовуватись за допомогою:

- групових чатів і форумів;
- командної роботи у Google Docs, Miro, Notion;
- спільної участі в онлайн-проектах.

5. Інтегрована мотиваційно-ресурсна модель (Motivational-Resource Model) [42]

Модель базується на інтеграції матеріальної та моральної підтримки, що стимулює до навчання навіть в умовах стресу. До її елементів належать:

- надання доступу до безкоштовного інтернету, де це можливо;
- забезпечення студентів технічними засобами (ноутбуками, планшетами);
- гнучка система стипендій і матеріальної допомоги;
- мотиваційні стипендії за академічні успіхи та активність.

У періоди соціальної та політичної нестабільності для підтримки ефективності навчального процесу важливо не лише забезпечити технічні умови дистанційного навчання, а й створити цілісні моделі мотиваційної підтримки студентів. Це дозволяє не тільки зберегти зацікавленість молоді до навчання, а й формує стійкість до зовнішніх викликів, сприяє розвитку ключових компетентностей XXI століття — автономності, відповідальності, адаптивності та комунікабельності [44].

У сучасних умовах навчання, що супроводжуються стресовими факторами пандемії та воєнного стану, особливо актуальним стає використання мотиваційної моделі ARCS, розробленої Джоном Келлером. Ця модель пропонує системний підхід до формування та підтримки мотивації в освітньому процесі через чотири ключові компоненти.

Модель ARCS — це ефективний інструмент для мотиваційного дизайну навчального середовища, особливо у форматі онлайн. Її застосування дозволяє адаптувати освітній процес до сучасних умов, підтримати психологічну стійкість студентів та сприяти їхній академічній успішності.

Розглянемо детальніше всі процедури, які застосовуються викладачем для мотивації студентів [46].

1. Процедура «Увага» (Attention)

Залучення та утримання уваги студентів — перший крок у формуванні мотивації до навчання. В умовах онлайн-навчання увага студентів розсіюється швидше, ніж у традиційному аудиторному форматі. Тому завдання викладача — створити динамічне та стимулююче середовище, яке активізує зацікавлення до навчального матеріалу з перших хвилин заняття.

В таблиці 1.6. подано основні стратегії залучення уваги.

Таблиця 1.6

Основні стратегії залучення уваги [48]

1.	Використання проблемного запитання або парадоксу	На початку заняття викладач може запропонувати студентам нестандартну ситуацію, парадокс або запитання без однозначної відповіді. Наприклад: «Чи можливо навчитися ефективніше за допомогою ігор, а не лекцій?»
2.	Інтерактивні елементи	Застосування інтерактивних платформ (Kahoot, Mentimeter, Quizlet) дозволяє студентам одразу включитися в активну діяльність, зокрема через: опитування; онлайн-голосування; короткі вікторини або тести на початку заняття
3.	Візуальні й мультимедійні засоби	Зображення, короткі відео, інфографіка чи анімація викликають емоційний відгук і підсилюють сприйняття інформації. Сучасна молодь краще реагує на яскравий візуальний контент, ніж на традиційні текстові матеріали
4.	Несподівані приклади чи порівняння	Використання незвичних, іноді гумористичних аналогій або ситуацій з повсякденного життя, які можна пов'язати з темою заняття. Це допомагає студенту швидше "втягнутися" у навчальний процес
5.	Зміна активностей і темпу заняття	Постійна одноманітність притуплює увагу. Чергування теоретичного викладу з практичними завданнями, обговореннями, міні-іграм або паузами для рефлексії активізує пізнавальну діяльність
6.	Емоційний контакт та особиста історія	Викладач, який відкрито ділиться власним досвідом, проблемами або цікавими фактами зі своєї професійної практики, викликає більшу довіру та зацікавлення. А це — ключ до емоційного залучення студента

Застосування процедури «Увага» дозволяє створити позитивну мотиваційну динаміку ще до початку активного засвоєння навчального матеріалу. Вона формує внутрішній запит студента: «Це цікаво — я хочу дізнатися більше!».

2. Процедура «Значущість» (Relevance) [44]

Після того як викладачу вдалося привернути увагу студентів, наступним кроком є забезпечення значущості навчального матеріалу, тобто — дати відповідь на запитання студента: «Навіщо мені це потрібно?». Значущість — це ключовий чинник внутрішньої мотивації, адже коли студент бачить практичну або особисту користь від знань, він виявляє більшу активність, відповідальність і наполегливість у навчанні.

Методи реалізації процедури «Значущість» [50]:

1. Зв'язок із майбутньою професійною діяльністю. Викладач пояснює, як конкретна тема або навички будуть використані в професії студента. Наприклад: «Цей алгоритм ви зможете застосувати при розробці бізнес-плану або в маркетинговому аналізі в майбутньому».

2. Актуалізація досвіду студента. Залучення попередніх знань і життєвих прикладів студентів до нового матеріалу. Наприклад: «Пам'ятаєте ситуацію під час волонтерської акції? Цей підхід допоможе вам краще зрозуміти, як працює ефективна комунікація в команді».

3. Конкретні приклади з реального життя або практики. Демонстрація, як теоретичні знання застосовуються в життєвих ситуаціях: бізнес, медицина, ІТ, соціальна сфера тощо. Наприклад: «Під час пандемії саме ці знання допомогли аналітикам прогнозувати поведінку споживачів у кризових умовах».

4. Індивідуалізація навчання. Надання студентам вибору щодо завдань, тем досліджень або форм виконання роботи дозволяє їм більше інвестувати себе в навчальний процес і пов'язати навчання з власними інтересами [3].

5. Постановка чітких, особистісно значущих цілей. Коли студент усвідомлює кінцеву мету, йому легше залишатися мотивованим упродовж усього навчального процесу. Наприклад: «Після завершення цього модуля ви зможете створити власне резюме англійською мовою та супровідний лист до міжнародної компанії».

6. Використання актуальних тем і трендів. Інтеграція сучасних тем — цифровізація, ІІІ, екоосвіта, соціальні мережі — допомагає зробити матеріал ближчим до студентського середовища.

Процедура «Значущість» дає студенту особисту мотивацію до навчання, оскільки він бачить реальний сенс у тому, що вивчає. Це змінює внутрішнє ставлення: «Це важливо для мене — я хочу це знати і вміти».

3. Процедура «Впевненість у собі» (Confidence) [6]

Впевненість студента у власних силах є критичним чинником успішного навчання. Навіть якщо матеріал цікавий і значущий, відсутність віри в свої здібності може знизити мотивацію, викликати тривогу або уникання навчальної активності. Завдання викладача — створити такі умови, за яких студент буде відчувати, що він здатен досягти успіху, якщо докладе зусиль.

Методи формування впевненості у студентів:

Поступове ускладнення навчального матеріалу. Навчальні завдання слід подавати від простих до складних. Це дозволяє студенту відчувати успіх на ранньому етапі, що стимулює його до подальших зусиль.

Чітка структура завдань та критерії оцінювання. Коли студент знає, що саме і як саме від нього очікується, зменшується тривожність. Наприклад: «Завдання вважається виконаним, якщо ви надаєте два аргументи з прикладами та оформите їх у формі есе на 200 слів» [9].

Позитивний зворотний зв'язок. Навіть у разі помилок, викладач має підкреслювати досягнення: «Цікава думка, але спробуй ще раз аргументувати її прикладом». Такий підхід формує відчуття прогресу, а не невдачі.

Створення ситуацій успіху для кожного студента. Використання індивідуального підходу дозволяє кожному студенту відчувати себе компетентним, незалежно від рівня початкової підготовки. Наприклад: робота в парах, де сильніші допомагають слабшим, без приниження гідності.

Заохочення самостійності та відповідальності. Дозвіл студентам самостійно обирати форму виконання деяких завдань (есе, презентація, відео) дає їм відчуття контролю над процесом і результатом навчання [12].

Підтримка у разі труднощів. Викладач має бути відкритим до запитань, забезпечувати консультації, надсилати додаткові пояснення. Ця психологічна підтримка особливо важлива в умовах дистанційного навчання чи кризових ситуацій (як-от війна).

Процедура «Впевненість у собі» допомагає студенту відчувати, що навчальні цілі є досяжними, а зусилля — виправданими і результативними. Це формує внутрішнє переконання: «Я можу це зробити — мені під силу досягти успіху».

4. Процедура «Задоволеність» (Satisfaction) [15]

Після того як студент пройшов усі етапи навчання — зацікавився, зрозумів значущість матеріалу і повірив у власні сили — важливо закріпити позитивний досвід навчання. Саме це забезпечує внутрішнє задоволення та формує готовність знову включатися в навчальний процес у майбутньому.

Задоволення — це внутрішнє відчуття успішності, досягнення, справедливості, а також позитивна емоційна реакція на власний результат. В таблиці 1.7 подано методи формування задоволення у студентів.

Таблиця 1.7

Методи формування задоволення у студентів [9]

1.	Визнання досягнень	Студентам важливо чути підтвердження їхнього прогресу. Це може бути: вербальна похвала від викладача; демонстрація найкращих робіт однокласникам; публікація результатів на онлайн-дошках, у чатах чи внутрішніх платформах
2.	Справедливе оцінювання	Прозора, послідовна та об'єктивна система оцінювання зміцнює віру студента в те, що його зусилля не марні. Критерії мають бути чіткими й зрозумілими ще до початку виконання завдань
3.	Можливість застосувати знання на практиці	Практична діяльність (проекти, ділові ігри, кейси, міні-практикуми) дає студенту змогу відчувати користь знань і закріпити задоволення від їх використання
4.	Залучення до взаємооцінювання та самооцінювання	Студенти можуть оцінювати власну роботу або роботу колег за критеріями. Це сприяє усвідомленню власного вкладу і посиленню задоволення від досягнень
5.	Емоційна підтримка викладача	Завершення навчального модуля або теми позитивною рефлексією, доброзичливими коментарями чи словами вдячності підсилює позитивний емоційний фон

Продовження таблиці 1.7

6.	Можливість вільно висловити думку	Відкриті дискусії, запрошення до участі в обговореннях, толерантне ставлення до різних точок зору — усе це створює атмосферу поваги та довіри, яка сприяє задоволенню від участі в навчальному процесі
----	-----------------------------------	--

Процедура «Задоволеність» формує в студентів позитивний підсумковий досвід, який підсилює внутрішню мотивацію до подальшого навчання. Вона створює установку: «Я зміг — мені сподобалося — я хочу продовжувати!»

Класична модель педагогічного дизайну ADDIE. Модель ADDIE — це одна з найвідоміших і найпоширеніших структур розробки ефективних навчальних програм, що використовується в освіті, бізнесі, військовій підготовці та дистанційному навчанні. Її назва є акронімом п'яти ключових етапів [18]:

1. Analysis (Аналіз). На цьому етапі визначаються: навчальні потреби цільової аудиторії (студентів), рівень їхніх знань, умінь і мотивації, ресурси та обмеження (зокрема технічні, психологічні, соціальні — особливо актуально під час пандемії чи воєнного стану). Також встановлюються чіткі навчальні цілі. У контексті дистанційного навчання: аналіз проводиться з урахуванням інтернет-доступу, цифрової грамотності та емоційного стану студентів.

2. Design (Проектування). Цей етап включає: розробку навчального плану, структури курсу, підбір методів, форм та інструментів навчання (відеолекції, форуми, тести), проектування інтерфейсу платформи (у разі використання LMS). Особлива увага приділяється узгодженню цілей, контенту та оцінювання. Важливо застосовувати сучасні дидактичні принципи та адаптувати їх до онлайн-середовища.

3. Development (Розробка). На цьому етапі створюється реальний навчальний контент: презентації, відео, інтерактивні матеріали, тести, практичні завдання. Застосовуються мультимедійні засоби, а також сервіси типу Moodle, Google Classroom, Zoom, MS Teams тощо. В умовах дистанційного

навчання особливо важливо забезпечити доступність і зручність матеріалів для самостійного засвоєння [21].

4. Implementation (Реалізація). Проведення навчального процесу. Тут: запускаються онлайн-курси або серії вебінарів, проводяться заняття та надається зворотний зв'язок, забезпечується технічна підтримка студентів. Важливо дотримуватись логіки навчального дизайну, бути гнучким і чуйним до потреб студентів, особливо в кризових ситуаціях.

5. Evaluation (Оцінювання). Здійснюється формувальне (у процесі навчання) та підсумкове оцінювання: рівня досягнення навчальних цілей, ефективності навчальних матеріалів, задоволеності студентів та результативності всього курсу. Результати цього етапу допомагають вдосконалювати курс для наступних циклів навчання.

Модель ADDIE дозволяє структуровано й системно підходити до розробки освітнього контенту. Вона адаптивна, тобто кожен етап може коригуватися відповідно до ситуації (наприклад, швидкий перехід на дистанційне навчання в екстрених умовах) [23].

Застосування ADDIE в освітньому процесі сприяє: підвищенню якості навчання; покращенню мотивації студентів; зниженню стресу та неефективності в умовах цифрової трансформації освіти.

Також слід згадати моделі SAM, SMART та ALD

1. SAM (Successive Approximation Model) [30].

SAM (модель поступових наближень) — це гнучка альтернатива класичній моделі ADDIE, розроблена Майклом Алленом. Вона побудована на принципах ітерованого, гнучкого дизайну, що дозволяє адаптувати навчання в реальному часі.

Основні характеристики SAM: швидкий перехід до створення прототипів (навчальних матеріалів), раннє тестування з залученням студентів, багаторазове вдосконалення курсу на основі зворотного зв'язку, командна робота викладачів, дизайнерів і студентів. У дистанційному навчанні SAM дозволяє швидко

реагувати на потреби студентів та адаптувати матеріали відповідно до змін середовища (наприклад, під час війни або пандемії).

2. SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) [33].

SMART — це модель постановки цілей, яка активно застосовується у педагогіці для формулювання чітких та досяжних навчальних результатів.

Розшифрування SMART:

- S – Specific (конкретна): ціль має бути чітко сформульованою.
- M – Measurable (вимірювана): має існувати можливість оцінити досягнення.
- A – Achievable (досяжна): ціль повинна бути реальною для студента.
- R – Relevant (релевантна): відповідати потребам навчання.
- T – Time-bound (обмежена в часі): мати чіткі терміни виконання.

Ця модель допомагає мотивувати студентів, бо вони чітко розуміють, що саме потрібно зробити, коли, як і навіщо.

3. ALD (Active Learning Design) [39].

ALD — це модель активного проєктування навчання, яка орієнтується на практикоорієнтовану діяльність студентів. У центрі моделі — взаємодія, участь, самостійність та рефлексія.

Ключові принципи ALD: акцент на активному залученні студента до процесу навчання; використання дослідницьких методів, кейсів, проблемного навчання; застосування цифрових інструментів для колаборації (форумів, вікі, ментальних карт, інтерактивних дошок тощо); постійний зворотний зв'язок і рефлексія. ALD добре працює в умовах онлайн-освіти, особливо при використанні змішаного навчання, оскільки дозволяє зберегти високий рівень залучення навіть на відстані. Порівняльна характеристика моделей наведена в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Порівняльна характеристика моделей дистанційного навчання [21].

Модель	Основна ідея	Особливості застосування в онлайн-навчанні
ADDIE	Лінійна, структурована система	Найкраще підходить для детального планування курсів

Продовження таблиці 1.8

SAM	Гнучкість, швидке прототипування	Дозволяє швидко адаптуватися до змін
SMART	Чітке формулювання цілей	Посилює мотивацію через ясність результату
ALD	Активна участь і залучення	Сприяє розвитку критичного мислення, ініціативності

Інтеграція моделей ADDIE, SAM, SMART і ALD у розробку онлайн-курсів дозволяє: підвищити мотивацію студентів, зробити навчання більш адаптивним та результативним, ефективно реагувати на виклики часу (пандемія, війна), сприяти розвитку самостійності й цифрової грамотності.

Висновок до розділу 1

Таким чином, у першому розділі здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми мотивації навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти. З'ясовано, що мотивація є багатокомпонентним психолого-педагогічним явищем, яке включає когнітивний, емоційно-вольовий та ціннісно-смысловий аспекти. Розглянуто різні наукові підходи до визначення поняття навчальної мотивації, визначено її структуру, основні функції (спонукальна, цілеспрямувальна, регулятивна, смислотворча) та ключові чинники, які впливають на її формування й динаміку — серед них провідну роль відіграють особистісні якості студента, стиль викладання, особливості освітнього середовища, соціальна підтримка та зовнішні обставини [18].

Особлива увага приділена аналізу впливу глобальних і локальних соціокультурних викликів — зокрема пандемії COVID-19 та запровадження воєнного стану в Україні. Ці фактори суттєво трансформували організацію освітнього процесу, зумовили перехід до дистанційного або змішаного навчання, а також створили нові психоемоційні умови для здобуття освіти. В умовах невизначеності та нестабільності особливої ваги набули такі складові

мотивації, як внутрішня зацікавленість, усвідомлення особистої мети, здатність до саморегуляції, гнучкість мислення та наявність підтримуючого середовища.

Проаналізовано результати сучасних досліджень, які вказують на зміну акцентів у мотиваційній сфері студентів: від зовнішніх стимулів (оцінок, соціального схвалення) до внутрішньої мотивації, яка базується на прагненні до самореалізації, пізнання, професійного зростання. Підкреслено важливість створення адаптивного освітнього середовища, що здатне підтримувати мотивацію в умовах криз — через впровадження інтерактивних технологій, особистісно орієнтованого підходу, цифрової педагогіки та психолого-педагогічного супроводу.

Також узагальнено ефективні моделі та стратегії підвищення навчальної мотивації студентів, які передбачають міждисциплінарне поєднання педагогічних, психологічних і технологічних інструментів. Особливо цінними є підходи, що враховують специфіку дистанційного навчання, потребу в гнучкості, автономності та безперервному розвитку особистості у складному соціально-політичному контексті.

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз дозволив виявити ключові аспекти формування та підтримки мотивації студентів вищої школи в умовах сучасних викликів та заклав основу для подальшого емпіричного дослідження даної проблематики.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ

СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ОНЛАЙН- НАВЧАННЯ

2.1 Характеристика методики дослідження та групи досліджуваних

Метою емпіричного дослідження було вивчення психологічних особливостей навчальної мотивації студентів в умовах дистанційного навчання. Для досягнення цієї мети було використано комплекс психодіагностичних методик, які дозволяють всебічно дослідити як загальні, так і специфічні аспекти мотиваційної сфери особистості студентів.

У дослідженні застосовувалися такі методики [21]:

Методика визначення професійної мотивації К. Замфіра (у модифікації А. А. Реана). Дозволяє оцінити рівень професійної мотивації та її співвідношення з внутрішніми і зовнішніми чинниками. Методика охоплює три ключові шкали: внутрішня мотивація, зовнішня позитивна мотивація та зовнішня негативна мотивація.

Методика «Мотивація навчання у вузі» Т. Н. Ільїної. Спрямована на виявлення провідних мотивів навчальної діяльності студентів. Визначаються такі типи мотивів, як пізнавальні, професійні, соціальні, комунікативні, престижні тощо.

Методика діагностики мотивів учбової діяльності М. І. Алексєєвої. Дозволяє оцінити домінуючі мотиви навчальної діяльності та їхній характер (зовнішній чи внутрішній), а також співвідношення між інструментальною та ціннісною мотивацією [38].

Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І. Семків). Використовується для дослідження системи особистісних цінностей респондентів. Методика базується на зіставленні себе з описами різних типів

особистостей, що дозволяє ідентифікувати пріоритетні цінності (наприклад, досягнення, самостійність, конформізм, безпека тощо).

Авторська анкета на визначення ставлення молоді до дистанційного навчання. Розроблена спеціально для дослідження, анкета містила блоки запитань, що стосувалися досвіду дистанційного навчання, технічного забезпечення, рівня задоволеності, труднощів і змін у мотивації до навчання в онлайн-форматі.

У дослідженні взяли участь 59 студентів Приватного вищого навчального закладу "Університет сучасних знань" віком від 19 до 21 років. Із них 32 особи жіночої статі та 27 – чоловічої (рисунк 2.1). Опитування проводилося дистанційно з використанням платформи Google Forms [14].

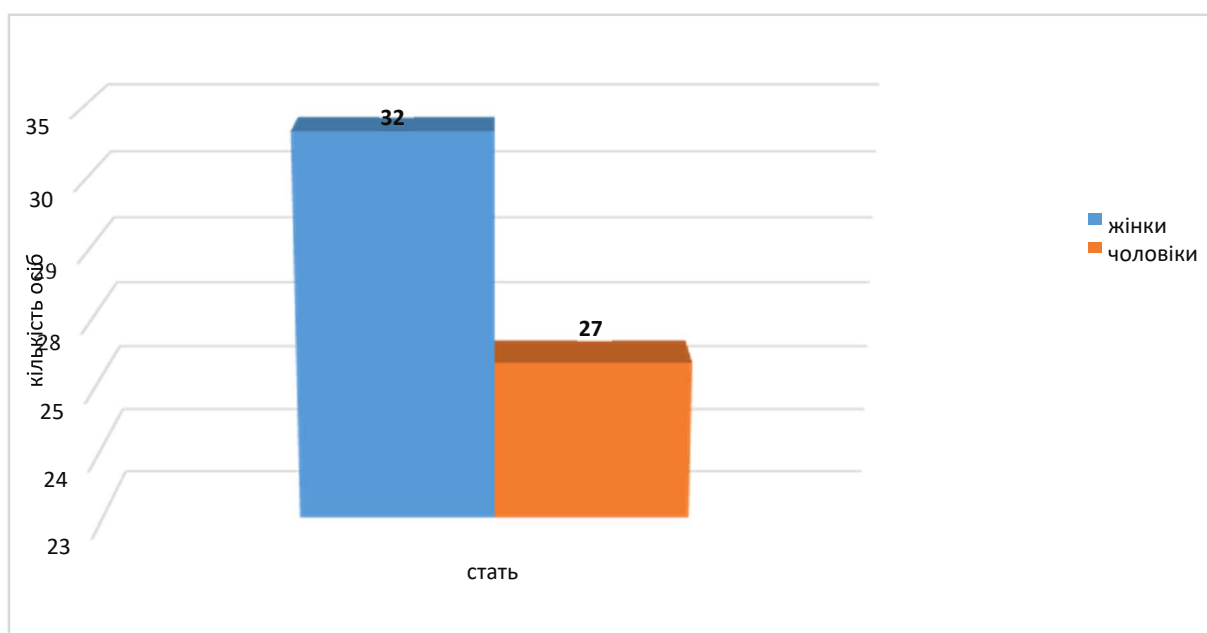

Рис. 2.1 Аналіз групи досліджуваних за статтю [9]

Джерело: сформовано автором

Обробка даних здійснювалася з використанням методів математичної статистики, зокрема обчислення середніх значень, порівняльного аналізу та виявлення кореляційних зв'язків між показниками. Такий комплексний підхід дозволив отримати цілісне уявлення про мотиваційні особливості студентської молоді в умовах дистанційної освіти.

Для визначення типу мотивації у респондентів, К. Замфір (модифікований А. А. Райаном) [51] запропонував методику визначення професійної мотивації. Ця методика складається з 7 тверджень, пов'язаних з мотивами професійної діяльності, таких як заробіток грошей, бажання просуватися по кар'єрних сходах, бажання уникнути критики з боку керівника або колег, бажання уникнути можливих покарань або неприємностей, потреба досягти соціального престижу та поваги з боку інших, задоволення процесом і результатом роботи, можливість найповнішої самореалізації в цій діяльності. Випробуванням пропонується оцінити значущість цих тверджень для них за п'ятибальною шкалою. Результати розраховуються за спеціальною формулою і визначається, який мотив домінує у респондентів. Методика складається з трьох шкал: внутрішня мотивація, зовнішня негативна мотивація і зовнішня позитивна мотивація [13].

Також для вивчення академічної мотивації було використано методику «Мотивація до навчання у вищому навчальному закладі» Т.Н. Ільїної [28]. Ця методика дозволяє визначити домінуючий тип мотивації академічної діяльності у респондентів. Вона складається з 50 визначень та включає три шкали: здобуття знань, оволодіння професією та отримання диплома. Респондентам потрібно позначити кожне твердження своєю згодою – «+» або незгодою – «-» з ним. Під час розрахунку за кожну відповідність нараховуються певні бали.

Ця методика включає такі шкали [24]:

- Шкала «здобуття знань» характеризується бажанням здобувати знання, допитливістю до мотивації навчання респондентів;
- Шкала «володіння» описує бажання опанувати професійні знання та сформувати професійно важливі якості;
- Шкала «отримання диплома» характеризує бажання отримати диплом під час формального здобуття знань, знайти обхідні шляхи під час складання екзаменів та заліків.

Переваження мотивів за першими двома шкалами говорить про адекватний вибір професії студентом та задоволення своїм вибором.

Таким чином, було виділено домінантні та підлеглі групи мотивів, що описують ієрархію мотиваційної сфери навчання респондентів [35].

Для визначення ієрархічної структури цінностей учасників дослідження було використано методику Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І. Семківа) [37], яка складається із 40 завдань (описів різних людей), на які потрібно відповісти, починаючи з того, наскільки кожне з них відповідає досліджуваному. Якщо опис ідеально схожий на респондента, то позначка ставиться під фразою «дуже схожий на мене», якщо зовсім не відповідає респонденту, то поруч із фразою «зовсім не схожий на мене»; якщо частково схожий на нього – позначка ставиться під іншими проміжними значеннями відповідно. Результати для кожної шкали розраховуються за спеціальними формулами, використовуючи систему оцінювання: 6, 5, 4, 3, 2 і 1 бал відповідно.

Методологія включає 10 шкал, таких як: конформізм, традиції, доброзичливість, універсалізм, незалежність, стимулювання, гедонізм, досягнення, влада та безпека. Цінність, яка набирає найбільше балів, є провідною для людини і спрямовує її активність та творчість [46].

Тому, коли психолог прагне мотивувати конкретну людину до певної діяльності, найбільш доцільною відправною точкою є ті мотиваційні цілі, які стоять для людини на першому місці. На основі побудови цінностей у порядку спадання можна побудувати ієрархічну структуру цінностей респондента.

Водночас респондентам було запропоновано авторську анкету для аналізу ставлення студентів до онлайн- навчання.

Опитувальник складається з наступних запитань і варіантів відповідей на них [50]:

1. Дистанційне навчання - це:
 - 1) Очевидно щось нове та цікаве;
 - 2) Звичайна форма отримання знань;
 - 3) Абсолютно непотрібний спосіб навчання.
2. Вам більше подобається:
 - 1) Форма онлайн-навчання;

- 2) Денна форма навчання;
- 3) Мені байдуже яким способом отримувати знання.

3. Як змінилися ваші комунікації на час пандемії:

- 1) Не змінились взагалі;
- 2) Змінились в позитивну сторону;
- 3) Змінились в негативну сторону.

4. Оцініть від 1 до 10 задоволеність навчальним процесом у вашому вузі:

де 1 –не задоволений зовсім, 10 –задоволений повністю.

5. Чи змінилось останнім часом Ваше ставлення до навчання:

- 1) Так;
- 2) Скоріше так, ніж ні;
- 3) Скоріше ні, ніж так;
- 4) Ні.

6. Оцініть своє відвідування занять на час онлайн- навчання:

- 1) Не відвідую;
- 2) Відвідую значно менше, ніж на денній;
- 3) Не змінилось нічого;
- 4) Відвідую заняття краще, ніж на денній формі навчання.

7. Оцініть рівень своєї навчальної успішності на сьогодні у порівнянні з успішністю до пандемії: де 1 – дуже погана успішність; 5 – значно краща успішність.

8. Чи подобається вам працювати на занятті при увімкненій камері:

- 1) Так;
- 2) Ні;
- 3) Байдуже;

9. Чи пов'язано це з умовами проживання:

- 1) Так;
- 2) Скоріше так, ніж ні;
- 3) Скоріше ні, ніж так;
- 4) Ні.

10. Чи має вплив домашня атмосфера на активність і продуктивність в навчанні (відвідування занять на різних платформах, наявність камери, виконання завдання):

- 1) Так;
- 2) Скоріше так, ніж ні;
- 3) Важко визначитися
- 4) Скоріше ні, ніж так;
- 5) Ні.

11. Що для Вас сьогодні виконання домашнього завдання:

- 1) Цікаве заняття;
- 2) Скоріше не цікаве, ніж цікаве;
- 3) Скоріше цікаве, ніж ні;
- 4) Абсолютно не цікаве.

Таким чином, методична складова дослідження і характеристика вибірки дають можливість визначити особливості мотивації студентської молоді під час онлайн- навчання (див. Дод. А).

2.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження

У дослідженні взяли участь 59 студентів Приватного вищого навчального закладу "Університет сучасних знань" віком від 19 до 21 років, з них 32 особи жіночої статі та 27 – чоловічої. Метою аналізу було визначення особливостей навчальної мотивації студентів у період дистанційного навчання та з'ясування її взаємозв'язку з професійною спрямованістю, цінностями та ставленням до онлайн-формату [31].

Таблиця 2.1

Результати за методикою К. Замфіра

Тип мотивації	Середній бал (усі студенти)	Жіноча стать	Чоловіча стать
Внутрішня мотивація	24,5	25,1	23,8
Зовнішня позитивна мотивація	18,9	19,5	18,1
Зовнішня негативна мотивація	12,2	11,8	12,6

Аналіз показав, що в цілому у студентів домінує внутрішня мотивація. У жінок цей показник дещо вищий, що свідчить про глибшу зацікавленість у навчанні як особистісній цінності. У чоловіків спостерігається трохи вищий рівень зовнішньої негативної мотивації, що може свідчити про вплив обставин або тиску ззовні.

Таблиця 2.2

Методика Т. Н. Ільїної: мотиви навчання

Мотиви	% студентів із вираженим мотивом
Пізнавальні	78%
Професійні	69%
Соціальні	47%
Престижні	34%
Уникнення покарання	19%

Найбільш вираженими виявилися пізнавальні та професійні мотиви. Це свідчить про те, що навіть в умовах дистанційного навчання студенти орієнтовані на саморозвиток і бачать зв'язок навчання з майбутньою професією. Менша частина орієнтована на соціальні чи престижні мотиви, що може бути наслідком зниження міжособистісної взаємодії в онлайн-середовищі [41].

Таблиця 2.3

Методика М. І. Алексєєвої

Тип мотивації	% студентів
Ціннісна	63%
Інструментальна	37%

Більшість студентів демонструють ціннісну мотивацію, що вказує на наявність глибокого інтересу до змісту навчання. Проте серед старшокурсників частіше проявляється інструментальне ставлення — навчання сприймається як засіб для отримання диплому або подальшого працевлаштування.

Таблиця 2.4

Методика Ш. Шварца «Портрет цінностей» [18]

Домінуючі цінності	Рівень вираженості (%)
Досягнення	74%
Самостійність	68%
Безпека	62%
Доброзичливість	55%
Конформізм	44%

У системі цінностей студентів переважають досягнення, самостійність і безпека, що є типовим для ситуації невизначеності, викликаній переходом на дистанційне навчання. Водночас такі цінності, як гедонізм чи традиційність, мали нижчу вираженість.

Таблиця 2.5

Авторська анкета

Питання	% позитивних відповідей
Ви задоволені дистанційним навчанням?	52%
Вам бракує живого спілкування?	78%
Ви вважаєте, що дистанційка знижує мотивацію?	61%
Чи маєте технічні труднощі?	39%

Результат описової статистики дає можливість стверджувати про середнє значення прояву мотивації у респондентів (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Описова статистика прояву мотивів професійної діяльності [12]

Показники статистичного дослідження	Кіл-ть осіб (N)	Середнє значення показника	Мінімальне значення показника	Максимальне значення показника	Стандартне відхилення показника
Внутрішня мотивація	59	6,0878	1,5	7,5	1,78067
Зовнішня позитивна мотивація	59	4,1696	1,0	5,0	0,94152
Зовнішня негативна мотивація	59	3,4738	1,0	5,0	1,15891

Таким чином, дослідження демонструють високі показники за шкалою «внутрішня мотивація», що говорить про те, що їм важливо керуватися у навчанні внутрішніми мотивами, особистою зацікавленістю у своїй роботі, можливістю реалізувати свої здібності та проявляти цікавість до тих аспектів, які є для них важливими. Для таких людей важливо бути компетентними у своїй роботі, керуватися особистим вибором і отримувати задоволення від навчального процесу. Заохочення виникає зсередини, і коли певна мета досягнута, почуття власної значущості людини зростає, людина отримує задоволення та відчуття радості. Таким чином, цей тип мотивації є провідним серед респондентів.

Але водночас їм не властива зовнішня негативна мотивація, про що свідчать низькі показники за цією шкалою. Можна припустити, що такі фактори, як покарання, критика, осуд, порівняння з іншими та штрафи, не впливатимуть на мотивацію респондентів та не є для них важливими [5].

В таблиці 2.7 проаналізовано мотивацію до навчання респондентів дослідження.

Таблиця 2.7

Результати описової статистики мотивації до навчальної діяльності
респондентів емпіричного дослідження [16]

Показники статистичного дослідження	Кіл-ть осіб (N)	Середнє значення показника	Мінімальне значення показника	Максимальне значення показника	Стандартне відхилення показника
Здобування знань студента	59	8,0738	0,00	12,70	2,98943
Оволодіння професією здобувачем	59	5,5790	0,00	11,00	3,07030
Отримання студентом диплому	59	5,4826	0,00	11,00	2,37165
Суспільні мотиви навчання	59	11,3861	3,00	16,00	3,52418
Пізнавальні мотиви навчання	59	11,1229	3,00	16,00	3,25726
Мотиви професійного становлення	59	11,1755	3,00	16,00	3,75178
Мотиви особистісного становлення	59	11,8071	3,00	16,00	3,45088
Комунікативні мотиви навчання	59	10,7019	3,00	16,00	3,47423
Мотиви самовиховання респондента	59	11,4036	3,00	16,00	3,37989
Формальні мотиви навчання	59	8,5790	3,00	16,00	3,56044
Утилітарні мотиви навчання	59	11,6492	3,00	16,00	3,59311

Чітко виражені показники, що вказують на домінування утилітарних мотивів. У респондентів це проявляється в надзвичайному бажанні отримувати гідну зарплату в майбутньому, переваги на роботі, здобувати гідний рівень матеріального добробуту.

Також високі показники спостерігаються за шкалою «Мотиви особистісного розвитку», тому можна сказати, що респонденти характеризуються бажанням бути включеними в життя держави, демонструвати активну громадську позицію, бути корисними суспільству. Такі особистості сприймають освіту як високий соціальний обов'язок, що формує їхню громадську і професійну позицію, їх робота спрямована на благо суспільства. Освіта постає як засіб реалізації її соціального призначення [3].

Варто зазначити, що високі показники спостерігаються щодо мотивів самоосвіти. Таких респондентів можна охарактеризувати як особистостей, які

прагнуть розвивати свої здібності, особистісні якості, вони завжди прагнуть самовдосконалення, підвищення свого культурного і інтелектуального рівня.

Однак було виявлено, що для них сам факт отримання диплома чи його наявність та формальне засвоєння знань не є важливим, вони не схильні шукати «обхідні шляхи» для складання екзаменів, про що говорять низькі показники за шкалою «Отримання диплома», що фактично підтверджує пріоритетність процесу навчання для респондентів і акцент на професійній орієнтації. Також досліджено структуру цінностей студентів, яка спрямовує їхню діяльність і творчість (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Результати описової статистики
ціннісної сфери респондентів емпіричного дослідження [19]

Показники статистичного дослідження	Кількість осіб (N)	Середнє значення показника	Мінімальне значення показника	Максимальне значення показника	Стандартне відхилення показника
Конформізм	59	4,0896	1,00	5,00	1,34546
Традиція	59	3,7755	1,00	5,00	1,38543
Доброзичливість	59	4,2422	1,00	5,00	1,29767
Універсалізм	59	4,2387	1,00	5,00	1,29612
Самостійність	59	4,2684	1,00	5,00	1,22973
Стимуляція	59	4,0351	1,00	5,00	1,30268
Гедонізм	59	4,3088	1,00	5,00	1,30293
Досягнення	59	4,1404	1,00	5,00	1,33416
Влада	59	3,9404	1,00	5,00	1,36995
Безпека	59	4,2912	1,00	5,00	1,28123

Отже, результати дослідження ціннісної сфери студентів показують високі показники за наступними шкалами, як «Гедонізм» і «Безпека». Це характеризує їх як осіб, які прагнуть насолоджуватися життям, процесом навчання та отримання знань. Такі особистості надають великого значення комфорту, відпочинку та розвагам – якісне дозвілля має велике значення. Також для них дуже важлива власна безпека і безпека оточуючих, відчуття гармонії і

стабільності в міжособистісних відносинах, спілкуванні та здоров'ї; вони більш схильні до педантичності, ніж інші. Для них важливе відчуття приналежності до чогось. Вони намагаються уникати загрозливих і ризикованих ситуацій.

Водночас, низькі показники виявлено за шкалами «Традиція» і «Влада». Тому можна стверджувати, що такі люди не характеризуються релігійністю, дотриманням загальноприйнятих цінностей, норм поведінки, прийняттям звичаїв та ритуалів такими, якими вони існують у певній культурі, або їх дотриманням. Вони не прагнуть досягти соціального статусу чи престижу, не схильні контролювати чи домінувати над кимось чи чимось. Їм не властиві авторитаризм, амбіції, суспільне визнання, створення і підтримка певного іміджу [33].

Водночас, у результаті аналізу анкети, розробленої для уточнення особливостей мотивації під час онлайн- навчання, я отримала такі висновки.

Так, зокрема, до питання 1: «Дистанційне навчання для мене – це...» результат показано на рисунку 2.2.

Згідно з отриманими відповідями, бачимо, що для 43,9% (26 осіб) респондентів онлайн- навчання є чимось новим та цікавим, такий спосіб отримання знань їх цілком задовольняє. Для 40,4% (24 особи), що майже дорівнює першій групі респондентів, це звичайна форма отримання знань.

1. Дистанційне навчання для мене:

57 відповідей

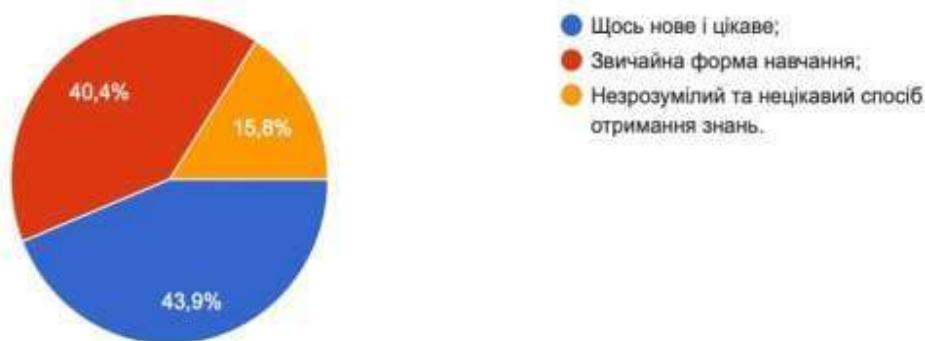

Рис.2.2. Результати відповідей на питання 1 «Дистанційне навчання для мене – це...» [15]

Але для 15,8% (10 осіб), що значно менше за інші показники, навчання видається незрозумілим і нецікавим способом навчання. Тобто більшість опитаних позитивно ставляться до онлайн-навчання як форми отримання знань. Такий формат не викликає у них дискомфорту, здебільшого він цікавий і пізнавальний у формуванні нового досвіду на отримання знань [41].

До питання 2: «Чому надаєте ви перевагу...» (рис. 2.3). Результати цього питання свідчать про те, що студенти більше задоволені дистанційною формою навчання, оскільки майже 44% (26 осіб) респондентів обрали її серед варіантів відповідей.

2. Вам більше до вподоби:

57 відповідей

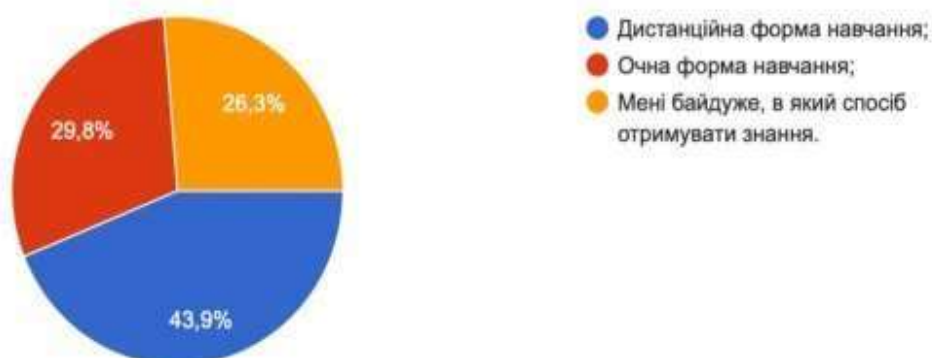

Рис.2.3. Результати відповідей на питання 2 «Чому надаєте ви перевагу...» [11]

Також кількість респондентів, для яких очна форма навчання є більш прийнятною, розділилася майже порівну – майже 30% (18 осіб) досліджуваної групи, та 26,3% (16 осіб) – яким байдуже, як навчатися та отримувати знання. Таким чином, переважна більшість віддає перевагу дистанційній формі навчання.

Також, для питання 3: «Яке ваше спілкування під час пандемії» (рис. 2.4), було виявлено, що для 63% (37 осіб), що становить переважну більшість, якість спілкування та комунікаційна активність не змінилися. Майже для 23% (14 осіб) вона змінилася на гірше, а для 14% (9 осіб) спілкування покращилося. Тобто, для більшості респондентів рівень спілкування під час пандемії не змінився.

3. Ваша комунікація на час пандемії:

57 відповідей

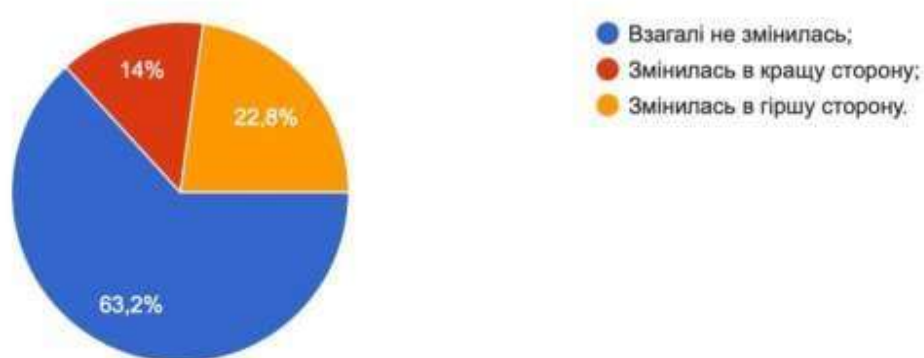

Рис.2.4. Результати відповідей на питання 3 «Яке ваше спілкування під час пандемії» [9]

Аналіз питання 4: «Оцініть свою задоволеність навчальним процесом від 1 до 10» (рис. 2.5) показує, що 21% (13 осіб) оцінили свій навчальний процес на 10 балів, що є найвищим показником і показує повну задоволеність ним. Майже 16% (10 осіб) – на 9 балів, 19% (12 осіб) – на 8 балів, 16% (10 осіб) – на 7 балів, по 5% (4 особи) отримали показники, яким було присвоєно 6, 4 та 2 бали, 10,5% (7 осіб) респондентів обрали 5 балів і лише майже 2% (2 особи) оцінили власний освітній процес на 1 бал.

Отримані результати говорять про те, що більшість респондентів задоволені онлайн- навчанням, формою його реалізації, джерелами інформації та перевіркою знань. Тому можна стверджувати, що сучасна форма навчання не викликає дискомфорту чи опору у досліджуваної мною молоді [2].

4. Оцініть від 1 до 10 задоволеність Вашим навчальним процесом:

57 відповідей

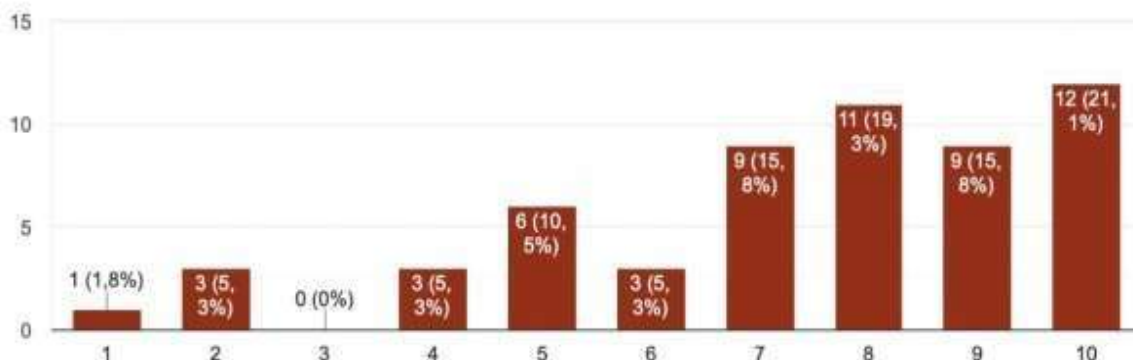

Рис.2.5. Результати дослідження задоволеністю студентів своїм навчальним процесом [7]

Водночас нашим респондентам було поставлено питання «Чи зазнало змін ваше ставлення до навчання під час пандемії» (рис. 2.6). Так, варіанти відповідей «Так» та «Скоріше так, ніж ні» обрали 38,6% (23 особи) і 31,6% (19 осіб) відповідно.

5. Чи змінилось Ваше ставлення до навчання за час пандемії:

57 відповідей

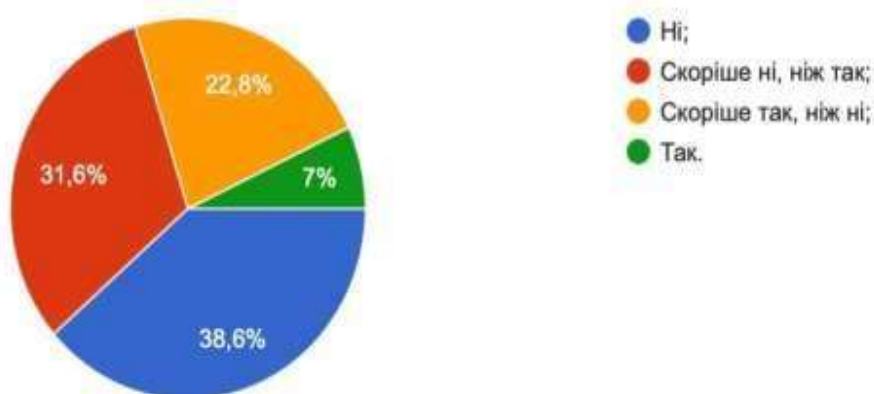

Рис.2.6. Результати дослідження питання 5 «Чи змінилось Ваше ставлення до навчального процесу за час пандемії Covid-19» [23]

Згідно з цим, можна говорити, що ставлення до навчання не змінилося у переважної більшості респондентів під час пандемії. Водночас, 23% (14 осіб) і 7% (5 особи) відчули вплив Covid-19, що спровокувало зміну їхнього ставлення до процесу навчання, що, ймовірно, буде трансформаційним у мотиваційній сфері даних студентів.

Оцінюючи отримані статистичні дані щодо питання «Моя відвідуваність занять під час онлайн-навчання» (рис. 2.7), можна побачити, що для більшості опитаних відвідуваність занять під час онлайн-навчання не змінилася, про що свідчать 72% (42 особи) відповідей. Майже 16% (10 осіб) відвідують заняття значно менше, ніж в очній формі, а 7% (5 осіб) взагалі не відвідують заняття. Найнижчі показники серед опитаних, яких дистанційна форма навчання заохочувала частіше відвідувати заняття, зібрали лише 5% (4 особи). Загальна статистична картина цих результатів показує, що сама форма навчання, методи отримання знань не мають сильного впливу на мотивацію студентів до відвідування занять, активність їхньої освітньої позиції, зацікавленість і залученість до самої освітньої програми, а саме, відвідуваність занять [43].

6. Відвідуваність мною занять, на час дистанційного навчання:

57 відповідей

Рис.2.7. Результати дослідження питання 6 «Моя відвідуваність занять під час онлайн-навчання» [8]

Запитання 7: «Дайте оцінку своїй успішності в даний момент, порівняно з успішністю, що була до пандемії» (рис. 2.8). Згідно з отриманою діаграмою,

показники якої говорять про те, що успішність з предметів, що вивчаються зараз, порівняно з такою до пандемії, не змінилася – 36,8% (22 осіб) і навіть покращилася, оскільки 35% (21 особа) оцінили її на 4 бали, а 21% (13 осіб) – на 5 балів. І лише 7% (5 осіб) респондентів вважають, що ця успішність погіршилася, так як вони оцінили її на 2 бали. Таким чином, у формі онлайн-навчання більшість студентів покращили свою успішність.

7. Оцініть свою навчальну успішність, на даний момент, в порівнянні з успішністю, яка була до пандемії:

57 відповідей

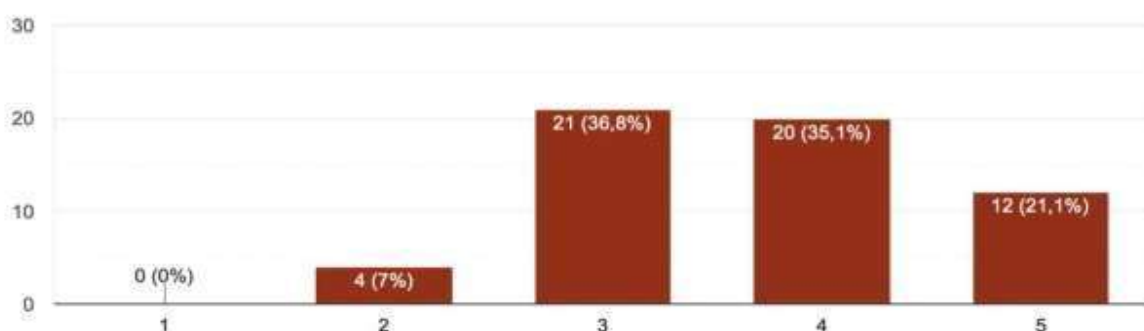

Рис.2.8. Результати дослідження питання 7 «Дайте оцінку своїй успішності в даний момент, порівняно з успішністю, що була до пандемії» [14]

Запитання 8: «Чи подобається вам працювати на заняттях при увімкненій камері?» (рис. 2.9).

8. Чи подобається Вам працювати на занятті з увімкненою камерою:

57 відповідей

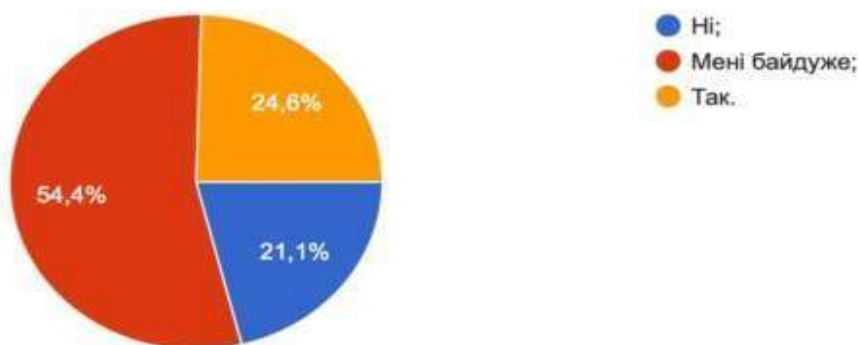

Рис.2.9. Результати дослідження питання 8 «Чи подобається вам працювати на заняттях при увімкненій камері?» [22]

Для 54,4% (32 осіб) респондентів не має значення, чи працюють вони на заняттях при увімкненій камері чи вимкненій. 24,6% (15 осіб) респондентів люблять проводити заняття при увімкненій камері, але показник майже однаковий і для тих, кому це не подобається – 21% (13 опитаних), що відповіли на запитання «Ні».

На запитання 9: «Чи пов'язано це з умовами проживання?» (рис. 2.10) майже 44% (26 осіб) не пов'язують свої відповіді з домашніми умовами, 14% (9 осіб) відповіли, що умови проживання також не впливають на них більше, ніж вони. 28% (17 осіб) пов'язують своє бажання працювати при увімкненій камері під час занять з домашньою атмосферою, 14% (9 осіб) також «Більше так, ніж ні» [21].

9. Чи пов'язуєте Ви це з умовами проживання:

57 відповідей

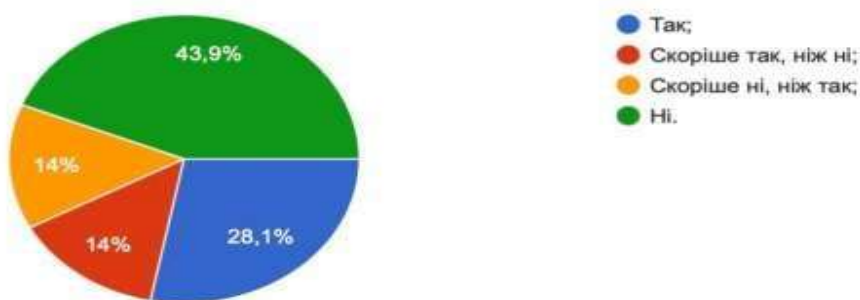

Рис.2.10. Результати дослідження питання 9 «Чи пов'язано це з умовами проживання?» [2]

Також на запитання «Чи впливає домашня атмосфера у вашому випадку на навчальну активність і продуктивність?» (рис. 2.11) респонденти продемонстрували показники, що свідчать про те, що домашня атмосфера не має впливу на навчальну активність: «Ні» – 28% (17 осіб), «Скоріше ні, ніж так» – 14% (9 осіб) при показниках, що вказують на протилежне: «Так» – 21,1% (13 осіб), «Скоріше так, ніж ні» – 22,8% (14 осіб). Також 14% (9 осіб) не змогли дати однозначної відповіді на це запитання.

Запитання 11: «Яким для мене є сьогодні виконання домашнього завдання» (рис. 2.12). Згідно з отриманими результатами, досліджувана група студентів характеризується інтересом до виконання домашніх завдань, залученістю до навчального процесу, що підтверджується високими відсотками варіантів відповідей «Цікаво» – 28,1% (17 осіб) і «Скоріше цікаво, ніж ні» – 36,8% (22 особи). Водночас, для 28,1% (17 осіб) виконання домашніх завдань не є дуже актуальним та цікавим, а для 7% (5 осіб) – зовсім нецікавим [43].

10. Чи впливає, у Вашому випадку, домашня атмосфера на навчальну активність та продуктивність (відвідування пар на різних відео-платформах, увімкненість камери, виконання завдань):

57 відповідей

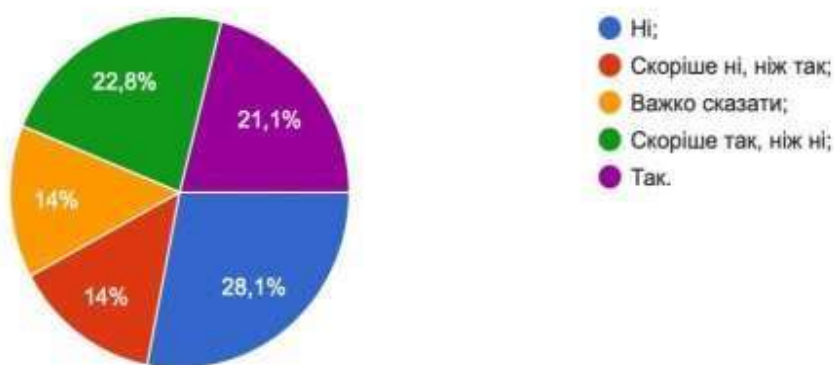

Рис.2.11. Результати дослідження питання 10 «Чи впливає домашня атмосфера у вашому випадку на навчальну активність і продуктивність?» [9]

11. Виконання домашнього завдання для мене зараз:

57 відповідей

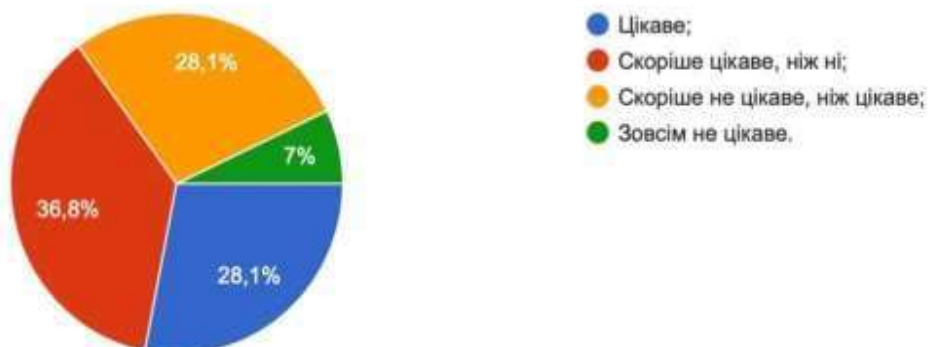

Рис.2.12. Результати дослідження питання 11 «Яким для мене є сьогодні виконання домашнього завдання?» [11]

Отже, для молодих студентів важливим є те, що вони хочуть керуватися у навчанні внутрішніми мотивами, особистою зацікавленістю у своїй роботі, можливістю реалізувати свої здібності та проявляти інтерес до тих аспектів, які є для них важливими. Для таких осіб важливо бути компетентними у своїй роботі, керуватися особистим вибором та отримувати задоволення від навчального процесу. Заохочення виникає зсередини, і коли певна мета досягнута, почуття власної значущості людини зростає, людина отримує задоволення, відчуває радість. Тобто цей тип мотивації є провідним серед опитаних.

Існують чітко виражені показники, що вказують на домінування утилітарних мотивів. У досліджуваних суб'єктів це проявляється в надзвичайному бажанні отримувати гідну зарплату в майбутньому, переваги на роботі, досягти гідного рівня матеріального добробуту [16].

Також можна сказати, що респонденти характеризуються бажанням бути включеними в життя суспільства, демонструвати активну громадську позицію, приносити користь країні. Такі люди сприймають освіту як високий соціальний обов'язок, що формує їхню громадську і професійну позицію, їх робота направлена на благо країни. Освіта постає як засіб реалізації їх призначення в суспільстві.

Варто відзначити, що високі показники спостерігаються щодо мотивів самоосвіти. Таких респондентів можна охарактеризувати як індивідуумів, які прагнуть розвивати свої здібності, особистісні якості, вони завжди прагнуть самовдосконалення, підвищення свого культурного і інтелектуального рівня.

Водночас, це особистості, що прагнуть насолоджуватися життям, процесом навчання та отримання знань. Такі особистості надають великого значення комфорту, відпочинку та розвагам – якісне дозвілля має велике значення [25].

Також для них дуже важлива власна безпека і безпека оточуючих, відчуття гармонії і стабільності в міжособистісних відносинах, спілкуванні, здоров'я, і вони більш схильні до педантичності, ніж інші. Для них важливе відчуття приналежності до чогось. Вони намагаються уникати загрозливих і ризикованих ситуацій.

Учасники дослідження вважають онлайн- навчання цікавим та демонструють позитивне ставлення до нього як до форми отримання знань. Такий формат не викликає в них дискомфорту, здебільшого цікавий і пізнавальний у формуванні нового досвіду навчання, тому їм ця форма отримання знань подобається набагато більше, ніж очна.

Також було виявлено, що під час пандемії рівень комунікації, ставлення до навчання і відвідуваність серед студентів не змінилися, а їхня академічна успішність навіть покращилася [37].

Більшість респондентів задоволені онлайн- навчанням, його формою, джерелами інформації і перевіркою рівня знань. Тому можна стверджувати, що форма онлайн-навчання не викликає дискомфорту чи опору в досліджуваній нами студентській молоді.

Водночас було виявлено, що домашня атмосфера не має жодного впливу на академічну успішність досліджуваних, і вони зацікавлені у виконанні домашніх завдань і навчанні загалом.

Таким чином, підтвердилася наша перша гіпотеза про те, що такий тип мотивації, як внутрішня мотивація, буде більш характерним учасників дослідження.

2.3 Порівняльний аналіз даних емпіричного дослідження

1) Для порівняння отриманих даних, отриманих в результаті емпіричного дослідження, використовуючи показники t-критерію Стюдента, для вивчення людей з різним ставленням до онлайн- навчання, я виділила дві групи: перша –

ті, для кого онлайн- навчання є чимось новим та цікавим, друга – ті, для кого це звичайна форма отримання знань [4].

Таблиця 2.9

Результати порівняльного аналізу
отриманих даних емпіричного дослідження на основі виокремлених груп

Показники даних	Онлайн- навчання ось нове і цікаве	Онлайн- навчання звичайна форма навчання
Внутрішня мотивація	5,8449	6,4631
Зовнішня негативна мотивація	3,1035	3,9260
Отримання знань	7,4484	8,6890
Оволодіння професійними навичками	5,7587	5,2223
Отримання диплому	5,7587	5,1482
Соціальні мотиви	11,6208	11,1853
Мотиви особистісного становлення	12,2760	11,5186
Комунікативні мотиви	10,4139	11,0371
Мотиви самоосвіти	11,1035	11,7408
Формальні мотиви	7,7932	9,4074
Утилітарні мотиви	12,0346	11,3334

Між людьми, яким подобається онлайн- навчання, і людьми, які вважають його звичайною формою отримання знань, виявлено незначні відмінності в мотиваційних комплексах: внутрішня мотивація; зовнішня негативна мотивація; мотивація до здобуття знань; мотивація особистісного розвитку; формальні мотиви (рис. 2.13).

Мотиви особистісного розвитку більш характерні для першої групи. Це означає, що в освітній діяльності студенти, для яких онлайн- навчання є цікавим і новим, більше керуватимуться бажанням бути гідним громадянином своєї країни, приносити їй користь і формувати активну громадську позицію.

Однак, згідно з іншими уточненими шкалами, показники вищі у другій групі, що характеризує її як осіб, які будуть мотивовані ззовні в освітньому

процесі, спираючись на внутрішнє бажання, почуття, задоволення від процесу, особисті цілі і стимули [15].

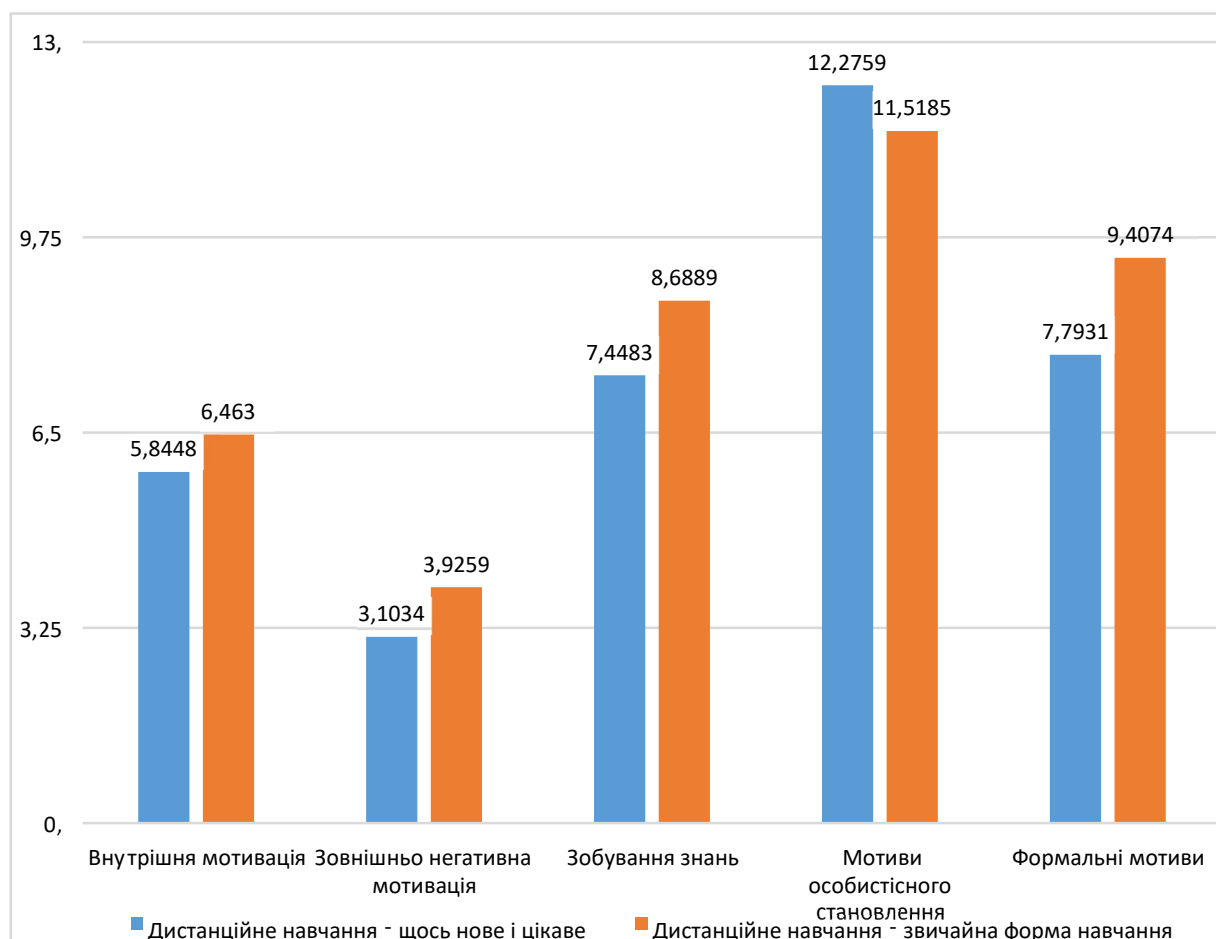

Рис. 2.13. Гістограма середніх значень діагностичних показників груп [1]

Також люди, для яких онлайн- навчання є звичною формою здобуття знань, будуть характеризуватися зовнішньою мотивацією, але негативного характеру (критика, покарання, штрафи, осуд, , порівняння тощо), спрямованою на отримання знань, формування професійної компетентності, незалежно від форми навчання, але такі особистості сприймають навчання як обов'язок, їх освітня мотивація буде направлена на уникнення покарань і критики.

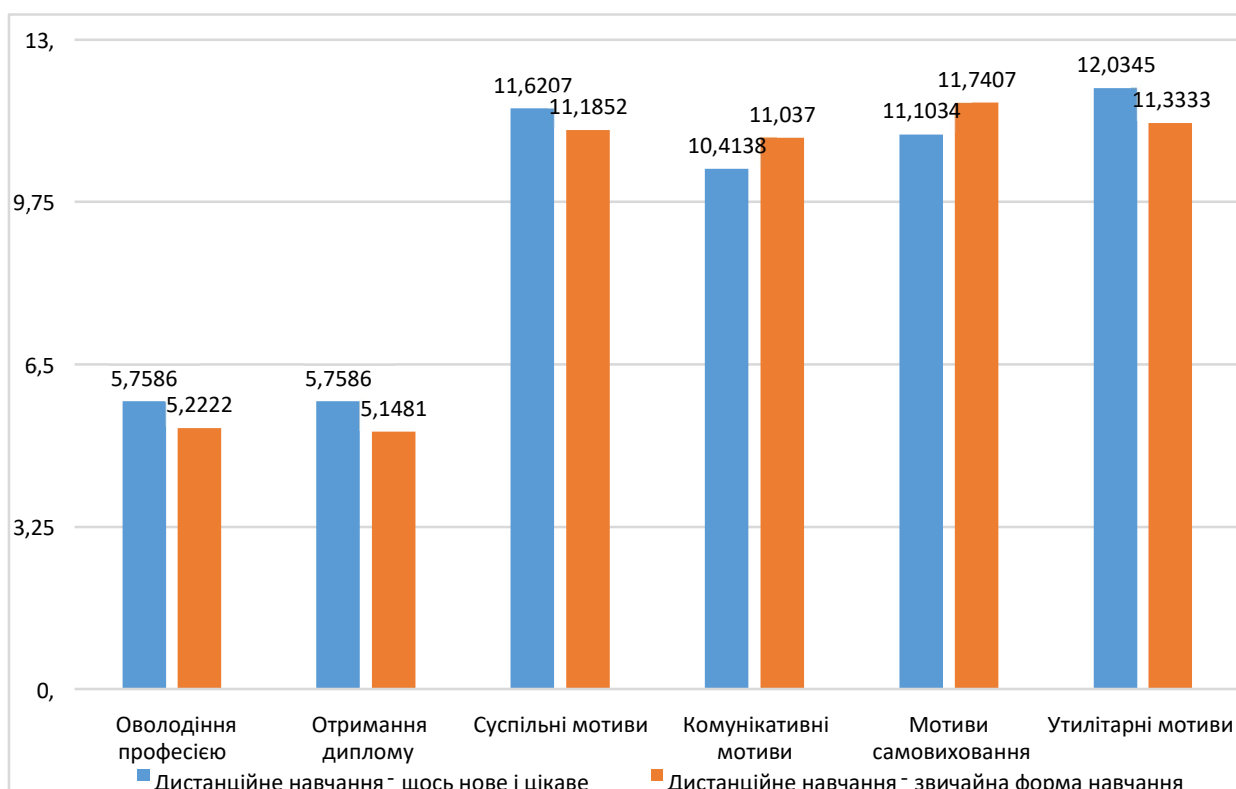

Рис.2.14. Гістограма середніх значень діагностичних показників обох груп [10]

Незначні відмінності між двома групами виявлені за шкалами: оволодіння професією; отримання диплома; соціальні мотиви; мотиви самоосвіти; комунікативні мотиви; утилітарні мотиви (рис. 2.14). Виходячи з цього, першу групу можна охарактеризувати як тих, хто прагне досягти професійного рівня, стати «кимось», спрямований на отримання диплома, не обов'язково підкріплюючи його реальними знаннями, хоче зайняти гідне місце в колективі і суспільстві загалом, має можливість висловити свою думку та сказати, для них важливі матеріальна складова, висока заробітна плата в перспективі, забезпечене життя і переваги в діяльності. Що стосується другої групи, то вони більше прагнуть спілкуватися і працювати з іншими, знаходити друзів, розвивати свої здібності і особисті якості, самовдосконалюватися і не зупиняти свій саморозвиток і самовдосконалення [14].

2) Для уточнення відмінностей у мотивації до навчання у студентів з уподобаннями до різних форм отримання знань було запропоновано однофакторний дисперсійний аналіз (тест Шеффе).

Таблиця 2.10

Результати порівняльного аналізу
відмінностей мотивації до навчання
у осіб з вподобанням до різних форм навчання [3]

Показники аналізу	Респонденти, яким подобається онлайн-форма навчання	Респонденти, яким подобається очна форма навчання	Респонденти, яким байдужий спосіб отримування знань
Внутрішня мотивація	6,2000	5,7648	6,4334
Отримання знань	7,8730	8,0119	8,4900
Традиція	3,8850	4,0119	3,3269
Стимуляція	4,0530	4,2236	3,7934
Гедонізм	4,5290	4,2942	3,9700
Безпека	4,3130	4,7000	3,9068
Соціальні мотиви	10,9300	11,5295	13,0000
Пізнавальні мотиви	10,7700	10,5883	12,3334
Мотиви професійного становлення	10,7300	12,0000	12,1334
Мотиви особистісного становлення	11,5300	11,8236	12,2668
Формальні мотиви	8,7300	9,0000	10,0000
Утилітарні мотиви	11,1300	11,5883	12,7000

Згідно з отриманими даними, можна припустити, що внутрішня мотивація є більш характерною для осіб, яким байдуже, як вони отримують знання (рис. 2.15). Вони будуть керуватися внутрішніми стимулами і цілями в процесі навчання. Водночас, порівнюючи отримані показники, для осіб, яким найбільше подобається очна форма навчання, цей тип мотивації буде найменш характерним.

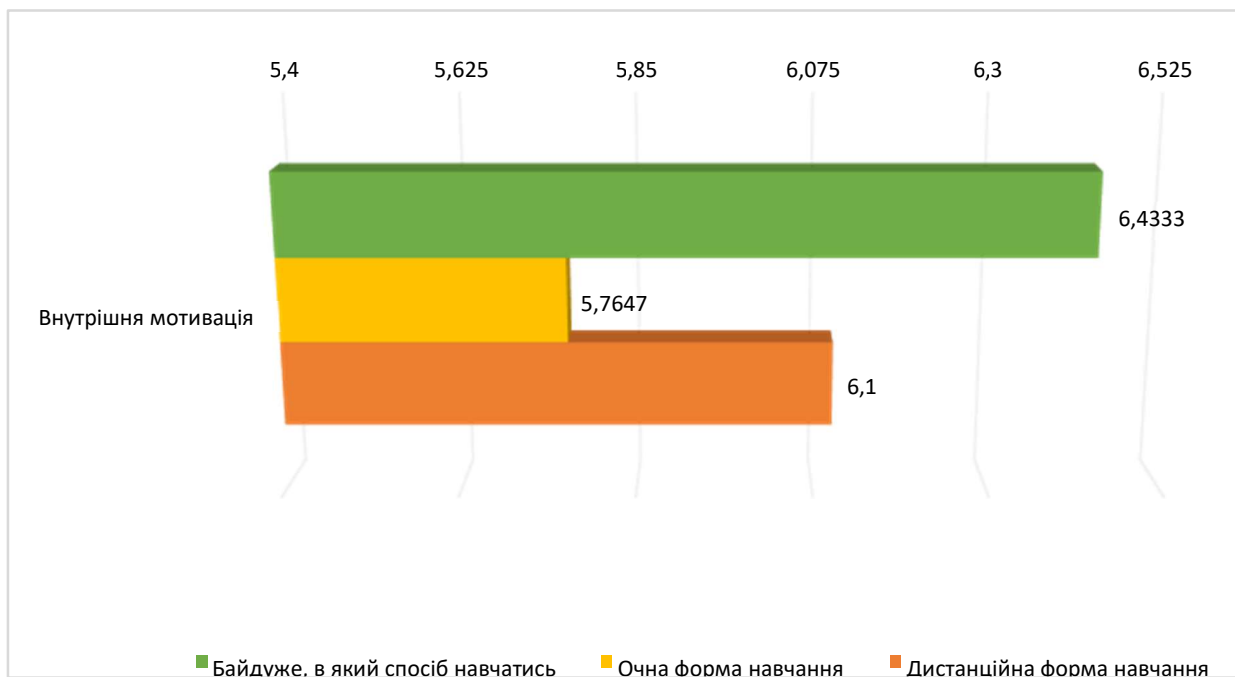

Рис.2.15. Гістограма середніх показників за шкалою «Внутрішня мотивація» [26]

Відмінності були виявлені також за шкалою «Здобуття знань» (рис. 2.16).

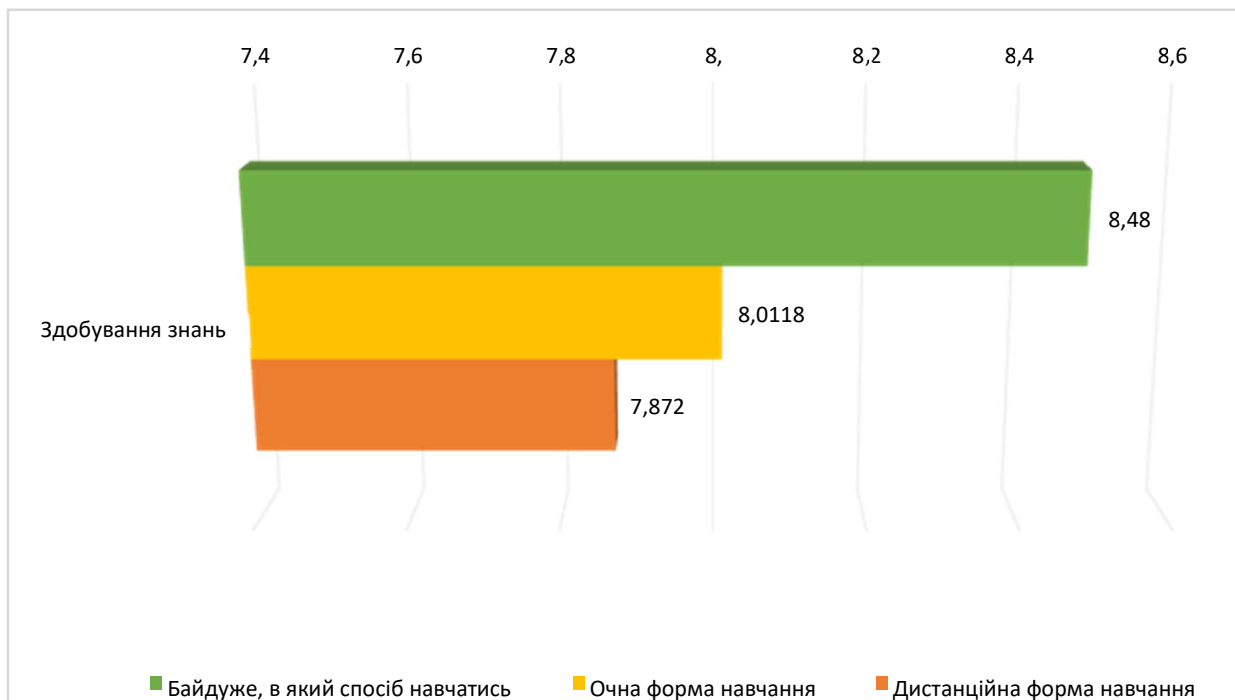

Рис.2.16. Гістограма середніх показників за шкалою «Здобуття знань» [2]

Згідно з цим, цей навчальний мотив найбільш характерний для людей, яким байдуже, як здобувати знання, тобто спосіб навчання жодним чином не вплине на їх бажання навчатися і накопичувати знання. Однак для шанувальників онлайн- навчання цей мотив не є важливим, що може свідчити про те, що вони наразі не зосереджені на процесі здобуття знань.

Відмінності за шкалою «Соціальні мотиви» демонструють високі показники у людей, які байдужі до форми навчання, що свідчить про те, що у них домінує бажання зайняти гідне місце в суспільстві, навчальному колективі. Однак для людей, яким подобається онлайн-форма навчального процесу, цей показник досить низький, що свідчить про малу значимість цього мотиву для цієї групи людей (рис. 2.17).

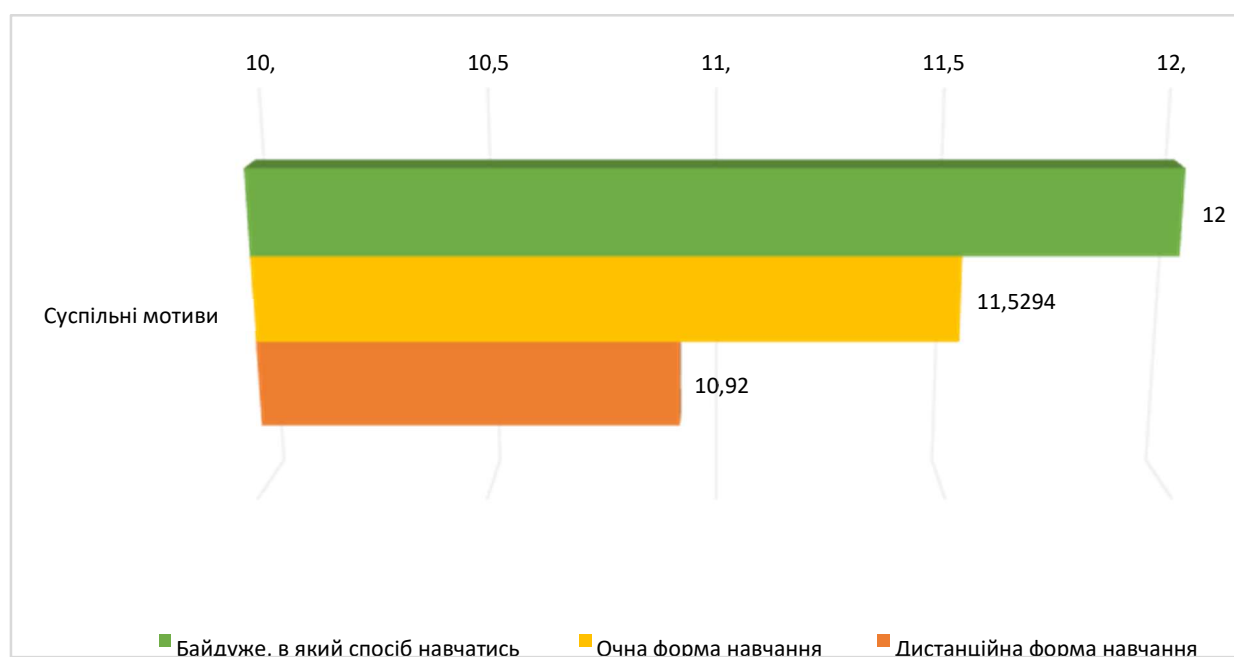

Рис.2.17. Гістограма середніх показників за шкалою «Соціальні мотиви»

Когнітивні мотиви переважають у осіб, яким байдуже до форми організації освітнього процесу. Тобто вони більше за інших зацікавлені в розумовій діяльності, розвитку та розширенні кругозору. У осіб, які обрали денну форму навчання, ці показники найнижчі, тобто когнітивний процес не є для них мотиваційним компонентом (рис. 2.18).

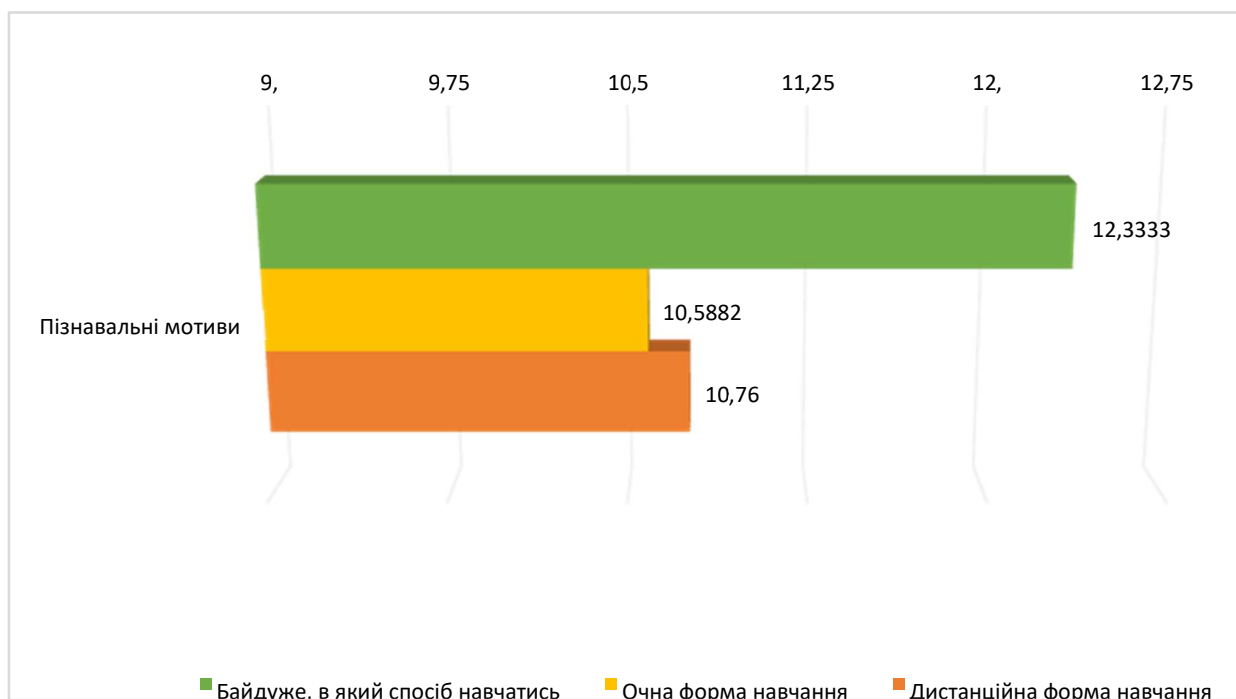

Рис.2.18. Гістограма середніх показників за шкалою «Пізнавальні мотиви» [30]

Водночас, мотиви професійного і особистісного розвитку також найбільш характерні для групи респондентів, які прагнуть навчатися незалежно від форми навчання. Такі люди прагнуть отримати гідну освіту, здобути професію, сформувавши при цьому чітку громадську позицію, щоб брати активну участь у житті своєї держави, бути її гідним представником. Водночас особи, яким подобається онлайн- форма навчання, показують низькі показники за цими двома шкалами (рис. 2.19).

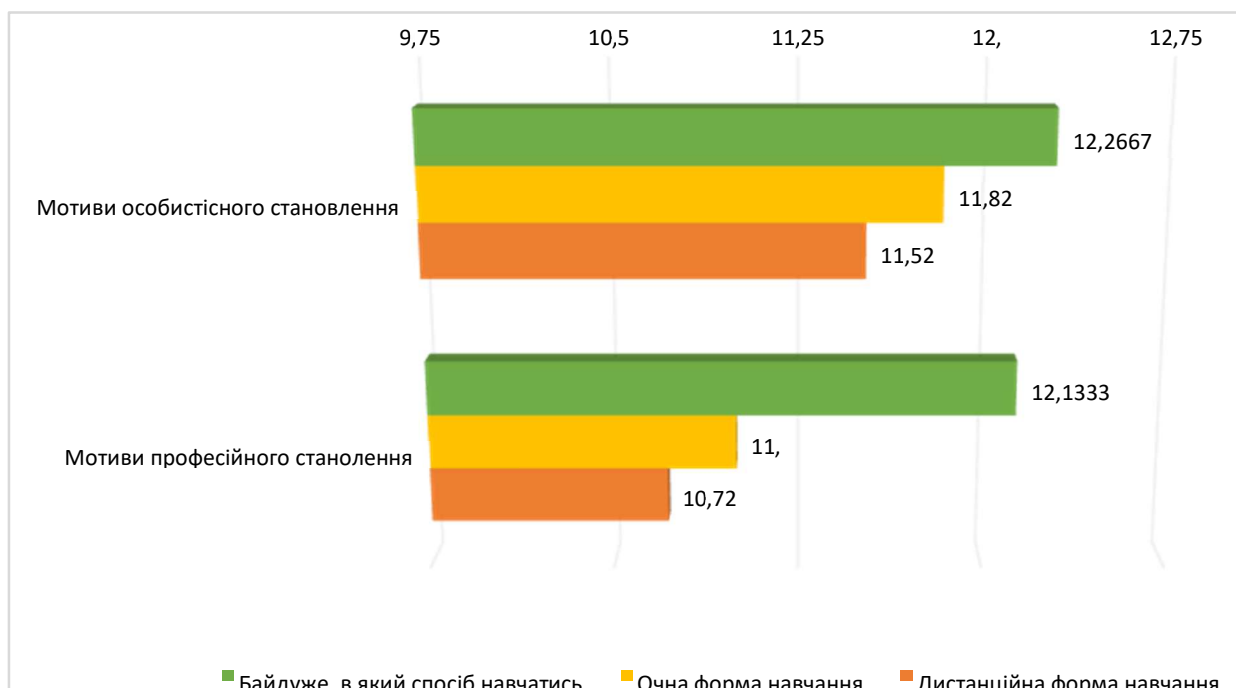

Рис.2.19. Гістограма середніх показників за шкалою «Мотиви професійного становлення» і «Мотиви особистісного становлення» [25]

Також було досліджено, що формальні мотиви характерні для третьої групи – людей, яким байдуже, як вони навчаються. Це свідчить про їх бажання уникати покарання з боку авторитетних людей, навчання для них є обов'язком, що вони повинні виконувати. Однак для людей, яким подобається формальна форма, – ці мотиви не є характерними (рис. 2.20).

Також значущі показники були виявлені за шкалою «Утилітарні мотиви», а саме високі показники у людей, яким байдуже, яким способом здобувати знання. Що описує їх як матеріально орієнтованих особистостей, які прагнуть високого рівня добробуту та певних переваг на роботі. Та низькі показники за цією шкалою у осіб, які віддали перевагу онлайн-навчанню як формі навчального процесу (рис. 2.21).

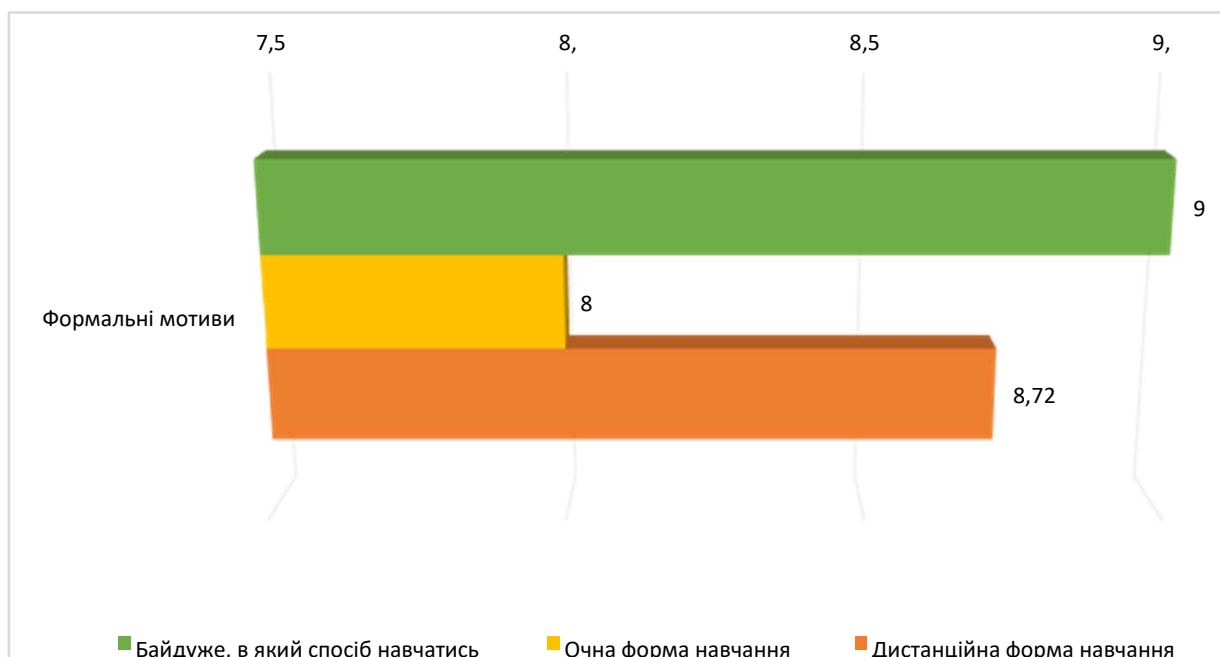

Рис.2.20. Гістограма середніх показників за шкалою «Формальні мотиви» [4]

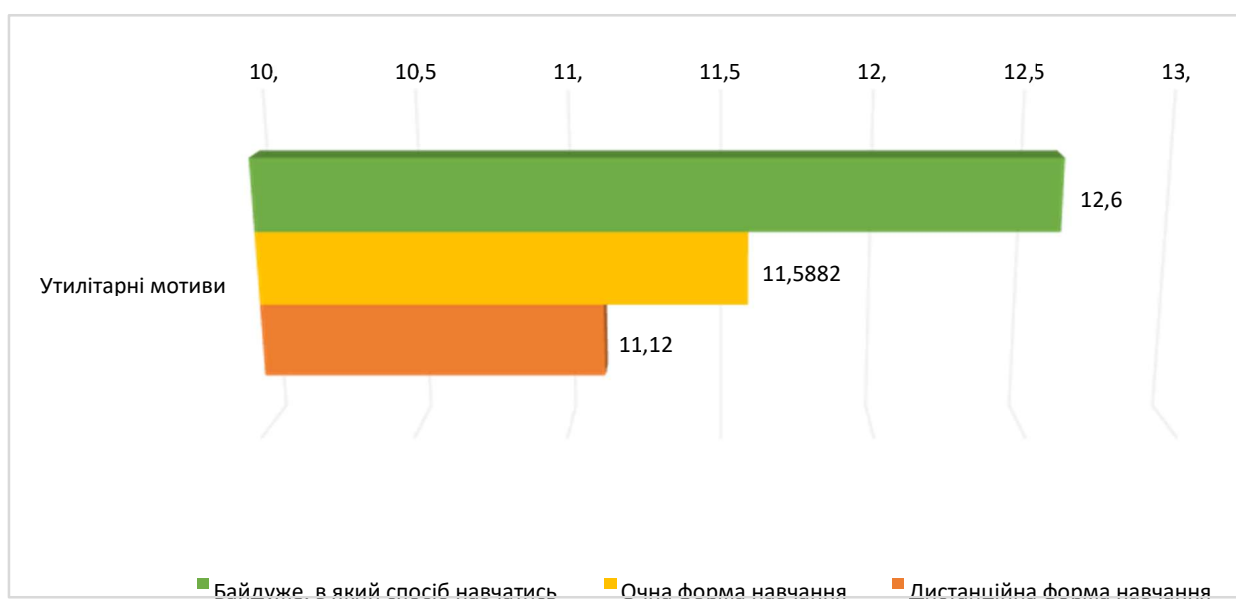

Рис.2.21. Гістограма середніх показників за шкалою «Утилітарні мотиви»

Водночас, такі особистісні цінності, як «Традиція» і «Стимулювання», є найбільш характерними для осіб, які обрали денну форму навчання. Це, у свою чергу, характеризує їх як людей, які поважають і сповідують культурні і

релігійні цінності. Також для них важливою є новизна і азарт процесу змагання в навчальній діяльності. Для людей, яким байдуже, яким способом навчатися, ці властивості не є характерними (рис. 2.22).

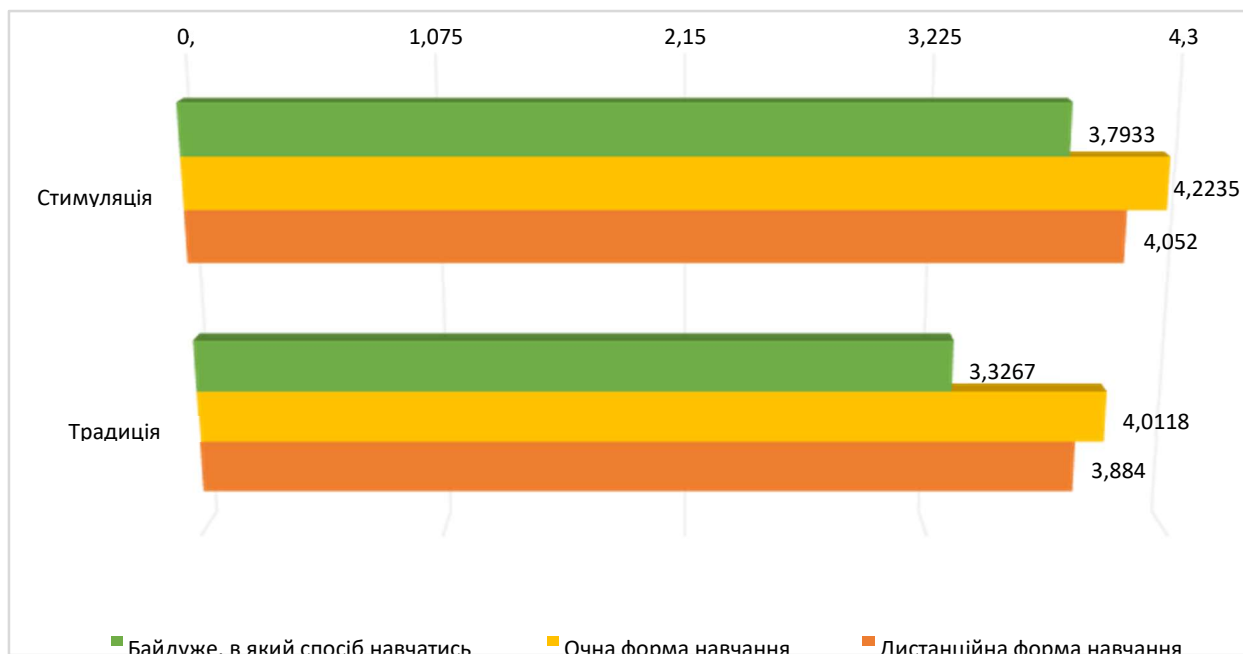

Рис.2.22. Гістограма середніх показників за шкалою «Традиція» та «Стимуляція» [7]

Така ціннісна характеристика, як «Гедонізм», властива людям, що обрали для себе онлайн- форму навчання, що описує їх як людей, спрямованих на отримання задоволення від своєї діяльності і життя загалом. Згідно з результатами, такі характеристики не притаманні людям, яким байдуже, яким способом здобувати професійні навички (рис. 2.23).

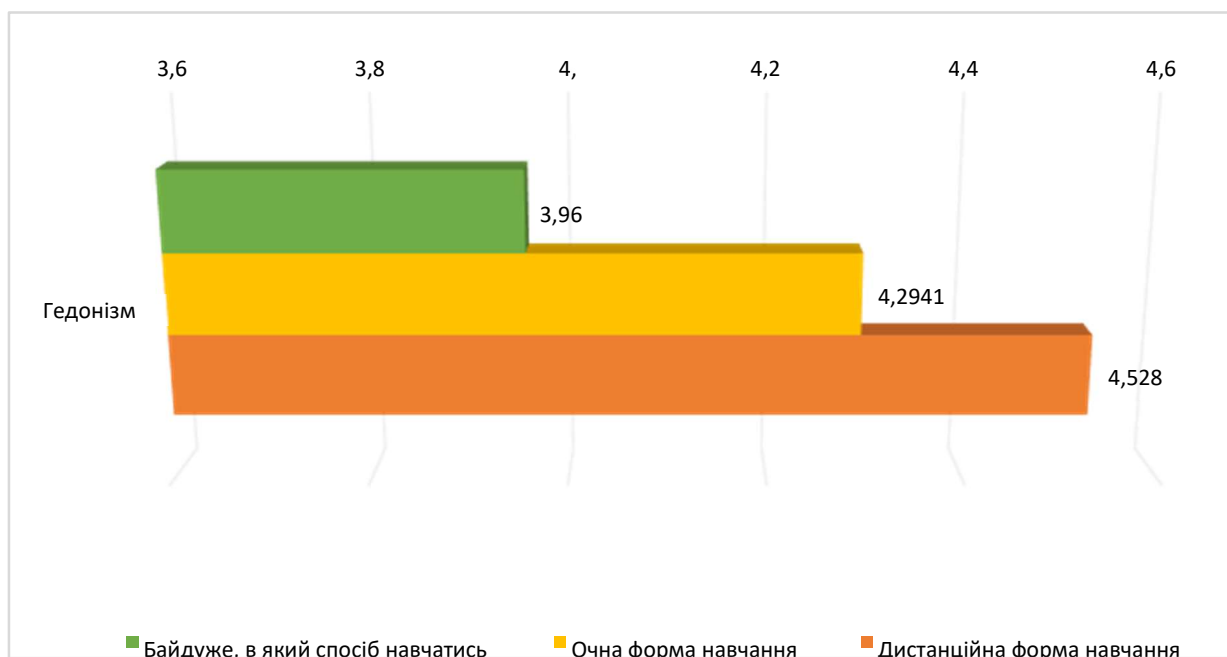

Рис.2.23. Гістограма середніх показників за шкалою «Гедонізм» [44]

За шкалою «Безпека» найвищі бали серед людей, які прагнуть навчатися очно (рис. 2.24).

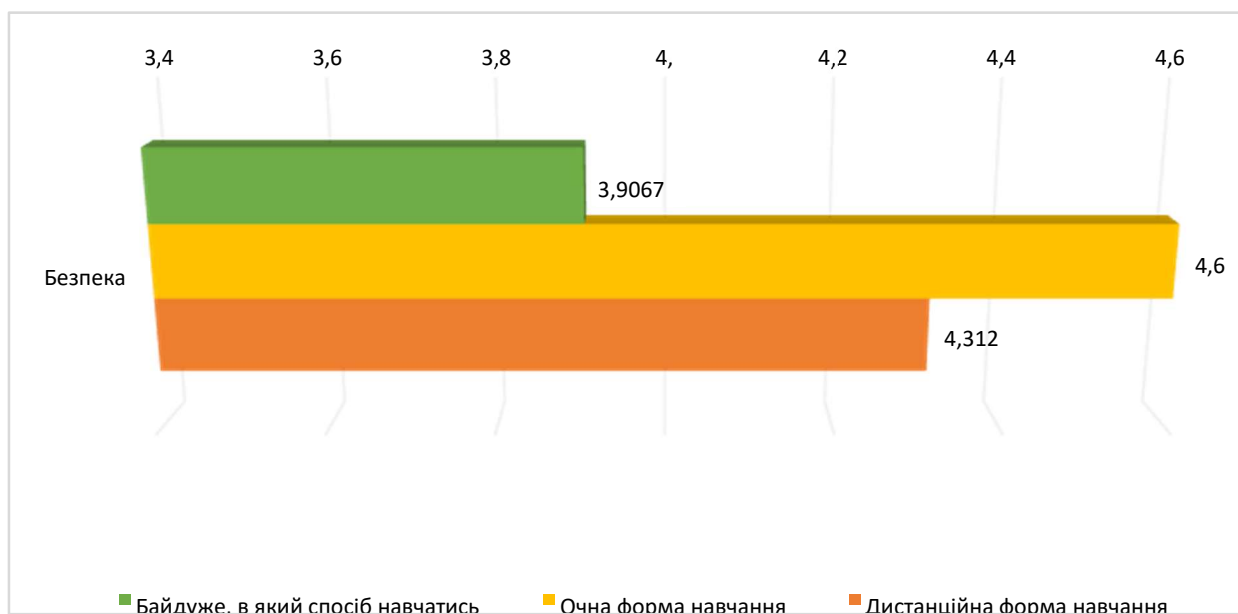

Рис.2.24. Гістограма середніх показників за шкалою «Безпека» [45]

Це свідчить про їхнє прагнення до стабільного, безпечного і звичного життя, спілкування, а не про бажання вивчати нове і змінювати звичний порядок. Особам, яким байдуже, як здійснювати освітню діяльність, ці цінності не є властивими.

Тому наша третя гіпотеза про те, що існують відмінності у прояві мотивації до навчання у людей з перевагою різних форм навчання, підтвердилася.

3) Також, в результаті порівняльного аналізу з використанням показників t-критерію Стюдента, ми встановили відмінності в мотивації у людей з різним впливом домашньої атмосфери на успішність у навчанні, ми виділили дві групи: перша - домашня атмосфера впливає, друга - домашня атмосфера не впливає (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11

Результати порівняльного аналізу одержаних даних
на основі виокремлених груп:

«домашня атмосфера впливає» та «домашня атмосфера не впливає» [3]

Показники аналізу	Домашня атмосфера впливає	Домашня атмосфера не впливає
Внутрішня мотивація	6,6000	5,6608
Зовнішня позитивна мотивація	4,5067	3,8205
Зовнішня негативна мотивація	3,7932	3,1430
Оволодіння професійними навичками	5,0691	6,1072
Гедонізм	4,7000	4,0072
Соціальні мотиви	12,3794	10,3572
Пізнавальні мотиви	11,4829	10,7600
Мотиви професійного становлення	11,7587	10,5715
Мотиви особистісного становлення	12,4139	11,1787
Комунікативні мотиви	11,13780	10,2600
Мотиви самоосвіти	11,8622	10,9287
Формальні мотиви	9,0691	8,0715
Утирні мотиви	12,2760	12,0000

Отримані результати говорять про незначні відмінності у типах мотивації у двох визначених групах, а саме: внутрішня мотивація; зовнішня негативна; зовнішня позитивна мотивація (рис. 2.25). Водночас усі три типи мотивації будуть більш характерними для першої групи осіб, на успіх і мотивацію яких впливає домашня атмосфера. Тому можна стверджувати, що в навчальній діяльності вони будуть керуватися як внутрішніми, так і зовнішніми стимулами (похвала, осуд, покарання, винагорода тощо).

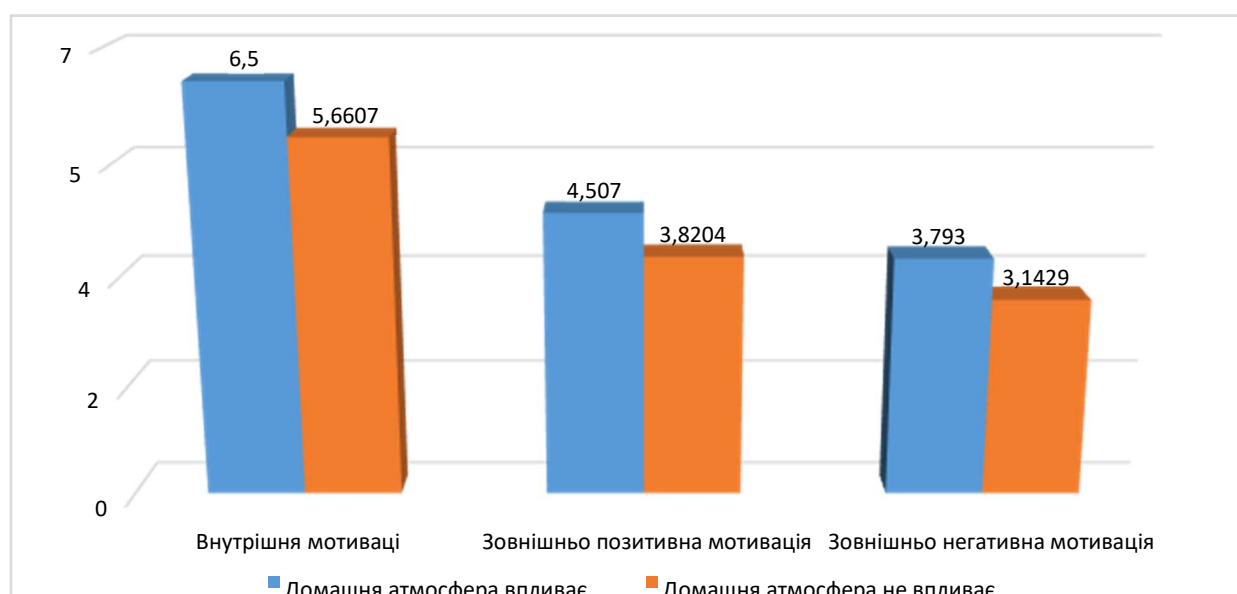

Рис.2.25. Гістограма середніх значень показників діагностики емпіричного дослідження [17]

Також досліджувалися суттєві відмінності в навчальних мотивах двох груп, перша з яких має значно вищі показники за шкалами: соціальні мотиви; когнітивні; мотиви професійного розвитку; особистісного розвитку; комунікативні мотиви; мотиви самоосвіти; формальні; утилітарні мотиви. У другій групі домінування спостерігається лише за шкалою «володіння професією», що може свідчити про те, що особи, які понад усе прагнуть здобути професію, керуються знаннями, чи ні, їхня навчальна мотивація не залежатиме від такого фактора, як домашня атмосфера (рис. 2.26).

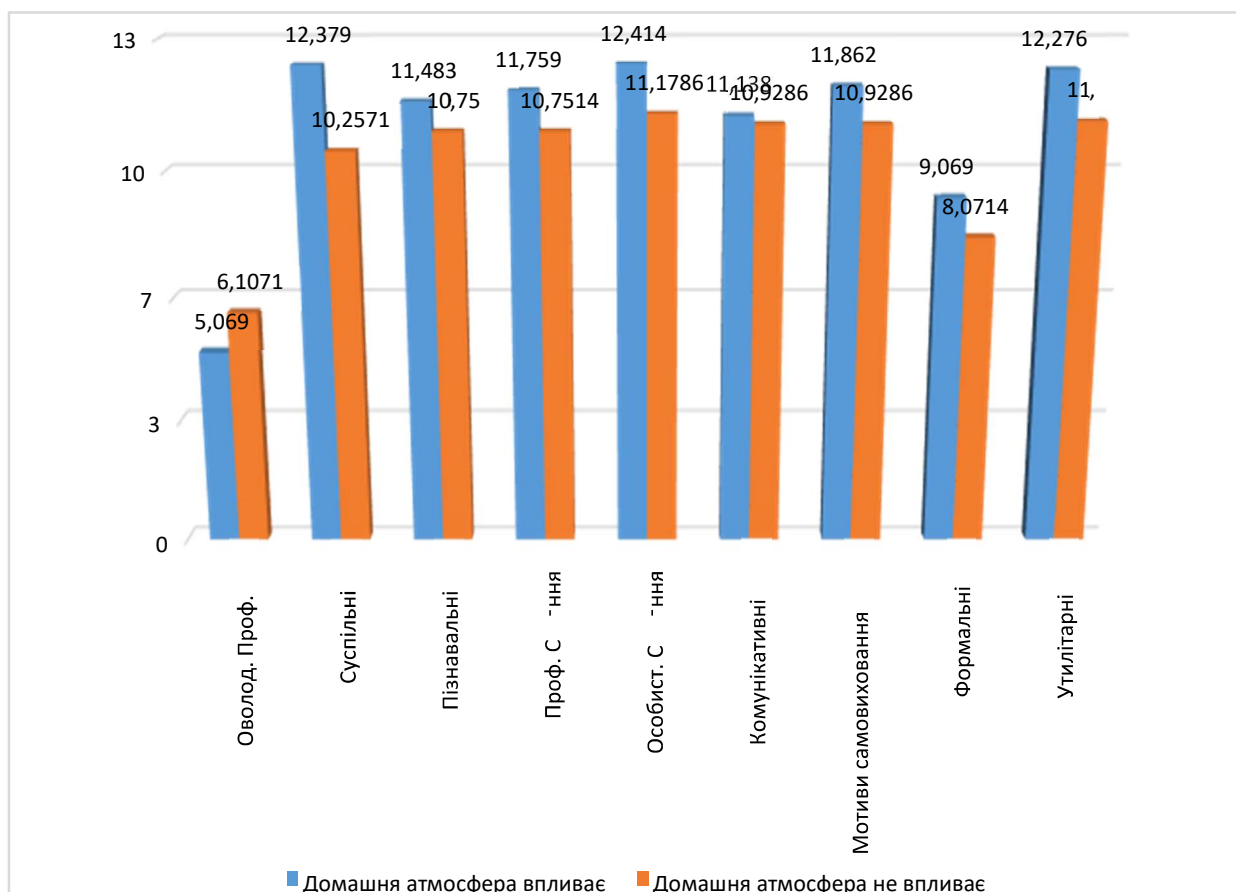

Рис.2.26. Гістограма середніх показників двох груп за мотивом навчальної діяльності [22]

Що стосується ціннісної сфери випробовуваних, то різниця виявлена лише за шкалою «Гедонізм», найвищі показники якої у першій групі (осіб, на мотивацію яких впливає домашня атмосфера). Можна стверджувати, що для них є важливим отримувати задоволення від процесу діяльності і життя загалом.

4) Для порівняння отриманих даних, використовуючи показники t-критерію Стюдента, з метою вивчення ставлення студентів до домашніх завдань під онлайн-навчання, виділили дві групи: перша – для кого домашні завдання

Таблиця 2.12

Результати порівняльного аналізу одержаних даних

на основі виділених груп:

перша – домашнє завдання цікаве, друга – домашнє завдання не цікаве

Показники порівняльного аналізу	Домашнє завдання є цікавим	Домашнє завдання є не цікавим
Внутрішня мотивація	6,2640	5,7858
Зовнішня позитивна мотивація	4,4540	3,6820
Зовнішня негативна мотивація	3,8473	2,8334
Отримання знань	8,1334	7,9715
Конформізм	4,3918	3,5715
Традиція	4,0612	3,2858
Доброзичливість	4,5362	3,7382
Універсалізм	4,4723	3,8382
Самостійність	4,6000	3,8715
Стимули	4,1557	3,8287
Гедонізм	4,5195	3,9477
Досягнення	4,4279	3,6477
Влада	4,1195	3,6334
Безпека	4,6779	3,6287
Соціальні мотиви	12,1390	10,0953
Пізнавальні мотиви	12,0279	9,5715
Мотиви професійного становлення	11,9723	9,8096
Мотиви особистісного становлення	12,5557	10,5239
Комунікативні мотиви	11,6112	9,1430
Мотиви самоосвіти	12,2779	9,9049
Формальні мотиви	9,1390	7,6191
Утилітарні мотиви	12,4445	10,2858

Результати порівняльного аналізу вказують на те, що зовнішня негативна мотивація більш характерна для людей, які виявляють більший інтерес до виконання домашніх завдань, що може характеризувати їх як осіб, які бояться осуду, покарання, критики за невиконання домашніх завдань. Тому цей тип мотивації буде для них домінуючим [21].

Щодо мотивів навчальної діяльності, то суб'єкти, зацікавлені у виконанні домашніх завдань, отримали вищі бали за шкалами: соціальні мотиви, когнітивні мотиви, мотиви професійного розвитку, особистісного розвитку, комунікативні мотиви, формальні, утилітарні і мотиви самоосвіти.

Тобто, можна стверджувати, що для них важливим є бажання отримувати високу зарплату в перспективі, переваги у професійній діяльності, бажання здобути вищу освіту і гарну професію, сформувати активну громадську позицію в суспільстві, бути корисним для нього, зайняти гідне місце в колективі. Також важливим є процес саморозвитку, вдосконалення своїх навичок та особистісних якостей, розширення кругозору, розумова діяльність, активне спілкування з іншими, співпраця, встановлення дружніх стосунків. Поряд з цим важливими є бажання уникнути покарання і сприйняття навчання як обов'язку, який потрібно сумлінно виконувати [48].

Що стосується ціннісної сфери самооцінки, то для осіб, які зацікавлені в навчанні та виконанні домашніх завдань, більш характерна така цінність, як «Гедонізм». Тобто, вони керуються внутрішнім задоволенням від виконаної роботи та задоволенням життям загалом.

5) Водночас, в результаті порівняльного аналізу, також були виявлені гендерні відмінності у прояві мотивації до навчання у студентів. Для порівняння отриманих даних, використовуючи t-критерій Ст'юдента, ми виділили дві групи: перша – чоловіки, друга – жінки віком 19 - 22 роки (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13

Результати порівняльного аналізу отриманих даних
на основі виокремлених груп

Показники порівняльного аналізу	Чоловіки	Жінки
Показник внутрішньої мотивації	5,7309	6,3872
Показник зовнішньої негативної мотивація	3,6539	3,3227

Показник здобування знань	8,1693	7,9936
---------------------------	--------	--------

Продовження таблиці 2.13

Показник оволодіння професією	6,1539	5,0969
Показник конформізму	4,4463	3,7904
Показник традиції	4,0770	3,5227
Показник доброзичливості	4,5424	3,9904
Показник стимуляції	4,1578	3,9324
Показник досягнень	4,3386	3,9743
Показник влади	4,0924	3,8130
Показник мотивів професійного становлення	11,3078	11,0646
Показник мотивів особистісного становлення	13,0000	11,6453
Показник комунікативних мотивів	10,8847	10,5485
Показник формальних мотивів	8,7693	8,4195
Показник утилітарних мотивів	11,8463	11,4840

Результати показують, що між двома групами немає суттєвих відмінностей.

Таким чином, жінки, порівняно з чоловіками, характеризуються вищими показниками за шкалою внутрішня мотивація.

Чоловіки, на відміну від жінок, характеризуються вищими показниками за шкалами: зовнішня позитивна мотивація; зовнішня негативна мотивація; здобуття знань; оволодіння професією; отримання диплома; конформізм; традиція; доброзичливість; універсалізм; незалежність; стимулювання; досягнення; влада; мотиви професійного розвитку; мотиви особистісного розвитку; комунікативні мотиви; формальні мотиви; утилітарні мотиви (рис. 2.27, 2.28).

Отримані дані можуть говорити про те, що жінки частіше мають внутрішню мотивацію порівняно з чоловіками, як вид мотивації навчання, тобто їхні дії будуть базуватися на власних бажаннях та цілях, вони пов'язані не із зовнішніми обставинами, а зі змістом своєї діяльності [44].

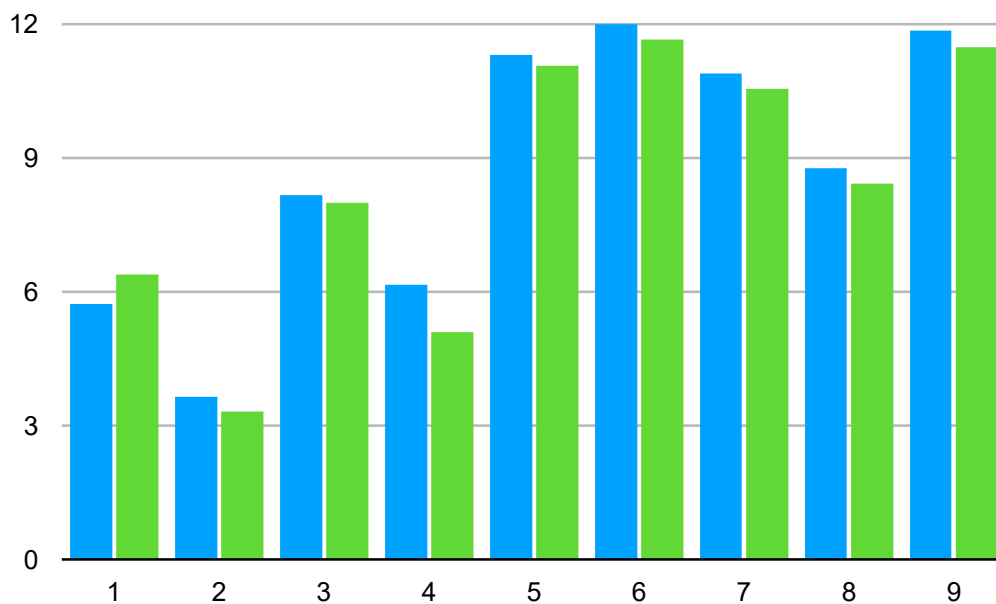

Рис.2.27. Гістограма гендерних відмінностей проявів мотивації до освітньої діяльності [2]

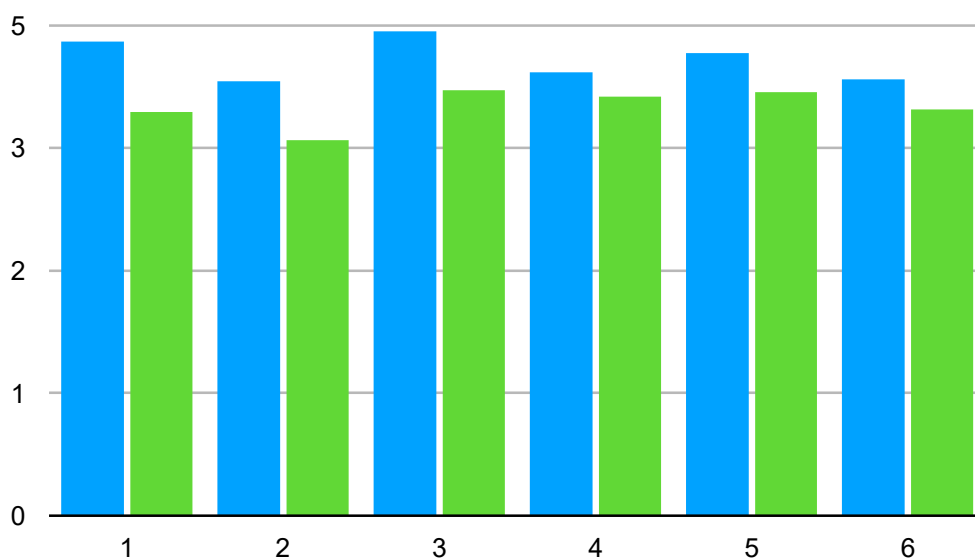

Рис.2.28. Гістограма відмінностей прояву цінностей за статевим фактором. Умовні позначення: 1 - конформізм; 2 - традиція; 3 - доброзичливість; 4 - стимуляція; 5 - досягнення; 6 – влада. [22]

Однак результати чоловіків за всіма іншими шкалами не суттєво, але вищі, ніж у жінок. Тому можна стверджувати, що зовнішня мотивація

(покарання, похвала, підтримка, осуд, заохочення, винагорода, критика), спрямованість на отримання знань, формування професійної компетентності, отримання диплома, який підтвердить весь їхній професіоналізм, активна соціальна позиція, бажання встановлювати дружні стосунки, підтримувати постійне спілкування з іншими, розвиток особистісних якостей та здібностей, бажання уникнути покарань з боку впливових осіб, мати забезпечене майбутнє, високу зарплату та достойні умови праці – матимуть більше значення в освітній мотивації чоловіків, ніж жінок [8].

Тому частково підтвердилася наша четверта гіпотеза про те, що у чоловіків буде більше зовнішньої мотивації, мотивів професійного розвитку, а у жінок – внутрішньої мотивації та комунікативних мотивів.

Таким чином, анкетування показало, що лише трохи більше половини студентів задоволені дистанційною формою, водночас більшість зазначають зниження мотивації та нестачу соціальної взаємодії як основні недоліки.

У більшості студентів сформована внутрішня навчальна мотивація, яка поєднується з професійними і пізнавальними мотивами.

Жіночі респонденти частіше виявляли високий рівень внутрішньої та пізнавальної мотивації, тоді як чоловіки демонстрували більш інструментальне ставлення до навчання.

Серед домінуючих цінностей — досягнення, самостійність, безпека, що вказує на прагнення контролювати своє майбутнє в умовах невизначеності.

Дистанційне навчання позитивно сприймається з точки зору зручності, але викликає зниження емоційної залученості, меншу соціалізацію і зниження мотивації у частини студентів [1].

Висновок до розділу 2

Проведене емпіричне дослідження дозволило виявити особливості навчальної мотивації студентів у період дистанційного навчання та

охарактеризувати її зв'язок з професійними орієнтаціями, ціннісними установками й ставленням до онлайн-освіти.

На основі результатів, отриманих за допомогою комплексу методик (К. Замфіра, Т. Ільїної, М. Алексєєвої, Ш. Шварца та авторської анкети), встановлено, що для більшості студентів характерна висока внутрішня мотивація до навчання, орієнтація на пізнавальні та професійні мотиви. Це свідчить про наявність глибокої особистісної зацікавленості у процесі здобуття знань, що зберігається навіть в умовах дистанційного формату.

Водночас зафіксовано, що частина студентів виявляє інструментальний тип мотивації, тобто сприймає навчання як засіб досягнення практичних цілей (отримання диплому, працевлаштування). Також у деяких респондентів простежується вплив зовнішніх негативних факторів, що знижують мотиваційну активність [16].

Аналіз ціннісних орієнтацій за методикою Ш. Шварца показав, що домінують такі цінності, як досягнення, самостійність та безпека, що відображає прагнення студентів до особистісного розвитку, стабільності й контролю над власним життям у змінених умовах навчання.

Дані авторської анкети підтвердили, що хоча більшість студентів позитивно оцінюють гнучкість дистанційного навчання, водночас вони зазначають зниження емоційної залученості, дефіцит живого спілкування та зменшення мотивації до навчання в онлайн-середовищі.

Таким чином, дослідження засвідчило, що в умовах дистанційного навчання мотиваційна сфера студентів зазнає трансформацій, проте в цілому залишається достатньо розвиненою. Виявлені тенденції можуть бути використані для розробки психолого-педагогічних рекомендацій щодо підтримки та стимулювання навчальної мотивації в умовах цифрової освіти.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ОНЛАЙН – НАВЧАННЯ

3.1 Психолого-педагогічні умови підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання

Сучасна система вищої освіти зазнала суттєвих трансформацій у зв'язку з впровадженням дистанційного навчання. Цей формат потребує перегляду традиційних підходів до організації навчального процесу, зокрема в аспекті формування та підтримки мотивації студентів. Основу ефективного онлайн-навчання становлять психолого-педагогічні умови, що сприяють зростанню навчальної активності, самостійності та відповідальності здобувачів освіти [21].

Роль внутрішньої та зовнішньої мотивації у дистанційному форматі

У дистанційному середовищі важливість внутрішньої мотивації зростає. Вона спонукає студента до навчання на основі особистісної зацікавленості, прагнення до самореалізації, пізнавальної активності та досягнення особистих цілей. За умов мінімального зовнішнього контролю, саме внутрішня мотивація виступає головним рушієм навчальної діяльності.

Разом з тим зовнішня мотивація — у вигляді оцінювання, зворотного зв'язку від викладача, рейтингової системи, соціального заохочення (похвала, визнання в групі) — залишається актуальною, особливо для студентів, які ще не сформували стійкої внутрішньої мотивації. Ефективне поєднання обох типів мотивації забезпечує оптимальні умови для залучення студентів до навчального процесу [31].

Індивідуальний підхід як умова збереження мотивації

Одним із ключових факторів підтримки мотивації є індивідуалізація навчання. У дистанційному форматі це реалізується через адаптивні курси, варіативність завдань, гнучкість у виборі тем, форм звітності та темпів

виконання. Застосування персоналізованого підходу дозволяє враховувати інтереси, рівень підготовки, стиль навчання та життєві обставини кожного студента, що позитивно впливає на його ставлення до навчання.

Роль педагогічної підтримки та емоційного клімату

Мотивація студентів значною мірою залежить від психологічного клімату в онлайн-групі та якості взаємодії з викладачем. Доступність, відкритість до діалогу, оперативний та конструктивний зворотний зв'язок, заохочення ініціативи — це чинники, які сприяють формуванню довіри й підвищенню мотиваційного фону [9].

Також важливо враховувати вплив соціальної взаємодії: організація групових проєктів, онлайн-дискусій, пірінгового оцінювання стимулює залученість та відповідальність студентів, а також створює відчуття причетності до навчальної спільноти.

Використання цифрових технологій як інструмент мотивації

Інтеграція інтерактивних цифрових інструментів — платформ для онлайн-комунікації, гейміфікації, візуалізації навчального контенту — дозволяє зробити процес навчання більш динамічним, цікавим і різноманітним. Такі технології не лише полегшують сприйняття матеріалу, а й створюють додаткові стимули для активної участі.

Отже, ефективне формування та підтримка навчальної мотивації студентів в умовах дистанційного навчання можливі за дотримання певних психолого-педагогічних умов. Особливо важливо створювати середовище, що стимулює розвиток внутрішньої мотивації, зберігаючи при цьому вплив зовнішніх мотиваційних чинників. Індивідуалізація освітнього процесу, підтримка позитивного психологічного клімату, налагоджена комунікація між студентом і викладачем, а також раціональне використання цифрових технологій — є ключовими факторами, що сприяють підвищенню зацікавленості, залученості та результативності навчання. Формування мотиваційного середовища повинно стати пріоритетом для викладача, оскільки

саме мотивація визначає активність, самостійність і професійну спрямованість студентської молоді [5].

3.2. Практичні рекомендації щодо впровадження мотиваційних стратегій в онлайн-освітньому середовищі

На основі результатів дослідження та аналізу психолого-педагогічних умов можна запропонувати низку практичних заходів, спрямованих на підвищення мотивації студентської молоді до навчання в умовах дистанційного формату. Ці рекомендації охоплюють організаційні, методичні та психологічні аспекти взаємодії зі студентами [12].

1. Впровадження гнучких і адаптивних методів навчання

- Використання індивідуальних траєкторій навчання з урахуванням потреб, рівня підготовки та темпу роботи студента;
- Надання вибору між різними форматами завдань (тест, есе, відео-звіт), що підвищує відчуття автономії та відповідальності;
- Запровадження «плаваючих дедлайнів» або додаткових спроб виконання завдань як засобу зниження стресу й демотивації.

2. Активне використання гейміфікації та цифрових платформ

- Включення елементів гри в навчальний процес: бали, рейтинги, значки, досягнення, челенджі;
- Інтеграція інтерактивних сервісів (Kahoot!, Quizizz, Padlet, Miro) для підвищення зацікавленості та залучення;
- Регулярне використання візуальних матеріалів, інфографіки, анімації, що сприяють кращому засвоєнню інформації.

3. Забезпечення якісного зворотного зв'язку та емоційної підтримки [18]

- Надання конструктивних коментарів до виконаних завдань замість лише оцінювання;

- Організація індивідуальних або групових консультацій, онлайн-зустрічей, міні-вебінарів;

- Підтримка позитивного емоційного клімату, акцент на сильних сторонах і досягненнях студентів.

4. Розвиток навчальної саморегуляції студентів

- Навчання тайм-менеджменту, плануванню, постановці цілей;
- Запровадження самоспостереження й самооцінки через щоденники навчання або онлайн-опитувальники;

- Стимулювання рефлексії: аналіз власних досягнень, труднощів та шляхів їх подолання.

5. Створення умов для соціальної взаємодії та партнерства [33]

- Організація групових проєктів, дискусій, обговорень у чатах і форумах;

- Формування онлайн-спільнот за інтересами, навчальних клубів або peer-to-peer mentoring;

- Заохочення студентської ініціативи в побудові навчального процесу.

Застосування вказаних стратегій дозволить не лише підвищити мотивацію студентів до онлайн-навчання, а й сприятиме формуванню відповідального, самостійного та зацікавленого суб'єкта освітньої діяльності. Це, своєю чергою, позитивно вплине на якість вищої освіти в умовах цифрової трансформації.

Таким чином, упровадження продуманих мотиваційних стратегій в онлайн-освітнє середовище є необхідною умовою ефективного дистанційного навчання. Практичні рекомендації, орієнтовані на індивідуальні потреби студентів, гнучкість навчального процесу, активне використання цифрових інструментів, забезпечення зворотного зв'язку та підтримки, сприяють формуванню стійкої мотивації до навчання. Системна робота над розвитком саморегуляції, створенням позитивної атмосфери та умов для співпраці дозволяє не лише підвищити рівень залученості студентів, а й сприяє їхній особистісній і професійній самореалізації в умовах цифрової освіти [6].

Висновок до розділу 3

У третьому розділі дослідження було ґрунтовно розглянуто та аргументовано шляхи вдосконалення навчальної мотивації студентської молоді в умовах онлайн-навчання, яке стало невід'ємною складовою сучасної освітньої практики, особливо в контексті глобальних викликів. Особливу увагу приділено виявленню ключових психолого-педагогічних умов, що безпосередньо впливають на підвищення мотивації до навчання в дистанційному форматі. Серед таких умов визначено: розвиток внутрішньої зацікавленості у навчальній діяльності, адаптацію навчального матеріалу до індивідуальних потреб студентів, формування позитивного емоційного клімату в освітньому середовищі, а також побудову конструктивної й регулярної взаємодії між викладачами та здобувачами освіти.

У межах розділу запропоновано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу. Зокрема, акцент зроблено на необхідності впровадження гнучких форм організації навчання, які дають змогу враховувати індивідуальні ритми та можливості студентів. Значущу роль у підвищенні мотивації відіграють сучасні освітні технології, зокрема елементи гейміфікації, інтерактивні цифрові платформи та мультимедійні засоби, які сприяють активізації пізнавальної діяльності. Також обґрунтовано важливість формування в студентів навичок саморегуляції, тайм-менеджменту, цілепокладання та самооцінювання, що є критично необхідними в умовах автономного дистанційного навчання [11].

Окремо розглянуто потенціал соціальної взаємодії — групової роботи, участі в дискусіях, проєктній діяльності — як ресурсу не лише для пізнавального зростання, а й для емоційної підтримки, формування почуття належності до спільноти та зниження рівня відчуженості в умовах онлайн-комунікації.

Реалізація зазначених підходів сприяє формуванню мотиваційного освітнього середовища, в якому студенти не лише відчують особисту відповідальність за власні результати, а й виявляють вищу активність, ініціативність і залученість до навчального процесу. Це, у свою чергу, позитивно позначається на їхніх академічних досягненнях, професійному самовизначенні та загальній якості освітньої підготовки у вищій школі.

ВИСНОВКИ

1. В умовах пандемії COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (2019-nCoV), онлайн- навчання стає обов'язковим для багатьох університетів світу. В освітньому процесі активно використовуються новітні освітні інструменти – платформи сучасних електронних інформаційно-освітніх середовищ, які дозволяють здійснювати онлайн-взаємодію між студентами та викладачами. Ефективність процесу онлайн- освіти стала безпосередньо залежною від свідомої мотивації студентів.

2. У першому теоретичному розділі аналізуються п'ять ключових компонентів, ознак, що формують мотиваційну сферу студентів в освітній діяльності, а саме: студент, викладач, зміст, метод/процес та освітнє середовище.

Описано особливості онлайн - навчання під час пандемії COVID-19, зокрема, окреслено основні положення стосовно онлайн- навчання, його зміст і методи реалізації. Описано моделі підвищення мотивації студентів під час пандемії COVID-19, а саме модель ARCS Джона Келлера, яка утворена від аббревіатури слів Attention (Увага), Relevance (Релевантність), Confidence (Впевненість) і Satisfaction (Задоволення). Концепція моделі є досить простою – захоплення уваги, формування почуття значущості, впевненості в собі та як кінцевий результат – задоволення отриманими результатами навчання.

Класична модель інструкційного дизайну ADDIE, як і раніше згадана модель мотивації Келлера, є аббревіатурою від Analysis (аналіз, дизайн, розробка, впровадження та оцінка). Також модель SAM – аббревіатура від Successive Approximation Model (модель послідовної апроксимації) – є моделлю послідовної апроксимації. Вона була представлена як альтернатива ADDIE. Процес використання цієї моделі вимагає менше кроків у більшій структурі. SAM складається з трьох основних етапів, які разом містять вісім етапів (у класичному варіанті моделі). Підготовчий етап складається зі збору інформації і мозкового штурму, в результаті якого формується концепція навчання.

Модель SMART спочатку була розроблена як інструмент для постановки цілей і досі використовується як така. Вона менш структурована, ніж SAM, але чудово підходить для інституту педагогіки. Поряд з цим, також була виділена модель ALD (Agile Learning Design), яка наголошує на швидкості, гнучкості і кооперативній розробці – систематичному методі реалізації проектів, що виникли з розробки програмного забезпечення.

3. У другому розділі мною описано вибірку дослідження, інструменти, що використовувалися в дослідженні, та математико-статистичні методи, які дозволили мені отримати такі результати:

Високі показники за шкалою «внутрішня мотивація» свідчать про те, що для них важливо керуватися в навчанні внутрішніми мотивами, особистою зацікавленістю у своїй роботі, можливістю реалізувати свої здібності та проявляти інтерес до тих аспектів, які є для них важливими. Для таких людей важливо бути компетентними у своїй роботі, керуватися особистим вибором і отримувати задоволення від навчального процесу. Заохочення виникає зсередини, і коли певна мета досягається, почуття власної важливості особистості зростає, людина отримує задоволення, відчуває радість. Водночас у них чітко виражений показник утилітарних мотивів, що проявляється в надзвичайному бажанні отримувати гідну зарплату в майбутньому, переваги на роботі та досягти гідного рівня матеріального добробуту [15].

Респонденти також характеризуються бажанням бути включеними в життя країни, демонструвати активну громадську позицію та приносити користь суспільству. Освіта постає як засіб реалізації її соціального призначення. Варто відзначити, що високі показники спостерігаються за мотивами самоосвіти. Таких респондентів можна охарактеризувати як особистостей, що прагнуть розвивати свої здібності, особистісні якості, вони завжди прагнуть самовдосконалення, підвищення свого культурного та інтелектуального рівня. Що стосується ціннісної сфери досліджуваних, то високі показники спостерігаються за такими шкалами, як «Гедонізм» і «Безпека».

Отримані результати свідчать про те, що більшість респондентів задоволені онлайн- навчанням, його формою реалізації, джерелами інформації і перевіркою знань. Отже, можна стверджувати, що онлайн- форма навчання не викликає дискомфорту чи опору у досліджуваних нами студентів, навіть більше, вони приділяють більше уваги цій формі навчання, обираючи між денною та заочною формами навчання. Їхня відвідуваність занять не змінилася, а успішність покращилася. Також було виявлено, що домашня атмосфера зовсім не впливає на рівень мотивації респондентів [50].

4. З'ясовано взаємозв'язок цінностей та мотивів освітньої діяльності серед студентів вищих навчальних закладів. Таким чином, чим більш вони конформні, тим більше у них проявлятимуться такі мотиви, як: зовнішня позитивна і зовнішня негативна мотивація, соціальні, когнітивні, комунікативні мотиви, мотиви професійного розвитку та самоосвіти. Досліджено, що чим більше цінність «Традиції» характерна для досліджуваних людей, тим більше їм будуть притаманні мотиви професійного розвитку, зовнішні негативні та позитивні види мотивації. Згідно з результатами, чим більше люди дружелюбні, тим більше у них проявлятимуться комунікативні мотиви і мотиви професійного розвитку.

Для досліджуваних, які сповідують універсалізм, більш вираженими будуть когнітивні, комунікативні і соціальні мотиви, а також мотиви самоосвіти, професійного і особистісного розвитку, зовнішні негативні і зовнішні позитивні типи мотивації. Можна стверджувати, що чим самостійнішими є студенти, тим більше для них будуть характерні зовнішні позитивні і зовнішні негативні типи мотивації. Водночас, соціальні, когнітивні, комунікативні, утилітарні мотиви і мотиви професійного, особистісного розвитку, а також мотиви самоосвіти. Було виявлено, що чим більше суб'єкти дослідження дотримуються такої цінності, як «Стимулювання», тим більше для них будуть характерні мотиви самоосвіти та зовнішні негативні типи мотивації [21].

5. Гедоністи частіше матимуть такі типи мотивації, як зовнішня негативна і зовнішня позитивна мотивація. Також, чим більше цінність «Досягнення» характерна для досліджуваних, тим більше у них будуть проявлятися комунікативні, соціальні та мотиви професійного розвитку, а також будуть характерні зовнішні позитивні та зовнішні негативні типи мотивації. Варто зазначити, що чим більше респонденти обирають безпеку як цінність, тим більше у них будуть проявлятися зовнішні позитивні і зовнішні негативні типи мотивації, такі як: когнітивна, комунікативна, соціальна, мотиви самоосвіти, особистісного і професійного розвитку. Цікаво, що для цінності «Влада» кореляцій з мотивами освітньої діяльності не виявлено.

6. Було проаналізовано результати порівняльного аналізу і виявлено незначні відмінності в мотиваційних комплексах: внутрішня мотивація; зовнішня негативна мотивація; мотив здобуття знань; мотиви особистісного розвитку; формальні мотиви, між респондентами, яким подобається онлайн-навчання, та респондентами, які вважають його звичною формою отримання знань. Мотиви особистісного розвитку більш характерні для першої групи. Це означає, що в освітній діяльності студенти, для яких онлайн-навчання є цікавим та новим, будуть більше керуватися бажанням бути гідними громадянами своєї країни, приносити їй користь і формувати активну громадську позицію в суспільстві [3].

7. Однак, згідно з іншими уточненими шкалами, показники вищі у другій групі, що характеризує її як респондентів, які будуть мотивовані ззовні в освітньому процесі, спираючись на внутрішнє бажання, почуття, задоволення процесом, особисті цілі та стимули. Також респонденти, для яких онлайн-навчання є звичною формою здобуття знань, будуть характеризуватися зовнішньою мотивацією, але негативного характеру (осуд, покарання, критика, штрафи, порівняння тощо), спрямованою на отримання знань, формування професійної компетентності, незалежно від форми навчання, але такі респонденти сприймають навчання як обов'язок, їх освітня мотивація буде спрямована на уникнення критики і покарань.

8. Згідно з даними, отриманими за допомогою тесту Шеффе, можна зробити висновок, що внутрішня мотивація більш характерна для респондентів, яким байдуже, як вони отримують знання. У процесі навчання вони будуть керуватися внутрішніми стимулами і цілями. Водночас, порівнюючи отримані показники, для людей, яким найбільше подобається очна форма навчання, цей тип мотивації буде найменш характерним. Відмінності були виявлені також за шкалою «Здобуття знань». Згідно з цим, цей навчальний мотив найбільш характерний для людей, яким байдуже, як вони отримують знання. Однак для шанувальників онлайн- навчання цей мотив не є важливим, що може свідчити про те, що вони наразі не зосереджені на процесі здобуття знань [18].

9. Відмінності за шкалою «Соціальні мотиви» демонструють нам високі показники у респондентів, яким байдужа форма навчання, що свідчить про те, що у них домінує бажання зайняти гідне місце в суспільстві, навчальному колективі. Однак для респондентів, яким подобається онлайн- форма навчального процесу, цей показник є низьким, що свідчить про незначність цього мотиву для цієї групи людей. Когнітивні мотиви переважають у осіб, яким байдуже на форму організації освітнього процесу. Тобто вони більше за інших зацікавлені в розумовій діяльності, розвитку та розширенні свого кругозору. У респондентів, які обрали денну форму навчання, ці показники найнижчі, тобто когнітивний процес не є для них мотиваційним компонентом. Водночас мотиви професійного і особистісного розвитку також найбільш характерні для групи респондентів, які прагнуть навчатися незалежно від форми отримання знань. Водночас люди, яким подобається онлайн форма навчання, показують низькі показники за цими двома шкалами.

10. Також було досліджено, що формальні мотиви характерні для третьої групи – людей, яким байдуже, як навчатися. Однак ці мотиви не характерні для людей, яким подобається очна форма. Також виявлено значущі показники за шкалою «Утилітарні мотиви», а саме високі показники у людей, яким байдуже, як отримувати знання. І низькі показники за цією шкалою у респондентів, яким сподобалося онлайн- навчання як форма навчального процесу [7].

Водночас, такі особистісні цінності, як «Традиції» і «Стимулювання», найбільш характерні для осіб, які обрали очну форму отримання знань. Ці властивості не характерні для осіб, яким байдуже, як навчатися. Така ціннісна характеристика, як «Гедонізм», характерна для людей, які обрали очну форму навчання, що описує їх як людей, спрямованих на отримання задоволення від своєї діяльності та життя загалом. Згідно з результатами, такі характеристики не характерні для людей, яким байдуже, як здобувати професійні знання. За шкалою «Безпека» показники вищі у респондентів, які прагнуть навчатися очно. Люди, яким байдуже, як здійснювати освітню діяльність, не мають цих цінностей [21].

11. Порівнюючи групи, на академічну успішність яких впливає домашня атмосфера, і ті, на яких не впливає, було досліджено суттєві відмінності в їхніх освітніх мотивах, з яких перші мають значно вищі показники за такими шкалами: соціальні мотиви; когнітивні; мотиви професійного розвитку; особистісний розвиток; комунікативні мотиви; мотиви самоосвіти; формальні; утилітарні мотиви. В останніх домінування спостерігається лише за шкалою «Оволодіння професією». Що стосується ціннісної сфери випробуваних, то різниця виявлена лише за шкалою «Гедонізм», вищі показники якої у першій групі (особи, на мотивацію яких впливає домашня атмосфера). Можна стверджувати, що для них важливіше отримувати задоволення від процесу діяльності і життя загалом [30].

12. Щодо мотивів освітньої діяльності, то суб'єкти, зацікавлені в домашній роботі, отримали вищі бали за шкалами: соціальні мотиви, когнітивні мотиви, мотиви професійного розвитку, особистісного розвитку, комунікативні мотиви, формальні, утилітарні та мотиви самоосвіти, ніж ті, хто не цікавився.

За результатами порівняльного аналізу, жінки, порівняно з чоловіками, характеризуються вищими балами за такими шкалами: внутрішня мотивація. Водночас, чоловіки, на відміну від жінок, характеризуються вищими балами за шкалами: зовнішня позитивна мотивація; зовнішня негативна мотивація; отримання знань; оволодіння професією; отримання диплома; конформізм;

традиція; доброзичливість; універсалізм; самостійність; стимулювання; досягнення; влада; мотиви професійного розвитку; мотиви особистісного розвитку; комунікативні мотиви; формальні мотиви; утилітарні мотиви [6].

13. Ця магістерська робота має велике теоретичне та практичне значення, містить багато цінної інформації, яка є актуальною в сучасному суспільстві, а академічна мотивація в умовах карантину є важливим об'єктом дослідження, оскільки вона є рушійною силою академічного успіху будь-якого студента, яка формує професіонала в кожному з них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрущенко, В. П. (2012). Філософія освіти: Навчальний посібник. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.
2. Бадмаєв, Б. Ц. (2012). Психологія мотивації навчання. Улан-Уде: БГУ.
3. Бандура, А. (1986). Соціальні основи мислення та дії: соціально-когнітивна теорія. Нью-Йорк: Prentice-Hall.
4. Бех, І. Д. (2003). Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь.
5. Белінська, Г. В. (2015). Психологія навчальної мотивації студентів. Київ: Либідь.
6. Бондар, В. І. (2010). Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав.
7. Варій, М. Й. (2007). Загальна психологія: навчальний посібник. Львів: Сполом.
8. Гаврилова, Т. В. (2015). Психологічні особливості мотивації навчання студентів у вищих навчальних закладах. Психологія і суспільство, (1), 45–50.
9. Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.
10. Гордєєва, Т. О., & Осін, Є. Н. (2011). Внутрішня та зовнішня мотивація в навчанні: теоретичні підходи та емпіричні дослідження. Питання психології, (3), 35–45.
11. Декі, Е. Л., & Райан, Р. М. (2000). Внутрішня та зовнішня мотивація: класичні визначення та нові напрями. Contemporary Educational Psychology, 25(1), 54–67.
12. Декі, Е. Л., & Райан, Р. М. (2017). Теорія самовизначення: базові психологічні потреби в мотивації, розвитку та благополуччі. Нью-Йорк: Guilford Press.

13. Демченко, І. С. (2018). Мотивація навчальної діяльності студентів в умовах дистанційного навчання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету, (152), 120–124.
14. Євтух, М. Б. (2003). Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури.
15. Зязюн, І. А. (2000). Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь.
16. Ковальчук, В. І. (2010). Психологія дистанційного навчання. Львів: Видавництво ЛНУ.
17. Ковальчук, В. І., & Петренко, О. М. (2012). Особливості мотивації студентів в умовах дистанційного навчання. Психологія і суспільство, (3), 45–52.
18. Кондратенко, Г. І. (2013). Мотивація навчальної діяльності студентів: теорія та практика. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
19. Куліш, О. В. (2014). Психологічні аспекти мотивації навчання в умовах дистанційної освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету, (118), 120–125.
20. Литвинова, С. Г. (2015). Особливості мотивації студентів до навчання в умовах дистанційної освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти, (1), 85–90.
21. Маслоу, А. (1970). Мотивація та особистість. Нью-Йорк: Harper & Row.
22. Мельник, Ю. В. (2016). Психологічні особливості формування мотивації до навчання у студентів. Наукові записки Національного університету "Острозька академія", (62), 45–48.
23. Ніколаєнко, С. М. (2006). Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.
24. Олійник, В. І. (2011). Мотивація навчальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах. Психологія і суспільство, (2), 60–65.
25. Петренко, О. М. (2013). Особливості мотивації студентів до навчання в умовах дистанційної освіти. Психологія і суспільство, (1), 70–75.

26. Самохвалова, А. Г. (2012). Особливості пізнавальної мотивації студентів. Вісник психології, (2), 14–19.
27. Семків, І. В. (2017). Адаптація методики Ш. Шварца «Портрет цінностей» у вітчизняному контексті. Психологічні перспективи, (29), 130–138.
28. Сергєєва, Г. М. (2016). Емоційно-мотиваційна сфера особистості студента. Харків: ХНПУ.
29. Сорокіна, О. М. (2011). Особливості мотивації досягнення студентів різного профілю. Психологія і сучасність, (3), 52–56.
30. Сухомлинський, В. О. (1976). Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа.
31. Сьомак, О. О. (2018). Психологічні ресурси адаптації студентів до дистанційного навчання. Психологія і суспільство, (1), 88–93.
32. Толокнов, І. А. (2014). Мотивація професійного самовизначення студентів. Черкаси: Видавництво ЧНУ.
33. Тріус, Ю. В. (2020). Сучасні технології дистанційного навчання у вищій школі. Київ: Видавництво КНЕУ.
34. Уоллер, Р. (2006). Психологія особистості. Київ: Основи.
35. Ушинський, К. Д. (1988). Людина як предмет виховання. Київ: Радянська школа.
36. Хекхаузен, Г. (1986). Мотивація і діяльність. Київ: Вища школа.
37. Хоменко, І. П. (2011). Особистісні чинники успішного дистанційного навчання. Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту, (5), 59–62.
38. Швалб, Ю. М. (2014). Психологія особистості у кризовий період. Київ: Либідь.
39. Шварц, Ш. (1992). Universals in the Content and Structure of Values. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65.
40. Шкіль, М. І. (2021). Дослідження мотивації студентів у період пандемії COVID-19. Освітній дискурс, (2), 33–37.
41. Шнейдер, Л. Б. (2015). Психологія професійного самовизначення. Москва: Академія.

42. Юнг, К. Г. (1996). Психологічні типи. Київ: Основи.
43. Ярошенко, О. Г. (2020). Особливості мотивації студентів в онлайн-освіті. *Наука і освіта*, (3), 48–52.
44. Arulkadacham, L. (2024). Making study more human: how online education is creating powerful spaces for learning. *The Guardian*.
45. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
46. Borovay, L. A., Shore, B. M., Caccese, C., Yang, E., & Hua, O. (2019). Flow, Achievement Level, and Inquiry-Based Learning. *Journal of Advanced Academics*, 30(1), 20–46.
47. Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper & Row.
48. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
49. Eckley, D., Allen, A., Millear, P., & Rune, K. T. (2023). COVID-19's impact on learning processes in Australian university students. *Social Psychology of Education*, 26(1), 123–140.
50. Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2000). Critical Inquiry in a Text-Based Environment. *The Internet and Higher Education*, 2(2-3), 87–105.
51. Holmberg, B. (1995). *Theory and practice of distance education*. New York: Routledge.
52. Jang, H. (2008). Supporting students' motivation, engagement, and learning during an uninteresting activity. *Journal of Educational Psychology*, 100(4), 798–811.
53. Karwowski, M. (2018). The Flow of Learning. *Europe's Journal of Psychology*, 14(2), 1–10.
54. Knowles, M. (1980). *The Modern Practice of Adult Education*. Chicago: Follett.

55. Lindsjörn, Y., Almås, S., & Stray, V. (2021). Exploring motivation and teamwork in a large software engineering capstone course during the coronavirus pandemic. arXiv preprint arXiv:2103.08020.
56. Moore, M. G. (1993). Theory of transactional distance. In D. Keegan (Ed.), *Theoretical principles of distance education* (pp. 22–38). New York: Routledge.
57. Palloff, R., & Pratt, K. (2007). *Building Online Learning Communities*. San Francisco: Jossey-Bass.
58. Peifer, C., Wolters, G., Harmat, L., Heutte, J., & Tan, J. (2022). A Scoping Review of Flow Research. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–15.
59. Rovai, A. P. (2004). A Constructivist Approach to Online College Learning. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 79–93.
60. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2002). Overview of Self-Determination Theory. In E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of Self-Determination Research*. Rochester: University of Rochester Press.
61. Schüler, J., & Brunner, S. (2009). The rewarding effect of flow experience on performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 21(1), 1–12.
62. Simons, J., & Dewitte, S. (2004). Flow experience and intrinsic motivation: An empirical study. *Motivation and Emotion*, 28(4), 325–335.
63. Svinicki, M. D. (2004). *Learning and Motivation in the Postsecondary Classroom*. Bolton: Anker Publishing.
64. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
65. Wagner, L., Holenstein, M., Wepf, H., & Ruch, W. (2020). Character strengths are related to students' achievement, flow experiences, and enjoyment in teacher-centered learning. *Frontiers in Psychology*, 11, 1–12.
66. Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a Self-Regulated Learner. *Theory into Practice*, 41(2), 64–70.

ДОДАТКИ

АНКЕТА

для дослідження впливу онлайн-навчання на мотивацію студентів

Мета: вивчити ставлення студентів до онлайн-навчання та його вплив на навчальну мотивацію.

Інструкція: просимо відповісти на запитання, обравши один варіант або коротко пояснивши свою думку.

Отримані дані використовуються лише в узагальненому вигляді для наукових цілей.

1. Ваш курс навчання:

☐ I ☐ II ☐ III ☐ IV

2. Форма навчання:

☐ Денна ☐ Заочна ☐ Дистанційна

3. Як часто Ви користуєтесь онлайн-платформами для навчання (Zoom, Moodle, Google Classroom тощо)?

☐ Постійно ☐ Часто ☐ Рідко ☐ Ніколи

4. Який формат навчання для Вас є більш зручним?

☐ Онлайн ☐ Очний ☐ Змішаний

5. Онлайн-навчання підвищує мою мотивацію до навчання:

☐ Так ☐ Частково ☐ Ні

6. Які основні переваги онлайн-навчання Ви відзначаєте?

7. Які недоліки онлайн-навчання впливають на Вашу мотивацію?

8. Чи впливає взаємодія з викладачем під час онлайн-занять на Ваше бажання вчитися

☐ Так ☐ Ні ☐ Частково

9. Які чинники найбільше впливають на Вашу мотивацію при онлайн-навчанні?

☐ Якість подачі матеріалу

☐ Зворотний зв'язок викладача

☐ Технічні умови

☐ Самоорганізація

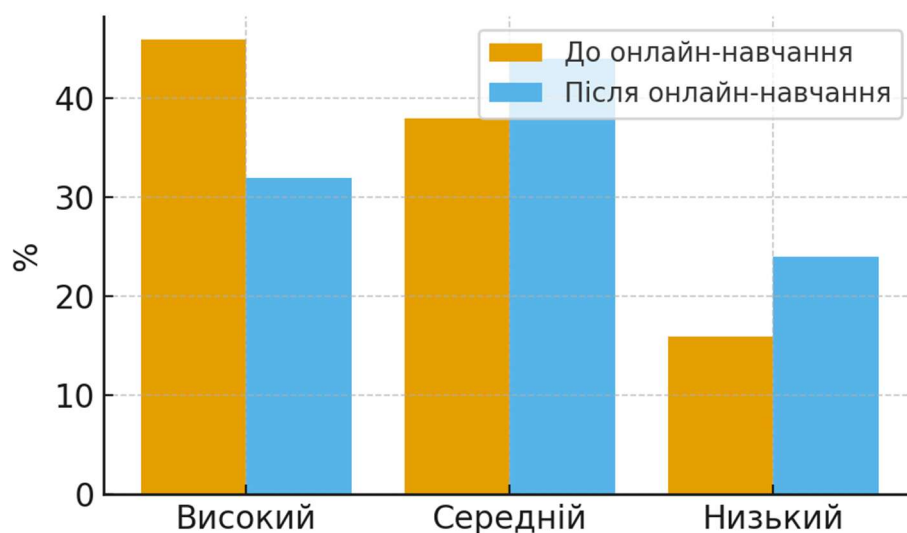
☐ Інше: _____

10. Ваші пропозиції щодо покращення онлайн-навчання:

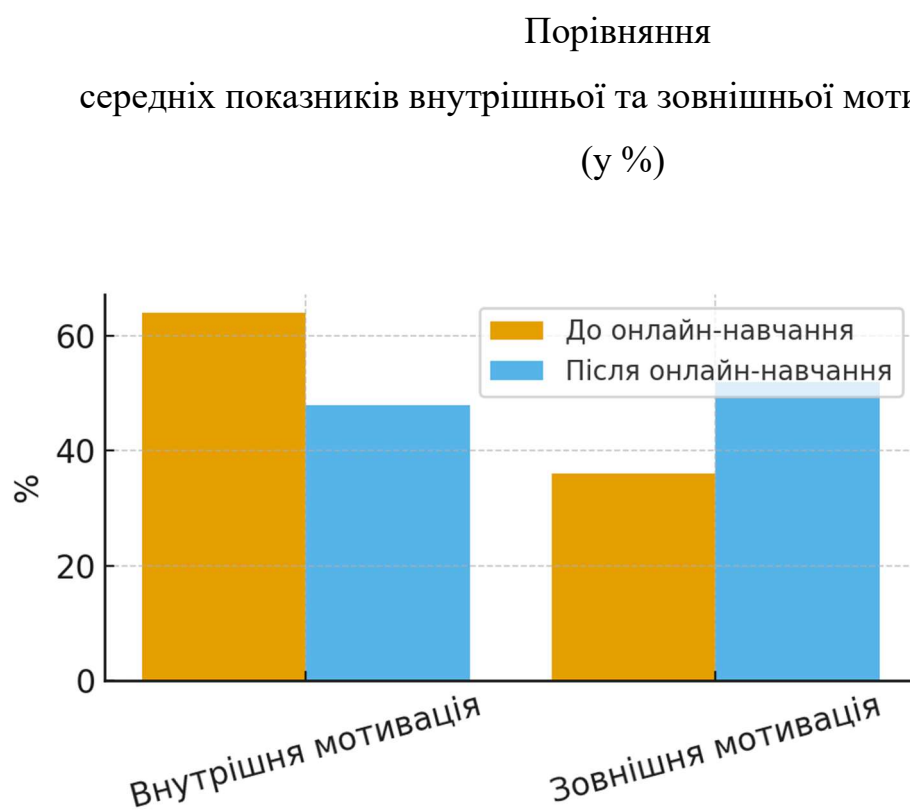
Результати анкетування студентів (узагальнені дані)

Питання	Варіант відповіді	% опитаних
Формат навчання, який студенти вважають найзручнішим	Онлайн	18%
	Очний	42%
	Змішаний	40%
Онлайн-навчання підвищує мотивацію	Так	35%
	Частково	45%
	Ні	20%
Основні переваги онлайн-навчання	Гнучкий графік, зручність, доступ до записів	—
Основні недоліки	Відсутність живого спілкування, технічні труднощі	—

Діаграма рівнів навчальної мотивації студентів
до та після періоду онлайн-навчання

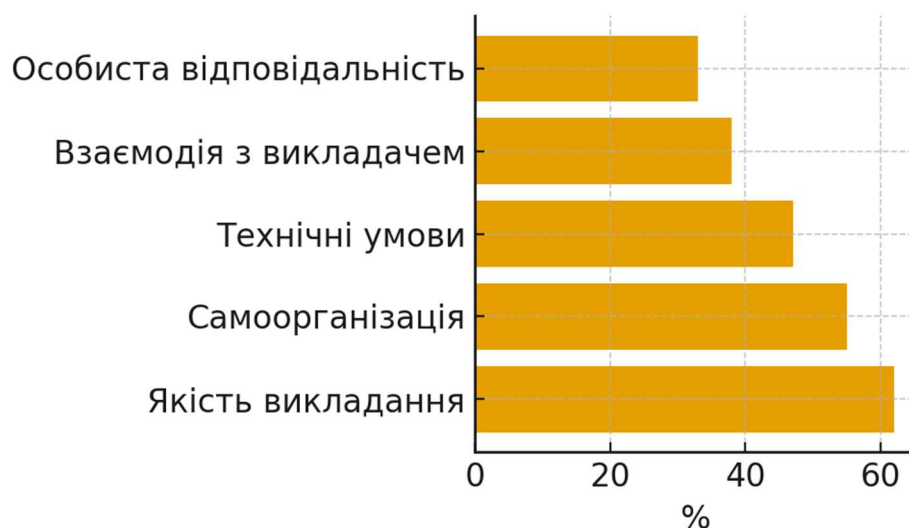

На діаграмі відображено зміни рівнів навчальної мотивації студентів після переходу на онлайн-навчання. До впровадження дистанційного формату високий рівень мотивації спостерігався у 46% студентів, середній — у 38%, низький — у 16%. Після періоду онлайн-навчання показники змінилися: високий рівень — 32%, середній — 44%, низький — 24%. Це свідчить про часткове зниження внутрішньої зацікавленості у навчанні під впливом дистанційного формату.

Як видно з діаграми, частка внутрішньої мотивації (інтерес до знань, саморозвиток) знизилась на 16%, тоді як зовнішня (орієнтація на оцінки, контроль, вимоги викладачів) зросла. Це демонструє зміну структури мотивації під впливом дистанційних форм навчання.

Основні фактори
впливу на мотивацію студентів під час онлайн-навчання
(за результатами опитування)

Більшість респондентів відзначили, що вирішальними факторами залишаються якість викладання, організація часу та стабільність технічного забезпечення. Це підтверджує потребу у створенні гнучких, інтерактивних і технологічно підтриманих форматів онлайн-освіти.